

BOĞAZKÖY METİNLERİNDE GEÇEN
BAZI SEÇME
KAP İSİMLERİ

Dr. Yaşar COŞKUN

Sayın Hocam
Ord. Prof. Dr. Sedat Alp'e

Kapaktaki desen :

Konya-Karahöyük'ten Erken Hitit Çağına ait kap.
(I. Kat, M.Ö. 1750 civarı).

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
GİRİŞ	V-VIII
KISALTMALAR	IX-XII
Gramere ait ve diğer kısaltmalar	XII
Transkripsiyon ve diğer yerlerde kullanılan işaretler	XIII
DUG _{har} ši-	1-8
DUG _{har} šijalli-	9-16
DUG _{har} šijallanni-	16
DUG _{har} šuša-	17
(DUG)ahrušhi-	18-24
(DUG)huprušhi-	25-33
(DUG)kappi-	34-38
DUGPURSİTUM	39-43
DUGpalhi-	44-48
DUGhane / išša-	49-56
DUGhaniššanni-	57-58
DUGHAB.HAB	59-62
(GİŞ)ŠU.NAG.NAG	63-67
DUG / URUDU NAG	68-69
(GİŞ)ŠU.KÚ.KÚ	70-72
ZA.LUM	73-79
halxani-	80-82
(DUG)kattakurant-	83-84
aššuzeri-	85-87
zalhai-	88-90
išgaruḫ	91-94
Ortaya Çıkan Sonuçlar ve Getirilen Yenilikler	95-96
ALFABETİK DİZİN	97

GİRİŞ

Hitit uygarlığının gün ışığına çıkan maddi kalıntıları arasında, mimarî eserler yanında, küçük buluntular ve bunlar içinde de çoğu pişmiş topraktan ele geçen kaplar, sayı ve çeşitlilik bakımından en önemli yeri alırlar.

Bu arkeolojik buluntulara paralel olarak Boğazköy Çivi Yazılı Belgeleri'nde de çok sayıda kap isimleri bulunmaktadır. Sayıları ve geçtikleri metin yerleri pek çok olduğu için tanımlanmaları bir çok yılları kapsayan yorucu ve titiz çalışmaları gerektirmektedir. Bu araştırmalarda verimli sonuçlar alabilmek için kap isimlerini kendi aralarında lengüistik açıdan ya da kullanılışları bakımından bazı sınıflandırmalar yapmak zorunluluğu vardır. Örneğin, kral ve kraliçenin başrolü oynadığı bayram merasimlerinde ve kültte çok önemli bir yer tutan kaplar mevcut olduğu gibi günlük ihtiyaçlar için kullanılan kaplar da vardır.

1972 de D.T.C.F. Dergisi Cilt XXVII Sayı 3-4 s. 1-61'de bir doktora çalışması sonucu olarak yayımlanan "Boğazköy Metinlerinde Geçen Başka Libasyon Kapları" başlıklı etüdümüzde bu kap isimlerinden bir grubu incelemiştik. Bu çalışmamızda ise önemli saydığımız diğer bazı kap gruplarını ele almayı uygun gördük. Bu arada şunu da söyleyebiliriz ki kazılarda çok çeşitli kap türleri ele geçmiş ise de metinlerde geçen yüksek sayıdaki kap isimleri karşısında, bunların da sayıları yeteri kadar değildir. Bunun gerçek nedeni, metinlerde aynı kabın bazan Sumerce, bazan Akadca, bazan da Hititçe karşılıklarıyla ifade edilmiş olmasıdır.

Metinlerimizde geçen kapların biçimlerini açıklayan tarifler olmadığından ancak çeşitli ve tesadüfî bilgileri (kullanılış özellikleri, içlerine konan nesneler, kabın hangi maddeden yapıldığı, özetle onun en ufak ayrıntılarını bile değerlendirecek ipuçlarını) kombine etmek suretiyle sonuca ulaşmak zorunluluğu vardır. Kabın özelliklerini açıklamaya yarayan metin pasajları, etüd içerisine gerektiği kadarıyla alınmış

ve sınırlı tutulmuştur. Kap isimleri üzerindeki inceleme ve araştırmalarda önemli derecede büyük rol oynayan, bu isimleri açıklığa kavuşturmaya çalışan, VII. Türk Tarih Kongresi'ne Sunulan Bildiriler (Ankara 1972) I. Cilt s. 89-97 de yayımlanan "Libasyonla ilgili şipant- ve eku- terimleri üzerinde bir inceleme" başlıklı etüdümüz okuyucuya ışık tutacaktır¹. Araştırmalarımız sonucu olarak bir kabı tanımlamaya girişirken ona günümüz Türkçesiyle bir karşılık bulamadığımız hallerde, onun ne için kullanıldığını saptamak yoluna gidilmiştir. Bu da olmadığı zaman, kap ismi metinlerde geçtiği şekilde zikredilmiştir. Konumuz dışında kalan, anlamları şimdiye kadar bilinmeyen veya şüpheli kalan ya da birden fazla anlam teklif edilen Hititce ya da yabancı dilde kelimelerin anlamları üzerinde durulmamış olup, okuyucunun bu kelimelerin geçtiği metin yerlerini kolaylıkla takip edebileceği kanısına vardığımızdan kelimeyi olduğu gibi bırakmayı uygun bulduk.

Çalışmanın kolaylıkla kullanılabilmesi için her kap ismi ya da grubu şu bölümlere ayrılmıştır:

I- Kelimenin yazılışları :

Bu bölümde incelenen kelimenin yazılışları ismin hâllerine göre sıralanmış ve daha önce de tekil, çoğul diye iki kısma ayrılmıştır. Eğer kelimenin normalin dışında yazılışları varsa belirtilmiş, ayrıca kırık ya da sonuç alınamayan metin yerleri verilmiştir. Çivi yazılı tabletlerin kopyalarını veren ciltlerde geçtiği yerler sırasıyla (KBo, KUB vd.) yazılmıştır. Kelime Sumerce ya da Akadca ise sonuna gelen fonetik tamamlamalar ayrı ayrı belirtilmiştir.

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Bu bölümde Hititce kap isimlerinin varsa diğer iki dilde (Sumerce, Akadca olup, Boğazköy Çivi Yazılı Belgelerinde geçtiği şekilde) karşılıklarının tesbitine çalışılmış ya da bunun karşısı olarak Sumerce, Akadca kap isminin Hititce karşılığını bulabilmek amaçlanmıştır. Kelimenin gövde ve ekleri ayrılabilirdiği kadarıyla gramer bakımından incelenmiştir.

III- Kabın yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran ifadeler :

¹ Bk. ve Karş. Kronasser, Acta Baltico-Slavica 3 (1966) s. 77 vd.; Götze, JCS 23 (1970-71) s. 77-94; Kammenhuber, SMEA XIV (1971) s. 143 vd.; A. Kammenhuber -A Archi, Mat. heth. Thes. 3/4 (1975) Nr. 5: eku-/aku-.

Bu bölümde metinlerde kabın hangi maddeden yapıldığına ilişkin veya onun vasfını tayin etmeye yarayan bir ifade mevcut ise onlar yer almaktadır. Bunun dışındaki durumlarda kabın normal olarak pişmiş topraktan yapıldığı kabul edilmiştir.

IV- Kabın içerisine nelerin konulduğu :

Kabın içerisine doldurulan maddeler (içki, yiyecek vs.) ayrı ayrı ve Türkçe karşılıkları (anlamları iyi bilinenlerin) da verilerek açıklanma yoluna gidilmiştir. Bu konuda G. Steiner, RLA III/4 s. 306 vd. "Getränk maddesi" ve von Schuler, AOAT 1 s. 317 vd. daki eserlerden faydalanılmıştır. (Yiyecekler için ise Hoffner, Alimenta Hethaeorum)

V- Kullanılışındaki özellikler :

Bu bölümde ise kabı kullananların kimliği, kabı nasıl ve ne şekilde kullandıkları ya da kap ile ne tür bir işlem yaptıkları veya özetle kabın ne işe yaradığı, metinlerde anlatılanların verebildiği imkân oranında açıklamaya çalışılmıştır.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

Burada kabın büyüklüğü, biçimi olanaklar dahilinde belirtilip filolojik verilere dayanarak arkeolojik belgelerle uygunluğu aranmıştır.

Hititoloji Alanına getirilen yenilikler ve elde edilen sonuçlara etüdüün bitiminde yer verilmiştir.

Bu çalışmamızda incelenen kap isimlerini bâzı gruplara ayırdık. Bununla amacımız ilerde kap isimlerini tüm olarak ele aldığımızda bu gruplandırmanın araştırmamıza temel teşkil etmesidir.

(A) Lengüistik açıdan birbiriyle ilişkili kap isimleri,

a) Aynı gövdeye sahip: ھا̄r̄ši-, ھا̄r̄šuša-, ھا̄r̄šiijaalli-, ھا̄r̄šiijaallanni-

b) Aynı son eke sahip: ھا̄ruš̄hi- ve ھا̄ruš̄hi-

(B) Ölçek - kap tanımlamasına uygun ve birbirinin karşılığı olan iki kap ismi: kappi-, PUR-SĪ-TUM

(C) Genellikle mitolojik metinlerde geçen ilginç bir kap ismi : pal̄hi-

(D) Kurban sunmayla ilgili, üzerlerinde ayrıca durulması gerekli kap isimleri: ھا̄neš̄ša-, ھا̄neš̄šanni-, ŠU.NAG.NAG, NAG, ŠU.KÚ.KÚ, kattakurant-, ھا̄B.ھا̄B, aš̄šuzeri-, ZA.LUM, ھا̄luani-, zal̄hai-, iṣ̄garuḫ-.

Bu araştırma Boğazköy Çivi Yazılı Belgeleri'ne ait KBo I-XX, KUB I-XL, ABoT, IBoT I-III, VBoT, HT, FHG ciltlerini taramak suretiyle topladığımız malzemeden ve Marburg'da bulunduğumuz sırada Sayın Prof. Dr. H. Otten'in izniyle, yayımlanmamış metin kopyalarından yararlanarak ortaya konmuştur.

Bu etüd 1975 yılında A.Ü.D.T.C.Fakültesine sunulmuş ve jüri tarafından kabul edilmiş bir habilitasyon çalışmasıdır. Aradan geçen zaman içerisinde elimize geçen yeni literatür gözden geçirilmiş ve bu arada yayımlanan KBO XXI-XXVI, KUB XLI-XLVII ciltleri de taranarak konumuzla ilgili malzemelerle birlikte bu çalışmaya aktarılmıştır.

Bu çalışmayı kitap haline getiren Ankara Üniversitesi Basımevi'nin değerli mensuplarına teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

/ a, / b vd.	= Yayımlanmamış Boğazköy tabletlerinin numaraları (1931 yılı kazılarından beri).
AAA	= Annals of Archæology and Anthropology. Liverpool 1908 vd
ABoT	= Ankara Arkeoloji Müzesinde bulunan Boğazköy Tabletleri. İstanbul 1948.
AfO	= Archiv für Orientforschung. Berlin / Graz 1926 vd.
AHWb	= W. von Soden, Akkadisches Handwörterbuch. Wiesbaden 1959 vd.
Alalakh	= D.J. Wiseman, The Alalakh Tablets. London 1953.
Alimenta	= H. A. Hoffner, Jr., Alimenta Hethæorum (AOS 55). Food Production in Hittite Asia Minor. New Haven 1974.
AM	= A. Götze, Die Annalen des Muršiliš (MVAeG 38). Leipzig 1933.
Anatolia (Anadolu)	= A.Ü.D.T.C.F. Eski Önasya-Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Dergisi. Ankara 1956 vd.
ANET	= Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament. Princeton 1950.
App.	= E. Bilgiç, Kapadokya Metinlerinde Geçen Yerli Appellatifler ve Bunların Eski Anadolu Dilleri İçerisinde Yeri. Ankara 1953.
ArOr	= Archiv Orientaln. Prag 1929 vd.
AS	= F. Sommer Ahhijavafrage und Sprachwissenschaft. Hünchen 1934.
AOAT	= Alter Orient und Altes Testament. Neukirchen-Vluyn 1969 vd.
Beamtenn.	= S. Alp, Untersuchungen zu den Beamtennamen in Hethitischen Festzeremoniell. Leipzig 1940.
Belleten	Türk Tarih Kurumu yayını. Ankara 1937 vd.
Beiträge	= B. Rosenkranz, Beiträge zur Erforschung des Luvischen. Wiesbaden 1952.
Bildiri I	= VII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, I. Cilt, Ankara 1972.
BiO-	= Bibliotheca Orientalis. Leiden 1943 vd.
Bo	= Boğazköy'den yayımlanmamış metinler (Müze numaralarına göre).
Boğazköy III-V	= K. Bittel ve diğerleri, Abhandlungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 2, 14, 18. Berlin 1957 vd.

Boğazköy-Hattuša = K. Bittel und R. Naumann, Boğazköy - Hattuša (WVDOG 63). Stuttgart 1952.

BoSt = Boghazköi - Studien. Leipzig 1916 vd.

CAD = The Assyrian - Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago. Chicago / Glückstadt 1956 vd.

CGr² = E.H. Sturtevant, Comparative Grammar of the Hittite Language. 2. Baskı, Philadelphia 1951.

Chrest. = E.H. Sturtevant, and G. Bechtel, Hittite Chrestomathy, Philadelphia 1935.

Cor.ling. = Corolla linguistica. Wiesbaden 1955.

CTH = E. Laroche, Catalogue des textes hittites. Paris 1971.

Dergi = Dil ve Tarih - Coğrafya Fak. yayımı. Ankara 1942 vd.

EA = J.A. Knudtzon, Die El - Amarna-Tafeln. Leipzig 1915.

EAT = F. Kinal, Eski Anadolu Tarihi. Ankara 1962.

EHS 1 = H. Kronasser, Etymologie der Hethitischen Sprache 1. Cilt, Wiesbaden 1966.

FHG = Fragments hittites de Genève (RA 45, 46) 1951 vd.

GI² = E.H. Sturtevant, Hittite Glossary, 2. Baskı, Philadelphia 1935.

HAB = F. Sommer - A. Falkenstein, Die Hethitisch - akkadische Bilingue des Hattušili I. (Labarna II.), 1938'den yeni basım, Hildesheim 1974.

HAM = A. Salonen, Die Hausgeräte Der Alten Mesopotamier I-II. Teil, Helsinki 1965 / 66.

HCI = C.W. Carter, Hittite Cult-Inventories, Chicago, 1962.

HE I² = J. Friedrich, Hethitisches Elementarbuch, I. Kısım 2. Baskı, Heidelberg 1960.

Hethitica I = Hethitica I. Louvain Bibliotheque de l'Université 1972.

Hh = HAR-ra=hubullu (leksikal seri) MSL 5 vd.

HKB = F. Fischer, Die Hethitische Keramik von Boğazköy. Berlin 1973.

HKL = J. Friedrich, Hethitisches Keilschrift-Lesebuch, II. Teil, Heidelberg 1960.

Hitit Fauna = H. Ertem, Boğazköy Metinlerine göre Hititler Devri Anadolu-sunun Faunası. Ankara 1965.

Hitit Flora = H. Ertem, Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu-sunun Florası. Ankara 1974.

HMM = S. Alp, Hitit Merasim Memurları Hakkında Araştırmalar. Ankara 1941.

HT = Hittite Texts in the Cuneiform Character from Tablets in the British Museum. London 1920.

HW = J. Friedrich, Hethitisches Wörterbuch. Heidelberg 1952. Erg (änzungsheft) 1-3 : 1957, 1961, 1966.

HW² = J. Friedrich-A. Kammenhuber, Hethitisches Wörterbuch. Zweite, völlig neubearbeitete Auflage auf der Grundlage der edierten hethitischen Texte. Lieferung 1 vd. Heidelberg 1975.

IBoT = İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan Boğazköy Tablet-lerinden seçme metinler. I-III, İstanbul 1944 vd.

JAOS = Journal of the American Oriental Society. New Haven 1851 vd.

JCS = Journal of Cuneiform Studies. New.Haven 1947 vd.

JKF = Jahrbuch für kleinasiatische Forschung. Heidelberg 1950 vd.

JNES = Journal of Near Eastern Studies. Chicago 1942 vd.

JRAS = Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland. London 1834 vd.

Karahna = M. Darga, Karahna Şehri Kült Envanteri. İstanbul 1973.

KBo = Keilschrifttexte aus Boghazköi. Berlin 1926 vd.

Kleinasien² = A. Götze, Kleinasien. 2., neubearbeitete Auflage. München 1957.

KIF = F. Sommer-H. Ehelolf, Kleinasiatische Forschungen. Weimar 1927 vd.

KN = V. Haas, Der Kult von Nerik. Roma 1970.

KUB = Keilschrifturkunden aus Boghazköi. Berlin 1926 vd.

Kulturgesch. = H. Schmökel, In Kulturgeschichte des Alten Orient (H. Otten, Das Hethiterreich) Stuttgart 1961.

Kültepe-Kaniş = T. Özgüç, Kültepe - Kaniş. Ankara 1959.

MDOG = Mitteilungen der Deutschen Orientgesellschaft. Berlin 1899 vd.

MIO = Mitteilungen des Instituts für Orientforschung. Berlin 1953 vd.

Mitannisprache = F. Bork, Die Mitannisprache (MVAG 14, 1 / 2) Leipzig 1909.

MS = A. Götze-H. Pedersen, Mursili's Sprachlämung. Kopenhagen 1934.

MSL = B. Landsberger ve diğerleri, Materialien zum sumerischen Lexikon. Roma 1937 vd.

MVA(e)G = Mitteilungen der Vorderasiatisch-Egyptischen Gesellschaft. Leipzig 1896 vd.

OLZ = Orientalistische Literaturzeitung. Leipzig 1898 vd.

Oriens = Oriens. Zeitschrift der internationalen Gesellschaft für Orientforschung. Leiden 1948 vd.

Or. Ant. = Oriens Antiquus. Rivista del Centro per l'Antichità e la Storia dell'Arte del Vicino Oriente. Rom.

Or NS = Orientalia, Nova Series. Roma 1931 vd.

Pap. = F. Sommer - H. Ehelolf, Das hethitische Ritual des Papanikri von Komana (BoSt 10). Leipzig 1924.

RA = Revue d'Assyriologie et d'Archéologie orientale. Paris 1886 vd.

Recherches = E. Laroche, Recherches sur les noms des dieux hittites. Paris 1947

RHA = Revue Hittite et Asianique. Paris 1930 vd.

RLA = Reallexikon der Assyriologie. Berlin 1928 vd.

SH = B. Hrozný, Die Sprache der Hethiter (BoSt 1 / 2). Leipzig 1917.

SMEA	= Studi Micenei ed Egeo-Anatolici. Roma 1966 vd.
Staatsvertr.	= J. Friedrich, Staatsverträge des Hatti-Reiches in hethitischer Sprache. I 1926, II 1930 (MVAeG 31, 34).
StBoT	= Studien zu den Boğazköy-Texten. Wiesbaden 1965 vd.
STH	= Harvard Semitic Museums Tablets.
Syria	= Syria. Revue d'Art oriental et d'Archéologie. Paris 1920 vd.
ŠL	= A. Deimel, Šumerisches Lexikon. Roma 1928-1937.
THeth.	= Texte der Hethiter. Heidelberg 1971 vd.
Ugaritica V	= C.F. -A. Schaeffer, Ugaritica V. Paris
USG	= H. Kronasser, Die Umsiedelung der Schwarzen Gottheit. Wien 1963.
Überl.	= H. Otten, Die Überlieferungen des Telipinu-Mythus. (=MV-AG 46/1). Leipzig 1942.
WdO	= Die Welt des Orient. Göttingen 1947 vd.
VBoT	= Verstreute Boghazköi-Texte. Marburg 1930.
WVDOG	= Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft. Leipzig 1900 vd.
ZA NF	= Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete. Neue (35 = NF 1). Berlin/Leipzig 1887 vd.
ZDMG	= Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Wiesbaden/Leipzig 1922 vd.

GRAMERE AİT VE DİĞER KISALTMALAR

A.	= Akkusativ	Lev.	= levha
Abb.	= Abbildung	Lief.	= Lieferung
Abl.	= Ablativ	N.	= Nominativ
age.	= adı geçen eser	n.	= neutrum
an.	= alt not	No.	= Numara
Ay.	= arka yüz	Öy.	= ön yüz
Bk.	= bakınız	Pl	= Plural
c.	= communis gen.	Pla.	= Plate
CTH	= Laroche'un katalog No. su, Bk.	Prs.	= Praesens
	Kıs. list.	Prt	= Praeteritum
D.	= Dativ	Res.	= Resim
D.-L.	= Dativ-Lokativ	s.	= sayfa
Dupl.	= Duplikat	Sg.	= Singular
Fig.	= Figür	st.	= satır
G.	= Genitiv	Taf.	= Tafel
hk.	= hakkında	terc.	= tercüme
ht.	= hititce	tml.	= tamamlama
ilg.	= ilgili	trans.	= transkripsiyon
Instr.	= Instrumentalis	unv.	= unveröffentlicht
Karş.	= karşılaştırmaz	vd.	= ve devamı
L.	= Lokativ		

TRANSKRİPSİYON VE DİĞER YERLERDE KULLANILAN İŞARETLER

[]	: Tablet in o kısmının tahrip edilmiş olduğunu gösterir.
< >	: Metni yazan kâtip tarafından unutulduğunu veya zamanında üstüste yazılmış belirsiz işaretleri içine alır.
()	: Tercümenin anlaşılması için yapılan ilâveyi gösterir.
+ veya X	: Sumerce iki işaretten oluşan ibarelerde ikinci birinciye dahil edileceğini gösterir.
x	: Kırık kısımlar içerisindeki tamamlanamayan işaretlerin yerini tutar.
.	: Sumerce birden fazla işaretlerden oluşan kelimelerde işaretlerin arasına girer.
-	: Hititce ve Akadca kelimeleri içeren işaretlerin arasına konur.
'	: Satır numaralarından sonra (2', 15', 26' gibi) konulan bu işaret, metnin baş tarafının kırık ve satır numaralarının tahmînî olduğunu gösterir.
//	: Birbirlerine paralel metinlerin kısaltmaları arasına konur.
_____	: Tablet in paragraf ayırımını gösterir.
_____	: Bu çalışmadaki asıl metin ile alt notlar arasını ayırır.

(A) Lengüistik açıdan birbirleriyle ilişkili kap isimleri

a) Aynı gövdeye sahip:

DUGḫar-ši-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N.	DUGḫar-ši-iš	: KBo XVI Öy. ? 8'-72, 6'; XXVI 196 Öy. 10' KUB XXX 50 V 16'; XXXI 57 I 21'
	DUGḫa-ri-iš	: KBo XXIII 95 Öy. 8' KUB XVII 35 IV 10
A.	DUGḫar-ši-in	: KUB XI 21 ^a I 10
N.-A.	DUGḫar-ši	: KBo II 1 21', 22'- II 3, 18, 29, 44 - III, 4, 18, 31 - IV 13 - 7 Öy. 6, 9, 20, 27 - Ay. 2, 11, 13, 17, 28 - 13 Öy. 3, 5, 8, 25, 26; XXVI 151 III 13', 17' - 152 Öy. 5' - 182 I 3, 4, 5, 6, 7, 12 - 193 I 5, ' 8' - IV 4' - 196 Ay. 4' - 212, 4' - 227 III 8', 14' KUB VII 24 Öy. 5; XVII 35 II 2', 3', 8', 9', 10', 13', 14', 15', 17', 20'- IV 1, 20, 24, 25 - 37 I 5 - IV 11'; XX 14 I 2', 6'; XXV 23 I 37 - IV 50', 51', 53'; XXXVIII 26 Öy. 5', 12', 18' - Ay. 3, 4, 12, 16, 19 - 27 Öy. 18' - 23 Öy. 12 - 30 Ay. 4 - 32 Öy. 6, 13 - Ay. 13', 25' - 35 I 6; XLIV 29 II? 9'
	<DUG> ḫar-ši	: VBoT 3 VI(?) 8'
	DUGḫar-ši-ḫar-ši	: KUB XXV 23 IV 45'
D.-L.	DUGḫar-ši-ja-aš	: KBo II 13 Öy. 11, 12, 13, 15 - Ay. 3' KUB XXV 23 I 18, 49 ² ; XXXVIII 32 Ay. 17', 29'

2 DUG determinatifi yok.

DUGḫar-ši-aš : KBo II 7 Öy. 11 - Ay. 7, 19, 21
KUB XVII 37 I 10'; XXXVIII 27
Ay. 10' - 32 Ay. 22'; IBoT III 92, 2'

Pl. N. DUG^{HI.A} ḫar-ši-iš : KUB XXXIV 88, 7'

Kırk ve verimsiz metin yerleri:

DUGḫar-ši [- : KBo XI 26 Öy. 11', 12'; KUB XXV
23 I 8; VBoT 10, 6'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Götze³, DUGḫar-ši-'yi NINDA ḫar-ši-'de aramak gerekeceğini, Sommer-Ehelolf⁴ da bu kombinasyonun mümkün olabileceğini söylemişlerdir. Bunun böyle olmadığını Gurney⁵ uzun makalesinde ayrıntılı açıklamalar ve haklı gerekçelerle gösteriyor ve DUGḫar-ši-'nin NINDA ḫar-ši- ile türev yönünden bir bağlantısı olamayacağını söylüyor. Ona göre, DUGḫar-ši- nötr bir kelimedir ve NINDA ḫar-ši-'ye göre değişik takılara sahiptir. Örneğin, DUGḫar-ši-'nin genitivi DUGḫar-ši-aš olmayıp daima DUGḫar-ši(ia)aš'dır. Yine ona göre, DUGḫar-ši-, DUG-ḫar-ši-lli-nin bir kısaltması olarak düşünülebilir.

ḫar-ši- kelimesi bir sıfat olarak da mevcuttur⁶ ve Götze tarafından ḫar-ši-'ye, Kronasser⁷ tarafından ise ḫar(k)- "tutmak, malik olmak" gövdesine bağlanmaktadır.

Kelimayı Hitit Çivi Yazılı Belgelerindeki ḫar-ši- "çift sürmek, (toprağı) yarmak, açmak" fiiliyle ilişkili görüyoruz. Kabın içerisine konan maddelerin genellikle tahıl ve onunla ilgili oluşu bu görüşü desteklemektedir⁸.

I. bölümde metin yeri verilen DUGḫar-ši de ayrı bir kap ismi değil, kelime sonunda bir vokal-konson değişimi aranmalıdır, zira ḫar-ši-gövdesi yine mevcuttur. Yine I. Bölümde metin yeri verilen DUGḫar-šiḫar-ši ise aynen ŠU.NAG.NAG ve ŠU.KU.KU kap isimlerinde oldu-

3 Kf s. 200 an. 5 ve Neu, StBoT 12 s. 38

4 Pap. s. 64; Sommer, HAB s. 176 ve Kf 1 s. 338

5 AAA XXVII (1940) s. 120 vd.

6 Friedrich, HW s. 60 "gerade, richtig, normal".

7 EHS 1 s. 228 "umfangreich, dick, zu ḫar(k)-".

8 Bk. Friedrich, HW s.59 "aufreisen, beackern"; Ertem, Bildiri I s.85; Hoffner, Alimenta s. 43 "çift sürme anlamında katı toprağı parçalamak".

Hocam Prof. Alp bu görüşü kabul etmemekte, bu çalışma hakkında verdiği raporda kelimayı daha çok ḫar(k)- "tutmak" fiiliyle bağlantılı görmektedir.

ğu gibi, nasıl NAG ve KU elemanları tekrar ediliyorsa, burada da kelimenin anlamını vurgulamak, daha tesirli hale getirmek için tümüyle tekrarı yoluna gidilmiştir.

III- Kabın yapımında kullanılan maddeler ile kaba vasıflandıran ifadeler :

Metinlerimizde bu kabın herhangi bir maden veya maddeden yapıldığına dair hiç bir kayda raslanmamıştır. Bu durumda, kabın daima pişmiş topraktan yapıldığını kabul etmek gerekecektir.

IV- Kabın içerisine neler konmaktadır :

GEŠTIN "Şarap"⁹ : KBo XVI 72, 6'; XXVI 151 III 13', 17'
KUB X 11 V 2; XI 21^a I 10; VBoT 3 VI(?)
8'¹⁰

marnuḫan(t)- "kutsal

bir içki türü"¹¹ : KUB XXXI 57 I 21'

NINDA KUR₄.RA¹² : KBo II 7 Öy. 11, 27 - Ay. 7, 11, 19, 21 - 13
Öy. 11, 12, 13, 15 - Ay. 3'

KUB XVII 35 II 10'¹³, 17', 20' - IV 24, 25 -
37 I 4'¹⁴, 10'; XXV 23 IV 53'; XXXVIII
26 Öy. 12', 18' - Ay. 4, 12 - 32 Ay. 29'

ZiZ "buğday" : KBo II 1 I 21' - II 3, 18, 29, 44 - II 4, 10,
18, 31 - 13 Öy. 26

KUB XVII 35 II 8'; XXXVIII 23 Öy. 12 -
30 Ay. 4 - 32 Ay. 13', 17', 22' - 35 I 6

šep(p)it¹⁵ : KUB XXXVIII 32 Ay. 22'

ZiD.DA "un" : KUB XXXVIII 32 Ay. 29'

9 Bk. Friedrich, HW s. 273; Steimer, RLA III / 4 s. 306 vd.; Landsberger, MSL III (1955) s. 141 st. 152 "gi-eš-tin = ka-ra-nu (= Wein)".

10 Burada geçen ḫar-ši-'yi Gurney, age. s. 120'de "düzme, hazırlama, yapma (pseudo?) olarak anlamlandırmış ise de biz DUG determinatifinin unutulduğu ve cümlemin gelişinden bir kap ismi olarak kullanıldığı kanısındayız.

11 Bk. Von Schuler, AOAT 1 s. 317 vd.; Coşkun, Dergi XXVII 3 / 4 s. 50 an. 3.

12 "Kurbanlık kabın ekmek" anlamına gelen bu Sumerce kelimenin (Bk. Hoffner, Alimenta s. 200 vd.) Hititeesi NINDA ḫar-ši- (Bk. Hoffner, age. s. 156) metinlerimizde bu kapla birlikte geçmeyişi ilginçtir.

13 DUGḫar-ši ŠA NINDA KUR₄.RA ḫuḫḫanzi "Kurbanlık kabın ekmeğin (ekmeğe ait) büyük depo kabını (erzak küpünü) doldururlar".

14 DUGḫar-šiḫakán IŠTU NINDA KUR₄.RA gēnuḫanzi "Kurbanlık kabın ekmek ile (dolu) erzak küpünü kırarlar".

15 Ertem, Hitit Flora s. 25, 26; Hoffner, Alimenta s. 1 an. 2 ve s. 3

V- Kullanılış özellikleri :

Bayram ritüellerinde genellikle, DUG_{har}ši- açılırken (kinu-, ge- nu-¹⁶, heš-, haš-¹⁷ Bk. Carter, HCI s. 180 vd.) ya da doldurulurken (šu_h- ha-, iš_hu_uai- šunna-) ilgili bayrama ait¹⁸ bir sıra yiyecek ve içecek mad- deleri DUG_{har}ši- ile yanyana sıralanmaktadır. Bu maddeler ya bir kap içerisinde veya kap ismi belirtilmeksizin geçmektedir. Örneğin,

KUB XXV 23 I

37 1/2 BÂN ZİD.DA I DUG_haniššaš KAŠ DUG_{har}ši šu_hhau_uaş “1/2 BÂN ölçeğinde un, bira dolu bir hanišša- kabı _{har}ši- küpüne do_udurulur.”

KUB XVII 35 IV

1 [x] BÂN ZİD.DA I DUGKAŠ I DUG_huppar ANA EZEN Zēni DUG_{har}ši šu_hhau_uaş “BÂN ölçeğinde un, bir tane bira kabı, bir tane _huppar- kabı Sonbahar Bayramı için, _{har}ši- küpüne doldurulur”. KUB VII 24 Öy.

5 I PA ZİZ I PA GEŠTIN DUG_{har}ši ŠÀ É _HUR.SAG Kukumiša iš_hu_uanzi “Kukumiša- Dağının tapınağındaki _{har}ši- küpüne bir PA öl- çeğinde buğday, bir PA ölçeğinde şarap doldururlar¹⁹”.

KUB XVII 37 I

4' [DUG_{har}ši_ijakan IŠTU NINDA KUR₄.RA genu_uanzi “Kur- banlık kalın ekmek ile (dolu) _{har}ši- küpünü kırarlar”.

5' DUG_haniššaš KAŠ DUG_{har}ši genu_uaş “içinde bira _hanešša- sı (olan) _{har}ši- küpü kırılır”.

Eğer yukarıda verilen yerlerde _{har}ši- N.-A. formunda ele alınma- yıp D.-L. şeklinde görülürse sayılan diğer maddelerin DUG_{har}ši-'nin içerisine yerleştirilmiş olacağı kanısına varılabilir. Kabin bu özelliği- ne uygun arkeolojik paralellere İmparatorluk öncesi Eski Anadolu'da raslanmaktadır. Bu konuya VI. Bölümde değineceğiz.

DUG_{har}ši- ile ilgili işlemleri yapanlar arasında en çok şu görevli- ler²⁰ metinlerimizde yer almaktadır:

¹⁶ Neu, StBoT 5 s. 91; Coşkun, Dergi XXVII 3/4 s. 7 an. 5.; Güterbork, Historia, ayrıba- sım 7, s. 72

¹⁷ Bk. Carter, HCI s. 180 vd.

¹⁸ Karş. Rost, MIO VIII/2 s. 171; Güterbork, Some aspects... s. 176; bk. s. 32 an. 114.

¹⁹ Tercüme için karşı. Carter, HCI s. 165, 145, 119 (sırasıyla)

²⁰ Bk. Alp. Beamtenn. ve HMM'nin ilgili sayfaları.

LÚSANGA : KBo XI 26 Öy.
KUB XVII 37 IV
LÚAGRIG : KUB XXXI 57 I
LÚGIŠBANŠUR : VBoT 3 VI(?)
LÚSİLA.ŠU.DU₈.A : VBoT 3 VI(?)
SALMEŠ_hazgara- : KBo II 13 Öy.
KUB XVII 35 II-IV

DUG_{har}ši-'de özellikle dikkati çeken nokta, Fırtına Tanrısı ve Gü- neş Tanrıçası ile metinlerde yanyana çok sık geçmesidir:

DUG_{har}ši DU : KBo II 7 Ay. 11, 13, 17 - 13 Öy. 8, 26
KUB XXXVIII 30 Ay. 4; IBoT II 5 Ay. 7
DUG_{har}ši DUTUŠI : KBo II 1 21', 22' - II 3, 29, 44 - III 4,5; XXVI
182 I 3
KUB XVII 35 II 8', 10' - 14'; IBoT II 103 IV 10'

Bunun dışında, bu kap şu tanrılarla ilgili olarak metinlerimizde geçmektedir:

DU URU_Hurta- : KBo II 7 Öy. 20
DU URUA_{ri}u_ua- : KUB XXXVIII 23 Öy. 12
DU URULi_hzina- : KUB XXXVIII 12 II 12
DU URUG_{ur}šamašša- : KUB XVII 35 II 9'
DU _HUR.SAG : KBo II 7 Ay. 19
_HUR.SAG Arnu_uanda : KBo II 13 Öy. 25
_HUR.SAG Zı_uana- : KUB XXXVIII 32 Öy. 13
_HUR.SAG Kukumiša- : KUB VII 24 Öy. 5
_HUR.SAG Kik_qališa- : KBo II 13 Öy. 3
_HUR.SAG Šit_uu_ua- : KBo II 7 Öy. 6
DINGIR^{LIM} É.ŠÀ : KUB XX 14 I 2'

DUG_{har}ši- nin büyük bir kap, bir “depo kabı” olduğunu ve içeri- sinde bulunan maddelerin daha küçük boydaki kaplara boşaltıldığını aşağıdaki metin göstermektedir:

VBoT 3 VI(?)
7' LÚSİLA.ŠU.DU₈.A LÚGIŠBANŠUR-ia _ha-aš-ši A-NA GIŠSUG
GİD.DA
8' IŠ-TU II <DUG> _har-ši²¹ GEŠTIN-an QA-TAM-MA
9' la-a-_hu-_ua-an-zi

²¹ Karş. s. 3 an. 10.

- 7' İçki sunucu (ve) Sofracı ocakda(ki) SUG kabına
 8' iki (adet) Һarši- kabından Һarabı böylece
 9' dokerler.

Metinlerimizde bazan, bu kap isminin yanında, içerisine konan yiyecek ve içecek maddelerinin miktarı ya da değeri verilmektedir. Һarši- kabı dışında diğer kaplarda raslanmayan bu özellik, kabın ne işe yaradığı ve büyüklüğü hakkında büyük değer taşımaktadır:

- III BÂN ZİZ “üç ölçü buğday”²² : KBo II 1 II 29, 44 - III 4, 10,
 18, 31 - 7 Ay. 2, 11 - 13 Öy. 26;
 XXVI 182 I 3
 KUB XVII 35 II 8'; XXXVIII
 23 Öy. 12²³ - 26 Ay. 16²⁴ - 30
 Ay. [4] - 35 I 6²⁵
 I PA ZİZ “bir ölçü buğday” : KUB VII 24 Öy. 5; XXXVIII
 23 Öy. 2 - 32 Ay. 22'
 I PA GEŠTIN “bir ölçü Һarap” : KBo XXVI 151 III 13', 17'
 KUB VII 24 Öy. 5
 II PA GEŠTIN “iki ölçü Һarap” : KBo II 1 IV 13
 IV PA ZİZ “dört ölçü buğday” : KBo II 1 IV 13
 III PA ZİZ “üç ölçü buğday” : KBo II 1 II 18
 VI PA ZİZ “altı ölçü buğday” : KBo II 1 I 21'
 XI PA [GEŠTIN] “onbir ölçü
 (Һarap)” : KBo II 1 I 21'
 XXIII(?) PA ZİZ “yirmiüç(?) öl-
 çü buğday” : KBo II 1 II 3

Görülüyor ki bu kap içerisine konan maddelerin ölçüsünü belirten ölçekler (yukarıda “ölçü” diye genel anlamda kullanılmıştır) iki türdür: BÂN²⁶, PA²⁷

22 Karşılığında verilen metin yerlerinde, bu kap Güneş Tanrıçası adına doldurulmaktadır.

23 Ölçek sayısı belirsiz, 2-3 ?

24 DUGҺarši ŠA III BÂN ZİZ šu[hhanzi] “üç ölçeklik buğday küpünü dol [dururlar]”.

25 Ölçek sayısı belirsiz, 2-3?

26 Deimel, ŠL III/1 s. 25 “BÂN = SŪTU, Hohlmass von 1 ban”, Sturtevant, Gl.² s. 115 “BÂN, a dry measure, one half a PA”; Deimel, ŠL III/2 s. 341 “sūtu, ein Hohlmass (=6-10 qa): pl. sāti”; Deimel, ŠL II/1 s. 123 “qa, ein Hohlmass für Getreide und Flüssigkeiten. 1 qa = 60 gın”; Thureau-Dangin, RA (1921) s. 136 “1 qa = 0,842 Litre”.

27 Friedrich, HW s. 289 “PARİSU”nun kısaltması (Halbmass); Götze, Kleinasien s. 121; Wiseman, Alalakh s. 14, 15; Ehelolf, KUB XXIX s. VI; Kinal, EAT s. 164 “1 parisu = 16 litre”.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifi-kasyonu konusunda bazı denemeler :

Bütün Hitit kapları arasında, metinlerde verilen ölçek sayısı bakımından içine en fazla gıda maddesi konan DUGҺarši-'dir ve bu nedenle hacmi en büyük olanıdır. Böyle bir özelliğe sahip DUGҺarši-'ye İmparatorluk Çağı buluntuları arasında arkeolojik paraleller bulmak mümkündür. Boğazköy'de, Büyük Mâbedin kuzey-batı mağazininde, 1967-68 kazı mevsiminde bulunmuş, 130-160 cm. ve 170-190 cm. yüksekliğinde boyutlara sahip, toplam olarak 68 adet büyük depo kapları²⁸ Һarši-'nin en yakın arkeolojik karşılığı gösterilebilir. Bunlardan küçükleri 900 büyükleri ise 1750 litreliktir (hâfirin verdiği bilgiye göre). Bu küplerin en büyük özelliği, boyun kısmında, ağızlarının hemen altında, içlerinde bulundukları nesneleri ilgilendirdiği şüphesiz olan işaretler kazınmıştır. Bu işaretler soldan sağa doğru sırasıyla: tek kulplu bir ibrik + eğik + düşey + yatay çizgilerden oluşmaktadır²⁹. Hâfirin kanaatine göre bu işaretler kabın hacminden ziyade içinde o anda bulunan nesne veya nesnelerin miktarını göstermiş olabilirler. İbrik resmi, ölçü kabı birimi olarak kabul edilebilir ve küpün içerisine konan maddenin sıvı olduğunu düşünmemize yol açar. İbrik resmi olmayıp da sadece çizgilerin bulunduğu küplere ise tahıl, un vs. gibi katı maddeler yerleştirilmiş olabilir. Yukarıda özelliklerini saydığımız bu küplere isim olarak seçtiğimiz DUGҺarši- metinlerimizde anlatılanlarla uygunluk göstermektedir. KUB XXXIV 88, 7' de 50 tane Һarši- küpünden bahsedilmektedir. Genel olarak Һarši-'ye konan maddelerin miktarı 1-23 PA arasında değişmektedir. 1 PA = 16 litre olduğuna göre bu miktar 16-368 litre olmaktadır. Daha fazla metin yerinde geçen diğer bir miktar 3 BÂN (1 BÂN = 5,052-8,420 litre)'lık yani 16-25 litrelik ZİZ “kızılca buğday” ise sembolik mahiyette bir miktar gibi görünmektedir.

Һarši- “depo kabı”³⁰, “erzak küpü” olduğu kadar, yukarıda V. Bölüm s. 7 de içerisine un, buğday, Һarap ve bira kabı gibi nesneler (yanında kap ismi verilmeyen maddelerin de birer kap içerisinde bulunduğu

28 Neve, Boğazköy, IV s. 14 vd. Resim 3, Levha 4b.

29 Bk. ek levhalar: 5 ve karşı. Bittel, WDOG 60 s. 53 vd. Levha 38/1-4; Neve, age. s. 15 vd. “Büyük mâbedin batı mağazinin 100'ün üzerinde büyük erzak küplerinin boyunlarında çift kulplu desti “Henkelkrug” köşeli biçimde resmedilmiştir”, karşı, Bittel, age. s. 54 Res. 30.

30 Friedrich, HW s. 60 “Vorratsgefaess, pithos”; Kronasser, EHS 1 s. 212.

farzederek) kendi kaplarıyla birlikte olduğu gibi ھاrşı-'nin içersine yerleştiriliyorsa buna uygun arkeolojik paralelleri de isimledirebilir³¹.

Böylece DUGھاrşı-'nin, Boğazköy'deki Büyük Mâbedin gerek kuzey-batı ve gerekse batı magazinindeki erzak küplerinin büyük boyutlu olanlarını isimlendirdiği anlaşılmaktadır. Bunlardan biraz daha küçük olanları Büyükkale-Ambarlıkaya teraslarında, sayıları 118 tane olmak üzere, bulunmuştur³².

31 Bk. Özgüç, Kültepe-Kaniş, Levha XXIII / 2, XXIV / 4; ayrıca Sayın Prof. Dr. Kutlu Emre'den, Kültepe Ib katında pişmiş topraktan kapaklı bir tekne içersinde küçük fincanlar bulunduğunu öğrendik; Konya Karahöyük'de 1972 kazı mevsiminde S çukuru I. katındaki önemli yapıya ait bir odanın köşesine yerleştirilmiş büyük bir küp içersinde sayıları 5-6 olan çömlek ve kaplar bulunmuştur.

32 Fischer, HKB s. 60 vd., 135 vd. Katalog No. 640-674 Taf. 71-81; karşı. MDOG 77 s. 11, 29; MDOG 93 s. 28, 30; Bittel, Boğazköy-Hattuša s. 107 Res. 29 / 2, 3, 6.

DUGھاrşijalli-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N.	DUGھاr-ši-ja-liš	: KUB XXVII 70 (+ KUB XXV 32) II 20
N.-A.	DUGھاr-ši-ja-al-li	: KBo X 20 I 38; XIII 29 II 12, 13; XIV 142 III 10', 15'; XXVI 157, IV 3'- 196 Ay, 2'- 214, 11'- 218, 4', 8'- 220, 6'- 227 III 6'
		KUB V 7 I 12; VII 5 IV 12, 13; XI 21 V 9', 1 [6'], 1 [7']; XII 2 II 5'- IV 1, 3, 5; XV 1 III 15'- 11 II 8, 9, 10; XXI 17 II 11, 12, 13 - III 3', 13', 15'; XXV 18 V 24'- 23 I 38; XXVII 15 IV 5', 6', 8', 22'- 59 I 5, 6; XXX 54 I 18'- 60 Öy. 4'; XXXII 87 Öy. 12'- 108 Öy. 2', 11', 12'; XXXVIII 19 Öy. 17', 18'- 24 Ay.? 6', 10'; XLIV 22, 6', 8'- 39 II? 2 -43 Öy. 13'
		IBoT II 107 I 8, 9, 11'- 131 Öy. 15', 16'
		Bo 3315 Öy. 6'; 183 / u Ay.? 7; 245 / v I 11'
	GIŠھاr-ši-ja-al-li	: KBo XI 50 V 17'

- har-ši-ja-al-li : KBo XVII 74 I 36' (11 I 21' // KUB XXXIV 123, 7')
KUB XXXIV 118, 11'; 1230 / u Ay. 6'
- DUGhar-ši-ja-li : KUB VII 24 Öy. 6; XXV 18 III 35'
- DUGhar-ši-al-li : KUB VII 12 Öy. 4'; XIII 3 I 12'; XXVII 59 I 26; ABoT 1 I 11, 12
- DUGhar-ši-ja-al : KUB XXVII 70 II 22
- G. DUGhar-ši-ja-al-li-ja-aš : KBo XV 33 II 12'
KUB X 11 IV 25; XXV 23 I 35
- har-ši-ja-al-li-ja-aš : KBo XVI 78 IV 4³³;
KUB XIV 12 Ay. 8'³⁴
- DUGhar-ši-al-li-aš : KBo XX 41, 7', 10'
KUB XXV 26 II 15'- III 10'
- DUGhar-ši-ja-la-aš : KUB XXXVIII 12 II 10 - III 2'
- har-ši-ja-la-aš : KUB XXVII 15 IV 23'³⁵
- DUGhar-ši-ja-al-li-aš : KUB XXX 54 I 20'
- DUGhar-ši-ja-al-la-aš : KUB XXVII 15 IV 10'
- DUGhar-ši-ja-li-ja : KUB I 1 IV 73; XVI 48 Öy. 17(?)
- Abl. DUGhar-ši-ja-al-la-az : KUB X 11 V 2
- DUGhar-ši-al-li-az : KBo XX 41, 6', 9'

Kırık metin yerleri:

- DUGhar-ši-ja [- : KBo X 20 II 15;
KUB VII 22 Öy. 7; XXXVIII 32 Öy. 3
- DUGhar-ši-ja-al [- : KBo XV 34 II 24; XX 41, 12'; XXIII 84 Ay. 2';
IBoT III 120, 4'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

DUGharšijalli-'nin DUGharši-'den gelmediğini belirten, "-alli" süfikiyle türemiş diğer isimlerle³⁶ karşılaştırıp türetilmiş isimle gövde ara-

33 "-li-" işareti yok.

34 h.+kán išpantuzzi.

35 EZEN + h.

36 Bk. Kronasser, EHS 1 s. 212 "haršijalli-, DUGharši-'den gelmektedir".

sındaki anlam farkını araştıran Gurney, DUGharšijalli-'nin daha çok NINDA harši-'den çıkabileceğini öne sürmüştür³⁷. Van Brock da Gurney'e hak vermekte, "-alli" süfikiyle türetilen kelimelerden lelhuntalli-'yi incelerken koyduğu teşhisi DUGharšijalli- ile NINDA harši- arasındaki bağlantıya uygulamakta ve DUGharši- ile DUGharšijalli- eş anlamlıdır, demektedir³⁸.

III- Kabın yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran ifadeler :

Metinlerimizde bu kabın herhangi bir maddeden yapıldığına dair hiçbir kayda raslanmamıştır³⁹.

IV- Kabın içerisine neler konuluyordu :

- GEŠTIN "şarap" : KBo XX 41, 9'
KUB XXI 17 II 12 - III 3', 4', 15', 16'; XXX-II 108 Öy. 13'
- i "yağ" : KUB XV 1 III 15'
- LÀL "bal" : KUB XV 1 III 15'
- IN-BU "meyva" : KUB XV 1 III 16'
- NINDA KUR₄.RA⁴⁰ : KBo XIV 142 III 14', 15'; XVI 78 IV 4
KUB XII 2 IV 5⁴¹
- haršiš GE₆⁴² : KBo XVII 74 I 36'
- ZiD.DA "un" : KUB XXV 26 III 10'
- halki- "tahıl" : KUB XXI 17 II 13 - III 3', 4', 15', 16'
- šeli- "saman" : KUB XXI 17 III 13', 14'
- šep(p)it- : KBo X 20 II 15, 16
- ZiZ "buğday" : KBo XV 36 II 13; XX 41, 10'
KUB XXV 23 I 35; XXVII 15 IV 6'- 70 (+
KUB XXV 32) II 20, 22; XXXVIII 12
II 10 - 19 Öy. 17'
- ZiZ NINDA KUR₄.RA "ekmek(lik) buğday" : KUB XXVII 15 IV 10'
- ZiD.DA ZiZ "kızılca(?) buğday unu" : KBo XV 33 II 12'

37 AAA XXVII s. 120-124.; karş. KBo XXIII 99 I 26': NINDA haršijalli.

38 RHA 71 (1962) s. 109 No. 192-193 "DUGharšijalli-, lelhuntalli-".

39 Gišharšijalli[: KBo XI 50 V 17' hariç olmak üzere.

40 "Kurbanlık kabın ekmek" anlamına gelen bu kelimenin hititeesi NINDA harši-, aynen DUGharši-'de olduğu gibi kabın içerisine konulmuyor.

41 NINDA KUR₄.RA-ma ŠA DUGharšijalli hešanzi.

42 "Kurbanlık kabın ekmeğin siyahı", karş. Neu, StBoT 12 s. 14,15 ve s.38 "siyah ekmek".

V- Kullanılış özellikleri :

DUGḫaršijalli- ile ilgili işlemleri yapan görevliler arasında en çok şunlara metinlerimizde rashyozuz:

LÚMEŠGİSBANŠUR ve LÚMEŠMUḪALDIM ⁴³	: KBo XVII 74 I
UGULA LÚMEŠMUḪALDIM	: KUB XXV 18 III
LÚMEŠÉ.GAL URUKarāḫna- ⁴⁴	: KUB XXXVIII 12
	II
LÚMEŠ URUUrišta-	: KUB XXV 23 I
GAL LÚMEŠGEŠTIN	: KUB XI 21 V
LÚEN.É ^{TIM}	: KBo XV 34 II
EN SISKUR.SISKUR	: KUB XXVII 59 I

DUGḫaršijalli-, EZEN ŠA DU URUḪatti- “Ḫatti Şehrinin Fırına Tanrısının Bayramı”: KBo X 20 II 15, dışında şu tanrılarla ilişkili olarak metinlerimizde yer almaktadır:

UU URUZip <pala>nda-	: KBo X 20 I 38;
	KUB V 7 I 12
DU URUḪalap-	: KUB XXVII 15 IV
IŠKUR ŠA-ME-E	: IBoT II 107 I 8’
DU Ḫaršannaš	: ABoT 1 I 10, 11
IŠKUR URUKuliúšna-	: KBo XV 33-34
ÉMEŠDINGIRMEŠ I-NA URUḪartana-	: KUB XXXVIII 32 Öy. 3
DPirua- ⁴⁵	: KUB X 83 VI 5, 6

Ḫaršijalli-’nin büyük boyutlu bir kap olduğuna delil teşkil eden aşağıdaki metin yerinde içerisindeki şarap başka bir kap ile (şüphesiz daha küçük boyda) çekip alınmaktadır:

KUB X 11 V

- 1 IŠ-TU GAL KÙ.BABBAR
- 2 DUGḫar-ši-ja-al-la-az GEŠTIN⁴⁶
- 3 ša-ra-a III-ŠU kar-ap-zi
- 4 kat-ta-ja III-ŠU la-a-ḫu-i

43 Bk. Neu, StBoT 12 s. 14, 15

44 Bk. Darga, Karahna s. 9, 15

45 Bk. Otten, JKF II s. 62-73; Laroche, Recherches s. 87

46 Karş.]x DUGḫaršijalliaz GEŠTIN ḫāni LUGAL-uš[: KBo XX 41, 6’, 9’.

- 1 Gümüş GAL kabı ile
- 2 ḫaršijalli- kabından şarabı
- 3 yukarıya üç kez çeker (alır)
- 4 ve aşağıya (aşağıda bir yere) döker.

Ḫaršijalli- kapları saraya veya tapınağa ait oldukları kadar, memleket yönetiminde sözü geçen beyleri de ilgilendiriyor ve onun doldurulması zorunluluğuna bizzat kraliçe tarafından önem veriliyordu:

KUB XV 11 II⁴⁷

- 8 [x]A-NA DINGIR^{LIM} DUGḫar-ši-ja-al-li I-NA URUKÙ.BABBAR-ti
- 9 Ū I-NA URUḪa-ak-miš iš-ḫu-ua-aḫ-ḫi DUGḫar-ši-ja-al-li-ma-ḫa-za-kán
- 10 ZI-za da-aḫ-ḫi DUGḫar-ši-ja-al-li-ma ma-a-an IŠ-TU É.GAL^{LIM}
- 11 ḫé-e-ša-an-zi ma-a-an BE-LU ku-in-ki u-i-ja-an-zi

- 8 [x]Tanrı’ya (adına, ait) ḫaršijalli kabını Ḫatti Şehrinde
- 9 ve Hakmış Şehrinde dolduracağım. Ḫaršijalli kabını (adı geçen)
- 10 arzu(yla) alıyorum (Bu) ḫaršijalli kabını ister saraydan
- 11 açsınlar, ister herhangi bir beyi göndersinler.

Buna benzer bir başka metinde⁴⁸ Kraliçe, Tanrı adına, üç adet ḫaršijalli- kabından birine yağ, birine bal, diğerine de meyva dolduracağından bahsetmektedir.

Pişkurunuḫa- Dağı’nda yapılan bayramın 33 ve 34. günlerine ait bir metinde⁴⁹ UGULA LÚMEŠMUḪALDIM “Aşçıların Başı” sunağa, ocağa, kalkana⁵⁰, taht’a, pencereye, kapı mandalına, pınara, ocağın yanına ve bu arada da DUGḫaršijalli-’ye birer kez kurban sunmaktadır (şipant-). Burada kelime lokal anlamda alınmayıp başka bir işlem olan, kabın içerisine kurban içkisini dökmek şeklinde anlaşılır ise o zaman DUGḫaršijalli- ile (DUG)ḫuppar-⁵¹ arasında bir kullanılış benzerliği aranmalıdır. Kelimeyi lokal anlamda ele alan aşağıdaki metinde kral, ḫaršijalli-’lerin bulunduğu kilere (depoya, magazine) gitmektedir:

47 Bk. Laroche, CTH 584 “Songes de la reine”.

48 KUB XV 1 III 14’-16’; Sommer, KIF 1 s. 340 an. 3 ve yine CTH 584

49 KUB XXV 18 III 28’-37’ // 24’-32’ ve V 17’-24’ (üçer kez), karş. CTH 618

50 KUŠ kurša- “post, tulum, kalkan”; Friedrich, HW s. 118; Bilgiç, App. s. 32, 45; Friedrich, Staatsvert. s. 30, 166, 194; Carruba, Kadmos VI s. 94 an. 20.

51 Coşkun, Dergi XXVII/3-4 s. 52, 53.

KUB X 11 IV

25 LUGAL-uš DUGḫar-ši-ja-al-li-ja-aš

26 É.ŠÀ-na pa-iz-zi

25 Kral, ḫaršijalli-nin (bulunduğu depolandığı)

26 “İç-Ev”e gider.

Aşağıdaki metinde, yine kral, Tanrı’nın “İç-Ev”ine gitmekte ve şu işlemleri yapmaktadır:

KUB XXVII 70 (+ KUB XXV 32) II

19 ma-a-an lü-uk-kat-ta LUGAL-uš INA É.ŠÀ DINGIR^{LIM} pa-iz-zi

20 NINDA KUR₄.RALA-AB-KU pâr-ši-ja na-an-kân A-NA DUGḫar-ši-ja-liš ZİZ ME-i

21 nu(?) (KAŠ?) GEŠTIN BAL-ti

19 Ertesi sabah kral, Tanrının İç-evine gider,

20 yumuşak⁵² kurban ekmeğini parçalar ve onu buğday ḫaršijalli’sine koyar.

21 ve? (birayı?) şarabı kurban eder.

Başka bir metinde (KUB XXXII 108 Öy. 10’-13’) ise, bu defada kraliçe aynı işlemleri yapmakta, fakat şarabı ḫaršijalli’nin önünde (pî-ran) bir seferde (I-ŠU) sunmaktadır.

Kraliçe Puduhepa ve kocası III. Hattuşili’nin, Arma-datta ya karşı kendilerinin haklı olduklarını anlatan bir metinde ḫaršijalli- kaplarının çeşitli gıda maddeleriyle dolu bulundurulmasına önem verdikleri görülmektedir:

KUB XXI 17⁵³ II

11 nu-za-kân DINGIR^{LUM} ŠÀ URUMEŠ DUGḫar-ši-ja-al-li

12 te-eḫ-hu-un ḫal-ki-ja-aš-ši DUGḫar-ši-ja-al-li

13 te-eḫ-hu-un ŠA GEŠTIN-ja-aš-ši DUGḫar-ši-ja-al-li

14 i-ja-nu-un nu-kân ALAM EGIR-a [n DÛ-nu-] jun

⁵² Bk. Friedrich, HW s. 309 “nass = ıslak”, karşı. AHWb s. 526 “weich = yumuşak” anlamlarının her ikisi de geçerlidir, kamınsındayız çünkü ekmeğin ıslatılarak yumuşatılması bugün de Anadolu’da uygulanıyor; Hoffner, Alimenta s. 201 vd. “moist bread”.

⁵³ Bk. Laroche, CTH 86 “Réquisitoire contre Arma-Datta”.

11 Şehirlere, Tanrı (adıra) ḫaršijalli- kap(lar)ını ḫaršijalli-’yi

12 koydum. Tahıl (dolu) ḫaršijalli-’yi

13 koydum. Şarab için ḫaršijalli kabına ona

14 yaptım (hazırladım) ve sonra heykeli(ni) [yaptı]m.

Aynı metnin II. sütununda ise şöyle denmektedir:

2’ [x - x - x - x] URUša-mu-ḫi [x - x - x - x]

3’ DUGḫar-ši-ja-al-li te-eḫ-hu-un [nu I ŠA-A-TI]

4’ ŠA GEŠTIN ŠA I ŠA-A-TI ḫal-ki-i [a-aš te-eḫ-hu-un]

.....

13’ nu DUGḫar-ši-ja-al-li ḫé-e-ša-an-zi

14’ še-li-uš-ma šu-un-na-an- [zi]

15’ nu-kân DUGḫar-ši-ja-al-l [i]

16’ ḫal-ki-ja-aš-ša šu-un- [na-an-zi]

17’ ŠA GEŠTIN-ja-kân šu-un- [na-an-zi]

2’ [] Šamuḫa Şehri [

3’ [ḫar]şijalli- kabını koydum [ve bir ölçeklik]

4’ şarabını, bir ölçeklik tahıl [(nı) koydum.]

.....

13’ ve ḫaršijalli- kabını açarlar,

14’ samamı doldururla [r]

15’ ve ḫaršijalli- kabını []

16’ tahılın (ait) dold [ururlar]

17’ ve şarabın doldu [rurlar]

Ḫarši- gibi ḫaršijalli-’ye de içlerine konan yiyecek ve içecek maddelerinin miktarı ya da değeri belirtilmektedir:

I PA ZİZ “bir ölçü buğday” : KUB XXV 23 I 35

III PA ZİZ “üç ölçü buğday” : KUB XXVII 15 IV 6’

V PA ZİZ “beş ölçü buğday”⁵⁴ : KUB XXXVIII 12 II

10

[I ŠA-A-TI]⁵⁵ GEŠTIN “(bir ölçü) şarap” : KUB XXI 17 III 3’, 4’

I ŠA-A-TI ḫalki- “bir ölçü tahıl” : KUB XXI 17 III 3’, 4’

[x PA] ZİD.DA “(x ölçü) un” : KUB XXV 26 III 10’

⁵⁴ Bk. Darga, Karahna s. 15 “erzak kabının beş yarım ölçü kızılca buğdayı”.

⁵⁵ Friedrich, HW-s. 313 “sātu’nun ht. yazılışı, sātu’nun çoğulu (ein Hohlmaß)”; Sommer-Falkenstein, HAB s. 182 an. 1 ve s. 243 “ein Mengenmaß”; karşı. ḫarši- s. 8 an. 1.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idan-
tifasyonu konusunda bazı denemeler:

İçlerine konan maddelerin miktarı bakımından Һarši- “erzak küp-
leri”nden biraz daha küçük olduğu anlaşılan Һaršijalli'lere yukarda da
görüldüğü gibi en fazla “5 PA'lık tahl” konulmaktadır. Fakat Һarši-
jalli'lere konanlar Һarši'lere nazaran daha çok çeşitlidir. Bu da bu kap
ismine arkeolojik paraleller ararken katı veya sıvı maddeleri içerisine
kolaylıkla alabilecek kap türlerini gözönünde bulundurmamızı icab-
bettirir. Kanımıza göre, Һaršijalli-, Boğazköy Büyük mâbedinin kuzey-
batı mağazindeki büyük “depo kapları”ndan 900 litrelik olanlarını
isimlendirdiği kadar⁵⁶, bunlardan bir boy daha küçük küpleri de adlan-
dırmaktadır⁵⁷. Bunlardan ağzı dar olanlarına sıvı maddeler, ağzı geniş
olanlara da katı maddelerin yerleştirildiği düşünülebilir.

KBo XVI 78 IV 4 de, XX NINDA KUR₄.RA A-NA X Һaršijal
jaš “10 Һaršijalli-'de 20 kalın kurban ekmeği” bulunmakta (bir
kap içinde iki tane ekmek); KBo XVII 74 I 37 vd.nda, Һaršijallima II-e
apūa XV Һaršiš GE₆ kitta “iki tane Һaršijalli kabı, her birinde 15'er
tane kalın kurban ekmeğinin siyahı bulunur” denmektedir⁵⁸. Һaršijal-
li'lerin sayısı ise metinlerimizde 1-10 arasında değişmektedir.

DUGҺaršijallanni-

Sg. N.-A. DUGҺar-ši-ia-al-la-an-ni : KUB X 83 VI 6; XXXIV 99,8'

Hocam Prof. Alp, bu kelime için asıl kelime DUGҺaršijalli- ile aynı
anlamda demekte ve pek çok örneklerle, ayrıntılarıyla açıklamakta-
dır⁵⁹. Kelimenin sonundaki “anni” eki, herhalde bir Deminutiv - suf-
fix “küçültme eki” olmasa gerektir⁶⁰.

Kelimenin geçtiği her iki metin de fragman olup, kırık yerleri ke-
lime sonlarına rashyor. Yalnız KUB X 83 VI(IV?) da kap, Zippalan-
da Şehrinin Fırtına Tanrısıyla ilişkilidir.

Kelimenin çok az metin yerinde geçmesiyle, bu kap isminin arkeo-
lojik karşılığını bulmak sadece kelime yapısına dayanmaktan ibaret
kalacaktır.

56 Karş. Һarši- s. 8 an. 3.

57 Ağzı dar olanlar: Bk. Fischer, HKB s. 117 Katalog No. 232, 234, 235, 237, 241 Taf.
21, 22, 28, ağzı genişler: s. 134, 144 Kat. No. 105, 617, 979 Taf. 12, 80, 111, 115.

58 Fischer, HKB s. 145 Kat. No. 991, 992 Taf. 114, 116

59 Alp, Belleten XXVIII / 72 s. 454 “DUGҺaršijallanni- (pithos), identical with the base
word DUGҺaršijalli-”.

60 Friedrich, BiOr V s. 51 an. 18; Kronasser, EHS I s. 46 an. 9 “Һaršijallanni- zu Һaršijalli-
(beides Vorratsgefaesse)” ve s. 221 “zwei Vorratsbehälter”.

DUGҺaršuşa-

Sg. N. DUGҺar-šu-ša : KBo XIV 142 I 2, 21, 35

Kelime “i / u” vokal formu substantivlerden biridir⁶¹. Geçtiği me-
tin Halab'ın Fırtına Tanrısının Bayramına ait bir envanter metnidir.
Bir sıra kap, ekmek isimleri arasında ve şipant- fiiliyle dolaylı olarak
geçmektedir⁶².

61 Kronasser, EHS I s. 39 vd.; Weitenberg, Hethitica I s. 30-58

62 Karş. Coşkun, Bildiri I s. 94

b) Aynı soneke sahip:

(DUG)a ḫ r u ṣ ḫ i-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N.	DUGa-aḫ-ru-uš-ḫi-iš	: KUB XXXII 43 IV(?) 5'
	DUGaḫ-ru-uš-ḫi-iš	: KUB XXX 40 II 11
	aḫ-ru-uš-ḫi-iš	: KUB XXV 49 II 20
	DUGaḫ-ru-uš-ḫi-uš	: KBo XXIV 57 I 10 - IV 3' - 58 Öy. 8',9' - 66 I 34
A.	DUGaḫ-ru-uš-ḫi-in	: KBo XXIII 34 I 3', 12', 16'
	aḫ-ru-uš-ḫi-in	: KBo XIX 148, 5'
	a-aḫ-ru-uš-ḫi-in	: KUB XXXII 128 II 5
	DUGa-aḫ-ru-uš-ḫi-in	: KBo XXIII 44 I 7, 13
D.-L.	DUGaḫ-ru-uš-ḫi	: KBo XXIV 66 IV 15- 71, 7, 8'- 73 Ay, 3', 9' - 79, 10' KUB XI 31 I 8, 16, 21; XII 11 III(?) 8, 15, 17; XXV 42 III 12; XXVII 1 III 7 - 3, 16'; XLV 3 I 26; XLVII 84 Öy.? 2', 7'
	DUGa-aḫ-ru-uš-ḫi	: KBo XIX 136 I 11'; XXIII 5 Rs.? 4' - 15 I 6' - II 6', 10', 15', 17' - III 20' KUB XXXII 57, 3'; XLV 5 III 7', 20' - 57 III? 2', 5'; XL- VII 75', 3' VBoT 4, 8', 12'

DUGa-aḫ-ru-u-uš-ḫi	: KBo XXIII 12 I 23, 28; XXIV 66 III 18' KUB XXXII 49 ^a II 13 - III 22 - 49 ^b III 16
aḫ-ru-uš-ḫi	: KBo VIII 89 Öy. 3'; XV 48 IV 18''; XXIII 34 I 6'; XXIV 78 Öy. 6' - Ay. 11' KUB XLV 47 IV 19
a-aḫ-ru-uš-ḫi	: KBo XIV 127 IV(?) 8' - 140 III 3'; XV 42 I 18' - 49 I 16'; XIX 130 IV 8' KUB XII 15 VI 4', 9'; XV 34 IV 52; XXV 44 II 18'; XXX- II 95 Öy. 8; XXXIV 102 II 14'; XLIV 45 Öy. 14'
DUGaḫ-ru-uš-ḫi-ti	: KUB XXV 42 V 16
Abl. DUGa-aḫ-ru-uš-ḫi-ia-az	: KBo XIV 130 II 8'; XIX 136 I 14'; XXIII 15 II 23' - III 9', 25' IBoT II 124 I 5' 2352/c + KUB XXXII 49 I 14 ⁶³
DUGaḫ-ru-uš-ḫi-ia-az	: KBo XXIII 34 I 13'
DUGa-aḫ-ru-u-uš-ḫi-ia-az	: KUB XXXII 49 ^a II 21 - 49 ^b III 10; 110/r II 8', 12'
DUGa-aḫ-ru-uš-ḫi-az	: KBo XIX 136 I 22' KUB XII 12 V 2; XXV 47 I 3'
a-aḫ-ru-uš-ḫi-az	: KUB XLV 57 III ? 9',
a-aḫ-ru-uš-ḫi-ia-az	: KUB XXXII 43 I 3'; 110/r III 11'
a-aḫ-ru-uš-ḫi-ia-za	: KBo XXIII 20 Rs. ? 8'

Kırık veya sonuç alınamayan metin yerleri:

KBo VIII 152, 5'; XIX 136 IV
17'; XXIII 12 I 13 - 45 I
2', 7' - IV 3 - 46 Rs. 17'

63 Bk. Laroche, CTH 701/1 "Hepat'ın tahtına kurban sunma, 2. tablet, 2. gün".

KUB VII 4, 7; XII 12 IV 24;
XXV 47 I 15'; XXXII 42
I 5' - 44 Öy. 6 - 49^b II 3'-
58, 3'; XLV 32 III 4' - 35
IV 1' - 56, 8'; XLVII 78
IV 5' - 90 II 13'; 31 / o I 6'-
Ay. 4', 5', 10'(?); 168 / o Öy.
5'; 110 / r III 6'.

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından Denemeler :

Ahruşhi- ve hupruşhi- kapları daha çok Hurri etnik ve kültür çevresi ile ilgili metinlerde geçmektedirler.

“H-” duraklı “i-” sonekiyle türetilmiş bu kelimeyi, aynı şekilde türetilen bir kap grubuna dahil edebiliriz⁶⁴. Kelime commun generis'dir ve “-hi(t)” sonekiyle türetilen kelimelerde olduğu gibi anlam yönünden güçlük getirmektedir⁶⁵. Bu kelimenin yakın akrabası hupruşhi- anlamca kısmen değerlendirilebildiği halde (gövde anlamı bakımından) ahruşhi-’den aynı sonuç alınamamaktadır⁶⁶. Fakat 2636 / c IV 14 deki yazılış⁶⁷ eğer yazıcının yanlış değil de ve KUB XXXII 50’nin 3 ile 22. satırları arasındaki paralellik kabul edilirse⁶⁸, kelime gövdesinin aha / ur- olması mümkündür⁶⁹.

III- Kabin yapımında kullanılan maddeler ile kabi vasıflandıran ifadeler :

GUŠKIN “altın” : KUB XXV 49 II 20⁷⁰
KÙ.BABBAR “gümüş” : KUB XXXII 128 II 5
hašša “ocak” : KBo XIX 136 I 7' vd.

64 Özellikle ritüelde kullanılan hurrice kaynaklı “ahruşhi-, hupruşhi-, zizzuhi-” için bk. Kronasser, EHS 1 s. 209.; Carruba, RHA 81 (1967) s. 153, 155; V. Haas- G. Wilhelm, AOAT 3 s. 137

65 Friedrich, AfO XIV s. 333 ve RHA 8 s. 13; Carruba, RHA 81 s. 153; Rosenkranz, Beitraege s. 53 vd.; Melikišvili, Die Urartäische Sprache (1971), Bk. morfoloji kısmına ve karşı. V. Haas, Or. Ant. XI / 3 (1972) s. 234 an. 12.

66 Hrozný, SH s. 12 an. 1; Bork, Mitannischsprache s. 44 vd.

67 a-ah-ru-hi-: bk. Brandenstein, ZA NF XII s. 88 vd.

68 ahrija hibrija. . . . ahruşhija hupruşhija : karşı. Laroche, Ugaritica V s. 513 ve JCS II s. 118.

69 Bk. HW² 1. Lief. s. 46-47

70 K JÜ.GI ah-ru-uš-hi-iš u-i-te-na-aš : karşı. KBo V 2 III 15 vd.; KUB XII 12, 17 vd.; XX 23 III 8 vd.

IV- Kabin içerisine neler konuluyordu :

i.GİŞ “susam yağı⁷¹” : KBo XV 49 I 16'; XXIII 15
6', 18' - III 21' - 34 I
6', 13' - 44 I 7
KUB XII 11 III(?) - 15,
17 - 15 VI 4, 9; XXV
42 III 11 - V 16; XXX
40 II 11; XXXII 49^a
II 13, 14' - III 23 - 49^b
III 16; XLV 5 III 7',
20'; XLVII 75', 3' 110 /
r II 8', [12']
i “yağ” : KUB XI 31 I 8, 16, 21;
XLV 3 I 26; XLVII
84 Öy.? 2'
uatar- “su” : KUB XXV 49 II 20; 110 / r
III 6'
GİŞERIN “sedir ağacı⁷²” : KBo XIX 136 I 14', 22';
XXIII 15 I 6' - 44 I 8
KUB XXX 40 II 12; XXX-
II 42 I 5' - 43 I 3' - 49^a
II 21 - III 22, 23 - 49^b
II 31
2352 / c + KUB XXXII 49
I 14⁷³
GİŞŞERDU “zeytin⁷⁴” : KUB XXV 42 III 10, 12;
XXX 40 II 10, 11
GİŞlueššar-⁷⁵ KBo XXIII 44 I 8
KUB XXXII 49^a III 22, 23
GİŞirhui- “sepet” : KUB XII 12 V 1; XXV 42
III 9, 12 - 49 II 19;
XXXII 128 II 6

71 Friedrich, HW s. 277 “Baumöl, (Landsberger “Sesamöl”); CAD “E” s. 106; Ertem, Hitit Flora s. 3 an. 1.

72 Dinçol, RHA 84 / 85 s. 34 an. 14; Ertem, age. s. 82 vd.

73 Karş. Otten StBoT 15 s. 35.

74 Güterbock, JAOS 88 / 1 s. 66 vd.; Friedrich, HW 1. Erg. s. 32, 2. Erg. s. 34 “Ölbaum”.

75 Friedrich, HW 3. Erg. s. 22 “eine Art Weihrauchholz?”; Ertem, age. s. 134

- MUŞEN “kuş” : KBo VIII 89 Öy. 3’
KUB XXXII 49^a III 5⁷⁶
- MUSEN.GAL? UZUŞÀ “ördek kalbi^{76a}” : KBo XIX 136 I 7’ vd.
- MUSEN.GAL UZUpartağar “ördek
(kaz) kanadı” : KBo XIX 136 I 7’, 9’, 11’
- UDU “koyun⁷⁷” : KUB XI 31 I 7,8
- UZUNİG.GIG “karaciğer⁷⁸” : KUB XII 11 III(?) 7,16 -
15 VI 9,13
- UZUŞÀ “kalp” : KUB XII 11 III(?) 7, 16 -
15 VI 9,13
- UZUGAB “göğüs” : KUB XI 31 I 6, 8, 18, 21;
XII V 1
- NINDA SIG “kurbanlık ince ekmek” : KUB XI 31 I 19, 21; XII
11 III(?) 12, 16 - 15 VI
6, 9; XXVII 16 IV 8;
XXXII 49^a III 5⁷⁸
- NINDA mulati “bir ekmek çeşiti” : KUB XII 11 III(?) 12, 17;
XLV 57 III? 12’
- NINDA iduri- “bir ekmek çeşiti⁸⁰” : KUB XI 31 I 19, 21; XII 15
VI 6, 9
- UTÚL kangati- “bir yemek çeşiti” : KUB XLV 57 III? 2’ vd.

V- Kabın kullanılış özellikleri:

En çok LÚAZU “kâhin” tarafından kullanılan⁸¹ bu kap Boğazköy Çivi Yazılı belgelerinde Hurri tanrılarında Hépát, İşar, Šauška için⁸² yapılan kült törenlerinde⁸³; Kizzuwaatna’nın ise Tešup, Hépát, Šauška “tanrılar dizisi” içerisinde⁸⁴ rol oynamaktadır.

76 Bk. Laroche, RA 54/4 s. 191

76^a Bk. V. Haas, SMEA XIV s. 136 (1971); karş. s. 29 an. 104

77 St. 5 de GİR “bıçak” ile LÚAZU “kâhin” bazı işlemler yaptığından ve kral (eliyle) eti kestiğinden, bunun koyuna ait etin parçaları olduğu düşünülebilir.

78 Bk. Haas, KN s. 160

79 İnce ekmeğin ve kuşun parçaları, karş. yukarıda an. 1, 2

80 Bk. Hoffner, Alimenta s. 166 an. 71

81 Şu metin yerlerinde: KBo XIX 136 I 7’ vd.; XXIII 15 ve 34 I ve 44 I; KUB XI 31 I 5, 15, 19, 22; XII 11 III 7, 12, 16-15 VI 6; XXXII 42 I 5’-49^b III 10-58, 3’; 168/o Öy. 4, EN (BE-EL) SISKUR. SISKUR “Kurban Sahibi” eliyle: 31/o Ay. 3’; 168/o Öy. 1, 2; 110/r III 9, 12; LÚSANGA “rahip” eliyle: KUB XXXIV 102 II 14’.

82 Diğer kaplarla birlikte, KUB XXV 44 II 18 (Dupl. XXXII 95, 8); XXVII 1 III 7 ve karş. Salonen, HAM II s. 94

83 Laroche, Ugaritica V s. 506 “récipliant cultuel”; Salonen, age. s. 94.

84 Metin yerleri Laroche, age.’de verilmektedir. Ek: KBo XXIV 57 I 10’da DIM x-x DHépát. DŠauška için KBo XIII 34 I 9’, 25’

Kabın LÚAZU tarafından sol elle kullanıldığına ilişkin KBo XXIII 34 I 12’ önemli bir belgedir. St. 3’, 16’daki DUGaḫrušḫin ŠA SISKUR. SISKUR dikkatimizi çekiyor.

İçerisine aynen GAL kabında olduğu gibi çok çeşitli şeyler konmaktadır. Bunlar yağ, ekmek, et, su gibi yiyecek ve içecekler olduğu kadar,

KUB XII 11 III(?)

16 na-aš-ta LÚAZU ku-e ŠA UZUNİG.GIG UZUŞÀ Ū ŠA V NINDA SIG
17 I NINDA mu-u-la-ti-i a-na-ḫi-ta⁸⁵ DUGaḫ-ru-uš-ḫi i.GIŠ an-da
18 da-a-i na-at-kán pa-ra-a da-a-i
19 na-at-ša-an ḫu-up-ru-uš-ḫi ḫa-aš-ši-i da-a-i

16 ve kâhin karaciğerin, kalbin, beş tane kurbanlık ince ekmeğin,
17 bir tane mulati- ekmeğinin kutsal tadımlıklarını susam yağı (dolu)
aḫrušḫi- kabı(nın) içine

18 koyar ve onu dışarıya alır

19 ve onu ocaktaki ḫuprušḫi kabına koyar.

Böyle olduğu gibi buhur ya da tütsüde kullanılan bazı bitkiler de olabiliyor:

KUB XXXII 49^a III

21 da-a-i A-NA DUGGALḫLA-ja-aš-ša-an ME-E GEŠTIN

22 ta-ma-i la-a-ḫu-i A-NA DUGa-ḫ-ru-u-uš-ḫi-ja-aš-ša-an⁸⁶

23 i.GIŠ ta-ma-i la-a-ḫu-i GIŠERIN-ja-aš-ša-an lu-u-e-eš-ša da-a-i

21 koyar ve GAL kadehlerine suyu (ve) şarabı

22 biraz (kalanını) döker ve aḫrušḫi- kabına

23 susam yağını biraz döker ve sedir ağacı ile leuššar-ı⁸⁷ üzerine koyar.

Yukarıda verilen her iki pasajda da görüldüğü gibi aḫrušḫi- kabı, genellikle ḫuprušḫi, özellikle DUGGAL ile beraber kullanılmaktadır⁸⁸.

85 Friedrich, HW s. 337 “anaḫi- n. Kostprobe?”; Brosman, JAOS 88 s. 526; Vieyra, RA 51 s. 135 “un peu”; Coşkun, Dergi XXVII/3-4 s. 4 an. 4; HW² 1. Lief. s. 72

86 “-šan” için bk. Friedrich, HE I² s. 153 “auf, über”.

87 Bk. s. 23 an. 6

88 ḫuprušḫi- ile: KBo XIV 127 IV 8’, 9’-130 II 9’-140 III 3’; XV 42 I 18; XIX 130 IV 8’-136 I 11’-148, 4’; KUB XI 31 I 23; XII 11 III 19-12 V 3; XV 34 IV 53; XXV 44 II 18; XXVII 1 III 7-3, 16’-16 IV 9; XXXII 42 I 6’-49^b II 4’-III 11, 17-50 Öy. 22-57, 3’-95 Öy. 8; XXXIV 102 II 15; VBoT 4, 9’; 110/r II 13’-III 8’

GAL kadehi ile: KBo XIV 130 II 7’ XIX 136 I 15’; XXIII 34 I; XXIV 57 I 10-IV 3’-58 Öy. 8’; KUB XI 31 I 24, 27 (DUG KASU); XII 11 III 23, 26-12 V 6; XXV 44 II 20; XXVII 16 IV 16; XXXII 49^a III 24’-49^b III 17-128 II 4; 31/o Ay. 7’; 110/r III 17’.

Gerçek olan, GAL kadehleriyle kurban sunulurken ya da onların dolduruluşlarından önce aḫrušhi-, ḫuprušhi- ikilisinin ortaya getirilmesi-dir⁸⁹. Bu görüşümüzü Alalah'daki belge de kuvvetlendirmektedir. Burada her üç kap çok sayıda ve yanyana geçmektedir⁹⁰:

st. 12 DUGḫuprušḫu 100 DUGGAL 300 DUGaḫrušḫu

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler:

Bu kabın biçimi ve fonksiyonu⁹¹ konusunda iki hususa yer vermek gerekir: a) Tanrılara ait kutsal gıda maddelerini hazırlamaya yarayan, öncelikle bir "toplama kabı" olduğu, b) Tütsü ya da koku veren bitkilerin konulduğu "buhurdanlık" tipinde bir kap olduğu⁹².

Kabın her iki görevi de yaptığı düşünülürse, içine konulanların farklı maddeler oluşu nedeniyle, aynı isimli, fakat farklı biçimde aḫrušhi'ler akla gelmektedir. Yukarda a) maddesine uygun aḫrušhi kapları, boyutları yönünden, GAL'den büyük, ḫuprušhi'den küçük olması gerekir. Ayrıca içlerine konan gıda maddeleri bakımından ağızları geniş, basık gövdeli "tencere veya kâse" görünümlü kaplar olsa gerektir⁹³. Diğer yönden, yukarda b) maddesine uygun aḫrušhi'ler ise içlerine konan nesnelerin kullanış kolaylığını sağlamak üzere "küçük boyutlu tabak"lar olabileceği gibi bu nesnelerin özel durumları nedeniyle alı-şılasmeyen, normalin dışında kap formlarını düşünmemize sebep olmaktadır.

89 Yukarda an. 88 de verilen metin yerleri karşılaştırıldığında bu üçlü grubun varlığı ve beraberliği kesinlikle belirginleşmiştir.

90 Bk. Wiseman, Alalah Tablet No. 126, 13. 36, buradaki aḫrušḫu'ya i ve i. ŠAH "yağ ve domuz yağı" koyulduğu yazılıdır.

91 Soden, AHWb Lief. 3 s. 191 "e/ uḫrušḫu, ein Gefaess"; CAD "A" 1/ I s. 194 "Subs., a container"; Salonen; HAM II s. 94 "eine Schale".

92 Friedrich, HW 3. Erg. s. 9 "Weihrauchfass"; Leroche, Ugaritica V s. 513, 526 "l'objet à encens ou parfum(?) encensoir"; Hoffner, RHA 80 s. 30 "censer"; karşı. V. Haas-G. Wilhelm, AOAT 3 s. 105: aḫrušhi und ḫubrušhi "Räuchergefäß und Räuchergefaßständer".

93 Bk. Fischer, HKB s. 138 Katalog No. 702, 703, 705. Taf. 83, 84

(DUG)ḫ u p r u š ḫ i-

I- Kelimenin yazılışları:

Sg. N.	ḫu-up-ru-uš-ḫi-iš	: KBo V 2 III 26, 28; VBoT 72 IV 12'
	ḫu-u-up-ru-uš-ḫi-iš	: KBo XVII 95 II 11
A.	DUGḫu-u-pu-u-ru-uš-ḫi-in	: KUB XXXII 137 II 15
	ḫu-u-up-ru-uš-ḫi-in	: KBo V 2 II 4; XIV 127 IV(?) 9'; XXIV 47 III 19' - 69 Ay. 8' VBoT 72 IV 13' ABoT 34, 19'
	ḫu-up-ru-uš-ḫi-in	: KBo V 2 II 10, 32, 57, 60 - III 13, 23 KUB IV 47 Ay. 29; XLV 47 I 27; XLVII 38, 7
D.-L.	DUGḫu-u-up-ru-uš-ḫi	: KBo XIX 136 I 22' - IV 10'; XXIII 44 I 11 KUB XXXIX 71 III 27, 35
	DUGḫu-u-up-ru-uš-ḫi-ja	: KBo XIX 136 IV 19', 22' KUB XII 12 V 3; XXXII 53, 4'
	NA ₄ ḫu-u-up-ru-uš-ḫi-ja	: KUB XLV 57 II? 5'
	DUGḫu-u-up-ru-uš-ḫi-ja	: KBo X 34 IV 5'
	ḫu-u-up-ru-ḫi	: KUB XXVII 3 IV 16'
	ḫu-u-up-ri-ja	: KUB XXXII 50 Öy. 3
	ḫu-u-up-ru-uš-ḫi-ja	: KBo XIX 136 I 8': XX-III 20 Rs.? 9'- 45 IV 10; Bo 3907, 5

	KUB XXXII 42 I 6' - 50 Öy. 22; XLV 6 I? 4'- 57 III? 10'- 59 Ay. 3'
DUG _{hu-up-ru-uš-ḫi-ia}	: KUB XLVII 36 Öy. 17' IBoT III 148 II 66
_{hu-up-ru-uš-ḫi-ia}	: KBo XIX 142 II 30'; XXIII 15 II 24'- III 26', 27' KUB XV 42 III 4, 11
_{hu-u-up-ru-uš-ḫi-ia-aš}	: KBo IX 146 Ay. 4'; XXIV 47 III 16'
_{hu-up-ru-uš-ḫi-ia-aš}	: KBo XVII 95 II 4
_{hu-up-ru-uš-ḫi-aš}	: KBo XVII 95 II 7
_{hu-u-up-ru-uš-ḫi}	: KBo V 1 I 33 - III 8 - 2 II 55 - IV 6, 7; XV 47 Ay.? 8'- 48 III 20, 39 - IV 7'; XX 113 I 11'; XXIV 66 IV 16' - 71, 8' - 73 Ay. 3', 9' - 79, 10' KUB X 63 I 32; XX 35 IV 11'; XXV 44 II 18; XLIV 45 Ay. 10' VBoT 4, 9'; ABoT 34, 20'
_{hu-u-up-ru-u-uš-ḫi}	: KBo XXIII 12 Rs? 4', 12', 14' KUB XLV 5 III 12'
DUG _{hu-up-ru-uš-ḫi}	: KUB XLVII 64 II 7
_{hu-up-ru-uš-ḫi}	: KBo V 2 II 5, 33, 48, 53; VII 44 Ay. 13; XV 48 III 31 KUB XI 31 I 23; XII 11 III(?) 19; XXVII 1 III 7 - 15 I 2'- 16 IV 9; XXXII 84 I(?) 6', 11', 17'; XXXIV 102 II 15'; XLIV 44, 9'; XLV 3

	I 34 - 12 III 14' - 47 I 29 - III 14' - IV 19 - 56, 5'; XLVII 84 Öy.? 3', 7'
_{hu-u-up-ru-uš-ḫi-ti}	: IBoT II 39 Ay. 23
Pl. N.-A. DUG _{hu-up-ru-uš-ḫi-e-eš}	: KUB XLV 12 III 10'
_{hu-up-ru-uš-ḫi-e-eš}	: KBo V 2 IV 29
_{hu-u-up-ru-uš-ḫi-e-eš}	: KUB XXXII 110, 10'
_{hu-u-up-ru-uš-ḫi-uš}	: KBo XVII 95 II 12, 16

Kırık ya da sonuç alınamayan metin yerleri:

KBo VIII 93 I 9, 11'; XI 18 II 7', 13'; XII 121, 6', 9'; XIV 127 IV(?) 8'- 130 II 9'- 140 III 3'; XV 42 I 18'; XVII 95 II 1; XIX 126, 12'- 136 IV 10', 19', 22'; XXIII 15 I 14', 25', 26', 27'-III 11'; XXIV 41 I 3'- 66 II 4'

KUB XI 31 I 26; XV 34 IV 53; XXIV 13 I 16'; XXXII 49^a II 3 - 49^b II 4', 7'- III 11', 17'- 53, 14'- 57, 3'- 95, 8 - 116, 8'; XXXIX 72, 9'; XLV 4 I? 7'- IV? 4, 5 - 12 II 16 - 67 I 6'; XLVII 39 Öy.? 11'- 43 I 26 - 75, 8'- 90 II 14'

VBoT 89 IV 3'; 110/r II 13'.

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Çivi yazılı kaynaklarda geçen Hurrice *ḫa / uw(u)r-* “toprak, arz, yeraltı, aşağısı”⁹⁴ kelimesi ile *ḫubur-* kelimesi arasındaki ilişkiye dikkati çeken Speiser, bu ilişki için “w / b” değişimine örnekler vermektedir⁹⁵. Meseleyi aydınlığa kavuşturmak için Brandenstein, Thu-reau-Dangin, Purves çaba harcamışlardır⁹⁶. Gelb, bu konuda, farklı diller arasında tesadüfî ses benzerliği olabileceği görüşünü savunur⁹⁷. Ungnad, *ḫubur-* kelimesini “derinlik, yeraltı” diye tercüme eder⁹⁸. Kelime Hurriceden

94 Mari: 6. 16, Boğazköy: KUB XXVII 28 IV 7-38 II 10, 15 - IV 30

95 KBo II 21 Öy. 2: *ḫu-bu-u-ur-ra*, st. 3: *ḫu-wu_{bu}-ur-ra* ve diğer örnekler için bk. Introduction to Hurrian (AASOR XX) s. 26

96 Sırasıyla, ZA NF XII s. 85-89; RA XXXVI s. 23 vd.; Nuzi personal names s. 215, 218 (OIP LVII).

97 Hurrians and Subarians (SAOC 22) s. 93 an. 11

98 Subartu s. 26 vd., 110; karşı. Gelb, age. s. 93 an. 10

Hititceye geçen kelimelerden olup⁹⁹ ha / ubur-, hawur-, huwur- gövdesinden¹⁰⁰, “-(š)hi” sonekiyle türemiştir¹⁰¹.

III- Kabin yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran ifadeler :

GIŠ “ağaç” : KBo V 2 II 4,5 - III 23

Kelimenin gövde anlamı da bu kabin en çok pişmiş topraktan yapıldığını tesbitte büyük rol oynamakta ve yardım etmektedir. Bununla beraber aşağıdaki kelimelerle de ilişkilidir:

hašša- “ocak” KBo XIV 130 II 9'; XV 47 Ay.? 9'- 48 III 32, 40 - IV 7'; XIX 136 I 8', 22'- IV 22'; XXIII 12 Rs? 4', 12', 14'- 15 I 26'- II 2 [4]'- III 26'; XXIV 66 IV 16'-71,8'-73 Ay. 3',9'- 79,10'

KUB XII 11 III(?) 19 - 12 V 4; XXXII 49^b III 12; 110/r II 13'

GIŠlahhura- “kurban masası” : KBo V 2 II 34, 53

IV- Kabin içerisine neler konuluyordu :

i.GIŠ “susam yağı” : KBo XV 47 Ay.? 7', 8'- 48 III 30, 31, 37, 39; XIX 142 II 29'

KUB XV 42 III 10, 11

NINDA SIG “kurbanlık ince ekmek” : KBo XV 48 III 36, 39 KUB XV 42 III 4, 5; XXVII 15 I 2'- 16 IV 8, 9

NINDA ḫališaš GE₆-andaš¹⁰² : KUB IV 47 Ay. 29

UTÚlgangat]i, UTÚLBA.BA.ZA

“yemek türleri”, LĀL “bal” : KUB XV 42 III 4 XLVII 64 II 7

UZUappuzi- “donyağı” : KUB XLVII 64 II 7

99 Hrozny, SH s. 11, 12 an. 1; Götze-Pedersen, MS s. 43; Sommer, OLZ (1939) s. 29 ve karş. s. 22 an 1; Kammenhuber, RLA IV 4/5 (1975) s. 387; bk. KUB XLIII 30 III 17': L JÚMEŠ Ū.HÚB ḫu-u-up-pi-iš-ši šu-uḫ-ḫa-an-z]i.

100 Karş. Laroche, JCS II s. 118 ve Ugaritica V s. 506, 513.

101 Bk. s. 22 an. 1, 2, 3; Brandenstein, ZA NF XII s. 88 vd.; karş. s. 22 an. 4 ve (DUG) ḫupruḫi-: KBo X 34 IV 5'; KUB XXVII 3 IV 16'

102 NINDA işareti yerinde üç düşey çivi vardır, karş. Hoffner, Alimenta s. 154

GIŠERIN “sedir ağacı” : KBo XV 47 Ay.? 7', 8'- 48 III 19, 20, 30, 31; XIX 136 I 22'

GIŠlueššar¹⁰³ : KUB XLV 47 I 128

qatar- “su” : KBo XV 48 III 20; KUB XXXIX 71 III 33, 35 (A=su)

KAŠ “bira” : KUB XXXIX 71 III 33, 35

KAŠ GEŠTIN “bira (ve) şarap” : KBo XX 113 I 11'

MUŠEN.GAL UZU ŠÀ “Kaz veya ördek yüreği”¹⁰⁴ :

KBo XIX 136 I 8'

V- Kabin kullanılış özellikleri :

“Kizzuḫatna'nın Išhara Rahibi Amiḫatna”ya ait ritüelde (KBo V 2 II 52 vd.) ḫupruḫi- kabı, bir sıra tanrılara içki kurban edilirken hazır bulundurulmaktadır¹⁰⁵:

KUB XXXII 49^a II¹⁰⁶

2 ši-i-iš ki-e-lu me-ma-i nam-ma DUGGAL GEŠTIN da-a-i

3 A-NA BE-EL SISKUR.SISKUR pa-a-i nu a-pa-aš-ša ḫu-u-up-ru [-uḫ-ḫi]

4 kat-ta-an A-NA DINGIR^{LIM}-kán me-na-aḫ-ḫa-an-da I-ŠU šipa-an-ti

2(diye) söyler. Sonra şarap (dolu) GAL kadehini alır,

3 Kurban Sahibine verir ve o (da) ḫupruḫi-'ye

4 aşağıda(ki), Tanrıya karşısında bir kez kurban sunar.

Bu ve buna benzer metinlerde özellikle dai- “koymak” fiili ile geçtiğinde, ḫupruḫi- bir “toplama kabı” görünümünü kazanmaktadır,

KUB XXVII 16 IV¹⁰⁷

8 ti-an-zi nu EGIR-an-da I NINDA SIG A-NA aḫ-ru-uḫ-ḫi

9 pâr-ši-ja na-at-ša-an LÚAZU ḫu-up-ru-uḫ-ḫi da-a-i

8 koyarlar ve sonra bir tane kurbanlık ince ekmeği aḫruḫi- kabına

9 parçalar ve kâhin onu ḫupruḫi kabına koyar.

103 Karş. s. 21 an. 75

104 Bk. Haas, SMEA XIV s. 136 (1971)

105 Karş. Coşkun, Bildiri I s. 94

106 Karş. 49^b II 7', 8', bk. CTH 701/1.

107 Karş. KUB XXXIX 71 III 26, 27

Metnin 16. satırında Tanrı huzuruna şarap dolu bir tane GAL ka-
dehi getirilmektedir. Burada, her üç kabın yakın ilişkisi dikkati çek-
mektedir¹⁰⁸.

Ayrıca KUB XII 11 III(?)’de susam yağı dolu aḫrušhi- kâsesine
doldurulan bazı ekmek ve et çeşitleri LÚAZU tarafından oradan alınarak
ḫuprušhi-’ye boşaltılmaktadır¹⁰⁹.

Ḫuprušhi-’nin geçtiği metin yerlerinin bazılarında PANU(M)
“yüz, önünde, huzurunda” kelimesi büyük rol oynamaktadır¹¹⁰, örneğin:

KUB XXXII 84 I(?)

- 2' [EGIR-a]n-da-ma A-NA [D_x - x - x - x I NINDA SIG]
3' [pár-ši-i]a še-ra-aš-ša-an UZUNIG.GIG UZUŠĀ ku-r[a-a-an]
4' [da-a-i] UZU[NiG].GIG-ma-aš-ša-an še-ir I UZUTI za-nu-and[a]
5' [na-a]t-ša-an EGIR-pa GIŠla-aḫ-ḫu-u-ra da-a-i
6' nu GEŠTIN PA-NI ḫu-up-ru-uš-ḫi ši-pa-an-ti
- 7' EGIR-an-da-ma A-NA DIŠKUR I NINDA SIG pár-ši-ja
8' še-ra-aš-ša-an UZUNIG.GIG UZUŠĀ ku-ra-a-an da-a-[i]
9' [x - x] UZUNIG.GIG-ma-aš-ša-an še-ir I UZUTI za-nu[-an-da]
10' [na-at]-ša-an EGIR-pa GIŠla-aḫ-ḫu-u-ra da-a-i
11' [nu] KAŠ GEŠTIN PA-NI ḫu-up-ru-uš-ḫi ši-pa-an-ti
- 12' [UZUNIG.]GIG-ma UZUŠĀ ḫu-u-ma-an ku-ra-a-an-na
13' [zé-i]a-an
- 14' [EGI]R-an-da-ma A-NA DŠu-ua-li-ja-at-ti
15' [I NINDA] SIG pár-ši-ja še-ra-aš-ša-an UZUNIG.GIG UZUŠĀ
16' [ku-r]a-a-an da-a-i na-at-ša-an EGIR-pa GIŠla-aḫ[-ḫu-u-ra]
17' [da-]a-i [nu KA] Š GEŠTIN PA-NI ḫu-up-ru-uš-ḫi ši-pa-an-[ti]
- 2' [Sonr]a [bir tane kurbanlık ince ekmeği Tanrı x]'e
3' [parça]lar, üzerine kes [ilmiş] karaciğer (ve) yüreği
4' [koyar], karaciğerin üzerinde bir tane pişirilmiş döş eti

108 Karş. s. 26 an. 1, 2

109 Karş. s. 25

110 PANI ḫuprušhi: KBo V 2 II 48; XV 48 III 20; XX 113 I 11' ve karş. [A-N]A PANI
DUGiṣpantuzziya deyimini için, Coşkun, Dergi XXVIII/3-4 s. 8; Szabó, THeth. 1 s. 129 “ange-
sichts”.

- 5' [ve] onları sonra kurban masasına koyar,
6' şarabı ḫuprušhi önünde (kurban içkisi olarak) sunar.
7' Sonra Fırtına Tanrısına bir tane ince ekmeği parçalar.
8' Üzerine kesilmiş karaciğeri, yüreği koyar,
9' [x - x] karaciğerin üzerinde bir tane pişirilmiş döş eti
10' [ve onl]arı sonra kurban masasına koyar
11' [ve] birayı, şarabı ḫuprušhi-’nin önünde (kurban içkisi olarak)
sunar.
12' [Kara]ciğer, yürek hepsi kesilerek
13' [pişi]rilir
14' [Sonr]a Tanrı Şuḫaliatti'ye
15' [bir tane kurbanlık ince] ekmeği parçalar, üzerine karaciğeri,
yüreği
16' [kes]erek koyar ve onları sonra kurban masasına
17' [ko]yar. Bi[rayı] (ve) şarabı ḫuprušhi- önünde (kurban içkisi
olarak) sunar.

Daha sonraki paragraflarda Ürün ve Güneş Tanrılarına birer kur-
banlık ince ekmek parçalanmakta, et ve içki kurbanına ait işlemlerin
yukardaki gibi yapılacağı söylenmektedir.

Bir metin yerinde açıkça ḫuprušhi- kabı(ndan) içilmekte, kelime-
nin yazılışındaki ayrıcalık da dikkati çekmektedir:

KUB XXXII 137 II 15 “[x-x-x] DUGḫu-u-pu-u-ru-uš-ḫi-in-na¹¹¹ e-
ku-zi”

Kelime en çok dai- “koymak” ve ḫandai- “tanzim etmek” fiillerinin
yer aldığı cümlelerde geçmektedir. Diğerleri:

aššanu-, ašnu- “düzenlemek, tamamlamak” : KBo XVII 95 II 11
peššija- “atmak” : KBo XV 47 Ay. ? 9'-

48 III 32,40

KUB XV 42 III 5,11;
XXXII 49^b III 12

laḫuḫai- “dökmek” : KBo XV 48 III 21

išḫuḫa(i)- “dökmek” : KBo IX 146 Ay.4';

KUB XXXIX 71 III

35

111 Karş. Kammenhuber, SMEA XIV s. 150

işharnumai- “kana bulamak” ¹¹²	: KBo XIV 127 IV(?) 9'- 130 II 9'
šuḥḥa- “dökmek”	: KUB XI 31 I 23; XL- III 30 III 17' (ḥup- pišši)
uarnu- “yakmak, ateşlemek”	: KBo V 2 II 10; X 63 I 32
arḥa uarnu- “yakmak, kavurmak”	: KBo XIX 136 I 12'- IV 11'
uḥnu- “çevirmek”	: KBo V 2 II 53, 54
ija- “yapmak”	: KBo V 2 II 4, 5 - III 23
zikk- “koymak, oturtmak, yatırmak”	: KUB XLVII 36 Öy. 17'

Bu kap ile aḥrušhi- kabını kullanan görevliler aynıdır: LÚAZU, EN SISKUR.SISKUR, LÚSANGA

Ocağa oturtabilecek biçimde¹¹³, kurbanlık yiyeceklerin pişirilmesine yarayan bu kap için, bu durumuna uygun metinlerden birisinde: KBo XV 48¹¹⁴ III

36nu-kán A-NA NINDA SIGMEŠ
37 a-na-a-ḥi da-a-i na-at-kán A-NA i.GIŠ
38 an-da šu-un-ni-iz-zi
39 na-an-ša-an ḥu-u-up-ru-uš-ḥi
40 ḥa-aš-ši-i pí-eš-ši-iz-zi

36ve kurbanlık ince ekmeklere
37 tadımlık (olarak koyar ve onları susam yağına)
38 içine doldurur (39-40) ve onları ocaktaki ḥuprušhi-'ye atar.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler:

Aḥrušhi- kâsesiyle genellikle kurban sahnelerinde beraber raslanan ḥuprušhi, aḥrušhi'den büyük, ocağa oturtulabilecek biçimde ve ateşe dayanıklı “büyükçe bir tencere-kâse” görünümündedir¹¹⁵. Gıda

112 Bk. HW s. 85 “blutig machen”

113 Kabın ḥašša- “ocak” ile ilişkili metin yerleri için bk. III. bölüm.

114 Metin “İşuqa- Bayramı”na aittir, karş. Güterbock, Some Aspects of Hittite Festivals (Actes de la XVIIe Rencontre Assyriologique Internationale, Bruxelles 1969) s. 179

115 Karş. Fischer, HKB Katalog No. 753, 936, 948, 961, 967 Taf. 102, 115

maddeleri ḥuprušhiye konmadan, aḥrušhi içerisinde muamele görmekte, başka bir deyimle kurban sahnelerinde aḥrušhi kapları ilk, ḥuprušhi'-ler ise ikinci pozisyonda kullanılmaktadır.

Kabın ağaçtan yapılması, kullanış gücü arzetmesi bakımından, böyle bir kabın ancak bazı hallerde işe yaradığını belirtir. Ammiḥatna Metni'nde (KBo V 2) III 23-25 de iki adet ḥuprušhi'den biri KÁ.GAL “şehir kapısı”nın sağına, öbürü de soluna konmaktadır¹¹⁶. Belki de burada su kabının (DUG A: II 4) üstüne konduğu ağaçtan yapılmış bir kaidi ismlendirmektedir.

Sayı olarak en fazla II-ŠU VII ḥuprušhi “2 X 7 = 14 (adet) ḥuprušhi (kabı)” bir arada (KBo V 2 II 33-35) görülmektedir. Alalah'da ise 300 aḥrušhi ve 100 GAL kadehine karşılık 12 tane ḥuprušhi, bir metnin aynı satırında birlikte geçmektedir¹¹⁷. Bu kabın Alalah'da bronzdan¹¹⁸ ve bakırdan¹¹⁹, Nuzi'de ise yine bronzdan¹²⁰ yapıldığını gösteren belgeler vardır¹²¹.

Bütün bu bilgilerin ışığı altında ḥuprušhi'nin, kelime yapısının da yardımıyla pişmiş topraktan, ateşe dayanıklı “büyükçe bir tencere-kâse” olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır¹²².

116 Bk. Sommer-Eholf, Pap. s. 25 vd.; bu kapı burada tapınağın cümle kapısı da olabilir.

117 Bk. aḥrušhi-: s. 24 an. 90

118 Wiseman, Alalah No. 413.19 “I ḥuprušhi ZABAR”.

119 Soden, AHWb Lief. s. 357 “aus Kupfer”.

120 Harvard Semitic series (HSS) XV 130.43 “I ḥuprušhi ŠA ZABAR”.

121 Ayrıca bk. Benveniste, Hittite et Indo-Européen (HIE) s. 130 “obrua (altınla kaplanmış kap), ḥuprušhi- akrabalığı hk., creuset, coupelle”.

122 Friedrich, HW 3. Erg. s. 15 “Terrine(?)”; Götze, RHA 54 s. 12 an. 46 da bu kabı ugaritce “hbrt” benzeri bir kap olarak görüp onunla karşılaştırmaktadır; Brandenstein, ZA NF XII s. 89 “Irdenes (Gefaess)”; Soden, AHWb Lief. s. 357 “ein Gefaess”; CAD “H” s. 241 “a container”; Laroche, JCS II s. 118 “terrine”; Salonen HAM II s. 324 “kültte kullanılan, sunak benzeri kaideli, pişmiş topraktan ya da madenden, tahminen büyük bir kurban kabı”.

(B) Ölçek - kap tanımlamasına uygun ve birbirinin karşılığı olan iki kap ismi:

(DUG)k a p p i-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N.	DUGkap-pí-iš	: KBo II 4 II 1, 25, 26, 27, 28, 29, 30 - IV 6, 7, 8, 9, 10, 11 XXIV, 79, 15' VBoT 89 I 12', 13', 14', 23'
	DUGkap-pí-i-iš	: VBoT 89 I 22'
	DUGga-pí-iš	: KBo II 4 II 24
	DUGqa-pí-eš	: KUB XXXVIII 25 I(?) 18', 19'
	kap-pí-iš	: KBo XI 14 I 11
	kap-pí-š(-a)	: KUB XXV 42 III 8'- 48 IV 9; XL 102 I 11'
A.	DUGkap-pí-in	: KBo XVII 69, 11'; XXIV 57 I 14 KUB IX 22 II 42
	DUGkap-pí-i-in	: KUB XXXIX 91, 4'
	kap-pí-in	: KBo V 2 IV 20
N.-A.	DUGkap-pí	: KBo XIII 180,6',7'- 190 Öy.4'; XXIII 93 I 9
	DUGkap-pí-i	: KBo XXIII 93 I 27; KUB XLV 59 Ay. 19'
	kap-pí	: KBo XV 49 I 5'; XVIII 152, 2', 6' KUB XLVI 11 Öy. 6
D.-L.	kap-pí-ja	: KBo II 13 Öy. 15 KUB XL 2 Ay. 30
Pl. N.-A.	kap-pí-u-uš	: KBo XVII 105 II 8'
	ka]p-pí ^{III} A	: KUB XXXVIII 37 III(?) 6'; XLIV 16 Öy. I? 1'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Kappi-'nin Akadça karşılığının yine Boğazköy metinlerinde geçen DUGPURSİTUM olduğu KBo II 4 III 25-28 ve III 31-32 ile 176 / n Öy. 13-15 paralel metnlerinin yardımıyla ortaya çıkmıştır, zira aynı gıda maddeleri, aynı sırayla her iki kaba da konmaktadır¹²³.

Kelimenin diğer bir Akadca paraleli de yine aynı yazılışa sahip (DUG)KAPPU / I'dir¹²⁴ ve kelime Hititceye intikal eden "-i-" formulu kelimeler arasındadır¹²⁵. Aynı kelimeye Urartu kitâbelerinde de raslanır¹²⁶.

III- Kabin yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran ifadeler :

KÜ.BABBAR "gümüş"	: KUB XXXVIII 37 III(?) 6'; XL 2 Ay. 30; XLIV 16 Öy. I? 1'
šuppišduğara- "parlak" ¹²⁷	: KBo XVIII 152, 6'
ZU.AM.S [I "fildişi" ¹²⁸	: KBo XVIII 152, 2'
GUŠKIN "altın"	: KUB X 17 I 19'; XX 47 I 4 (kralla ilgili); XLVI 11 Öy. 6

IV- Kabin içerisine neler konuluyordu :

i.DUG.GA "iyi (kokulu) yağ, parfüm"	: KBo VII 69, 11'; XX- III 93 I 9
i "yağ"	: KUB IX 2 I 8
LÂL "bal"	: KBo II 4 II 1, 30 - IV 11
memal LÂL "ballı bulgur?"	: KUB XXXVIII 25 I(?) 18'

123 Karş. Haas, KN s. 279 an. 1 ve s. 290, 296

124 Bk. Soden, AHWb Lief. 5 s. 444 "kappu(m) II Hand (flaeche), handförmige Schale; CAD 8. Cilt "K" s. 188 "kappu B Bowl (usually of metal)"; Salonen, HAM II s. 104 "kappu, handförmige Schale, aus Holz, Bronze, Silber, und Gold, für Öl". Boğazköy metinlerinde I KAP.PU KÜ.BABBAR GAR.RA: KBo III I 30

125 Friedrich, HW s. 98 "DUGkappi- c. (ein Hohlmaß)"; Kronasser, EHS 1 s. 203, 204 "kappi- c., primer i- formulu kelimelerden, isim olarak bir ölçek ya da ölçü kabı, sıfat olarak küçük". Ayrıca bk. Kronasser, age. s. 39 vd.

126 Karş. s. 41, 42

127 Bk. Neu, StBoT 12 s. 67 vd. "ein hell-schimmernder Becher"; Karş. Coşkun, Dergi XX-VII / 3-4 s. 26 an. 7, s. 31 an. 5, s. 39 an 6 ve s. 41 an. 1

128 Bk. Güterbock, Anadolu XV s. 4 an. 9

GA.KIN.AG “peynir”	: KBo XV 49 I 5' ¹²⁹ ; XX 116 Öy.? 10' ¹³⁰ KUB XXV 42 III 8' - 48 IV 9'
GA.AL “kaymak”	: KBo II 4 II 26 - IV 7 KUB XXXVIII 25 I? 18'
GA DANNU “kesik süt”	: KBo II 4 II 26 - IV 7
GA Ši-E-TI “bir süt oluşumu”	: KBo II 4 II 27 - IV 8
ŠE “tahl”	: KBo V 2 IV 20
NINDA i.E.DÉ.A “yağlı ekmek”	: KBo II 4 II 25 - IV 6
UTÚLgangati- “bir çeşit sebze çorbası”	: KBo II 4 II 24 - IV 6 KUB XXXVIII 25 I(?) 18'; XXXIX 11, 4'
UTÚLBA.BA.ZA “lâpa”	: KUB XXXVIII 25 I(?) 17'
UTÚLmarḥa- “bir çeşit yemek”	: KBo II 13 Öy. 15- V 8
UTÚLduppašḥainzi- “bir çeşit yemek”	: KBo II 4 II 28 - IV 9
UTÚL LÚ-GIŠBANŠUR “sofracı yemeği”	: KBo II 4 II 1, 30 - IV 10
UTÚL LÚMUḤALDIM “aşçı yemeği”	: KBo II 4 II 29 - IV 9

V- Kabın kullanılış özellikleri :

Bu kap şipant-“kurban sunmak” fiiliyle hiç bir zaman geçmediğinden, libasyonla ilişkili bir kap olmadığı anlaşıyor.

Kappi- kabı doğumla ilgili bir metinde geçmektedir¹³¹. Kısmen kırık olan metin her bakımdan açık olmamakla birlikte, kappi- burada ḥar-nau- “doğum iskemlesi” ile ilgilidir. Ayrıca burada É.ŠÀ “iç ev, harem, yatak odası”ndan da söz edilmesi gözönünde tutulursa, doğumun söz-konusu olduğu tahmin edilebilir. Kappi- burada belki de doğum esnasında kadının vücudundan fışkıran kanı ya da en doğrusu çocuğun ana rahminde içinde bulunduğu sıvı kütlesini akıtmak¹³² için kullanılmıştır. Bu bakımdan ağız açık çömlek türünden bir kap olması gerekir. IV. bö-

129 GA.KIN.AG kappiša “küçük peynir(kahbı)?”, açıkta durmayıp bir kap içerisinde bulunduruluyor ise “peynir kappi-si”. Fakat KUB XL 102 I de, nu XV kappiša [ŠÀ].BA “küçüğünden 15 tanesi” mi??

130 1/2 ŠA-A-TI I GA.KIN.AG kap-pi-ša (?).

131 Bk. Laroche, CTH 477 “Rituels de naissance, analogues au précédent. KUB IX 22 // ABoT 17 için bk. Balkan, ABoT s. V “No. 17, 21 ve 25: Doğum ritüelleridir”.

132 Karş. ayrıca st. 40'daki laḥu [ḡai-] “dökmek, akıtmak” yüklemi ile.

lümde bir araya topladığımız, kabın içine konan yiyecek ve içecekler de bu görüşü desteklemektedir:

KUB IX 22 II

- 38 nu LÚPa-ti-li-iš [...] ḥar-na-a-ú-i
39 pí-ra-an ši-ia [-iz-z]i DUGkap-pí-ma-aš-ša-an ku-iš
40 ḥar-na-a-u-uš la-ḥu [-ḡa(?) -r]i nu ŠA É.ŠÀ KÁ-aš ku-i-uš
41 a-ra-aḥ-za pí-ra-an II GIŠKAK ḡa-al-aḥ-zi
42 nu-uš-ša-an DUGkap-pí-in ṣa-ra-a da-a-i
43 še-ir ma-an-kán iš-da-a-pí

Yukarda da görüldüğü gibi kappi- kabını kullanan görevli LÚpa-ti-li-'dir¹³³. Metinlerimizde bu kapla ilgili diğer memur isimlerine raslamak mümkün olmamaktadır. Aynı rahibin parfümle dolu kappi- kabıyla É šinapši- “Šinapši- Evi”ndeki tanrı heykeli önünde güzel koku serptiğini anlatan metinde ise şöyle denmektedir:

KBo XVII 69

- 11' nu nam-ma LÚPa-ti-li-iš i.DÜG.GA DUGkap-pí-in d[a-a-]i
12' nu A-NA DLUGAL-ma IGI-an-da III-ŠU pa-ap-pár-aš-z[i]
11' ve sonra Patili Rahibi kokulu yağ (parfüm dolu) kappi kabını alır
12' ve Tanrı Šarruma karşısında (durarak) üç kez serper.

Urartu kralları, ambara depo ettirdikleri zahirelerin miktarlarını bildirirken ölçü olarak kappi- (Kapi-)'yi kullanmaktadır. Anzavurtepe Urartu Tapınağındaki 5. kitâbede 17020 ölçek (kapi-), 4. kitâbede ise 32045 ölçek (kapi-) zahireden bahsedilmektedir¹³⁴.

Bu kelime determinatifsiz ve yanında onu kap olarak niteleyecek yardımcı elemanlar (örneğin sayı, neden yapıldığını bildiren bir açıklama, içine konan maddenin ismi) olmadığında kaydıhtiyatla ele alınmalıdır. Kappi- kelimesi, sıfat olarak “küçük, genç” anlamında tarihî metinlerde¹³⁵ ve kanun metinlerinde¹³⁶ geçmektedir.

Kappi- kabı metinlerimizde şu tanrı isimleriyle ilişkili görülmektedir:

133 Friedrich, HW s. 166 “Art Priester”; karşı. KBo V 1 I 1

134 Balkan, Anatolia V s. 145; Salvini, SMEA 9 s. 10 “höchtwahrscheinlich 25-26 Liter” ve Belleten 147 s. 280 an. 4

135 kappin DUMU-an: KBo IV 12 I 5; VI 29 I 7; Sommer-Falkestein, HAB s. 32 an. 4 ve s. 234 “klein (nicht = jung)”.

136 ŠAH.TUR kappi- : KBo VI 3 IV 18 (paragraf 85).

U	: KBo II 13
LAMA KUŠKurša-	: KBo XVII 105
UTU URUTÚL-na	: KUB XXXVIII 37
IŠKUR manuzi-	: KUB XL 102
LUGAL (Šarruma)	: KBo XVII 69
Išhara URUKizzuātna-	: KUB XL 2
Zaḥpuna-	: KBo II 4
	KUB XXXVIII 25

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

(DUG)kappi-'ye konan çok çeşitli maddeler (yiyeceklerden, daha ziyade kurban yemekleri) nedeniyle ağzı geniş, tencere biçimli, çömlek şeklinde bir kap olarak düşünülebilir. Kelimenin sıfat halindeki "küçük" anlamı uyarıcı olabilir¹³⁷. Kapın akadca paralcline, Mari, Nuzi, El-Amarna belgelerinde raslanmakta olup, içerisine yemek, yağ, parfüm, arpa vs. konmakta ve bronz, ağaç, altın, gümüşten yapılmaktadır. Boğazköy metinlerinde sayıca 1-2 tane, fakat Mezopotamya kaynaklarında 1-7000 arasında değişmektedir¹³⁸. Urartu kitâbelerinde ölçek olarak geçen kapi'nin ise 25-26 litrelik bir miktarı gösterdiği bilinmektedir¹³⁹.

¹³⁷ Friedrich, kelimenin bu anlamından hareket ederek kappi'yi "küçük bir kap" olarak görmektedir, karşı. ZA NF I s. 18, 19

¹³⁸ Karş. s. 35 an. 124

¹³⁹ Karş. s. 37 an. 134

DUGPURSİTUM

I- Kelimenin yazılışları :

DUGPUR-Sİ-TUM : KBo II 4 I 2, 7, 13 - III 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35- IV 13 III 11; XIV 142 I 21, 35, 39, 59 - II 8, 9; XXIII 95 Öy. 12' vd.

KUB II 8 II 3, 6, 9, 15, 19; X 18 II 32', 36, 39'- 27 II 17', 19', 21', 23', 25'- 92 II 3; XVI 16 Ay. 5; XXV 14, 4', 5', 6'- V 3 - 23 IV 43'; XXXII 129 Öy. 19 - 133 I 16; XXXV 133 I 11'; XXXVIII 13 Ay.? 9'; XXXIX 71 I 37 - II 38 - IV 33 - 73, 2'- 79, 6'

IBoT II Öy. 1 [6']

DUGPUR-Sİ : KBo V 2 I 21 - II 8 - IV 11, 17; XIV 142 I 45; XXI 1 II 3; XXIV 67 I 2'

KUB X 92 II 7; XII 29 I(?) 1'; XIII 35 II 38; XV 34 I 15, 16; XXVII 13 I 2, 13, 27, 30 - 15 I 9', 13' XLIII 58 I 13, 14, 15; XLIV 1 I 8; XLV 12 III 17'

DUGPUR-Sİ-TI : KUB IV 12 Ay. 13; XXXIX 71 IV 34; XLIII 58 I 23

DUGPUR-SİSALLA : KBo XIV 53 I 18; KUB XXXVII 71, 12'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından bazı denemeler :

Bu kap isminin yazılışında en çok dikkati çeken nokta, metinlerimizde daima DUG determinatifiyle geçmiş olmasıdır. Kelimeye Sumer-

ce ve Akadca çivi yazılı belgelerde de raslanıyor¹⁴⁰. Kelimenin Hititce karşılığı kappi-'dir¹⁴¹. Kelimenin özel bir yazılış şekli olan DUGPUR. SİSALLA, metinlerimizde iki yerde geçmektedir¹⁴².

III- *Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler:*

TUR "küçük"	: KUB XLV 12 III 18'
NA ₄ .KÁ.DINGIR.RA "Babil taşı"	: KUB XIII 35 II 38
GUŠKIN "altın" ¹⁴³	: KUB XXXVIII 13 Ay.? 9'
RI-IK-KU-T[UM "boş"	: KUB XLIII 58 I 23

IV- *Kabın içerisine neler konulduğu:*

GA "süt"	: KBo XIV 142 I 32; KUB XXVII 15 I 9', 13'
GA DANNU "kesik süt"	: KBo XIV 142 I 31
GA ŞI-E-TI "bir süt oluşumu"	: KBo XIV 142 I 31, 32; XXIII 95 Öy. 15'
GA.AL "kaymak"	: KBo II 4 I 30; XXIII 95 Öy. 14' KUB X 92 II 3, 7
GA.KALAG.GA "kaymak"	: KUB XXVII 13 I 2, 13, 27, 30
İ "yağ"	: KBo V 2 II 8 - IV 11, 17

140 Deimel, ŠL II/2 s. 635 No. 349 "eine steinerner Napf, bu-ur = ab-nu (Stein, Steingefäß), bu-ur = nap-tan / ta-nu (Mahlzeit, Opfermahl), pursitu"; Landsberger, MSL III s. 97 st. 14 "bu-ur = nap-ta-nu (= Mahlzeit), MSL VII s. 90, 91 (Hh X) st. 266-284, st. 266 "dug. bur.zi = p[ur]-su-ú"

141 Bk. kappi- II. bölüm s. 37

142 Akadça sihir metinlerinde geçen bu kelimenin son iki işareti bk. Landsberger, MSL VII s. 91 st. 273 "dug.bur.zi.sal.la = raq-qa-tu"; CAD "B" s. 346 "BURZIGALLU, d) BURZISALLU". Hititce "büyük" şalli-'den Pl. N.-A.n. şalla- mı?, bk. Friedrich, HE I² s. 50

143 Ebeling-Knudtson, EA II. Cilt s. 1394 "burzitu Topf?, I bur-zi-tum huraşu 22 III 13; kaspu 22 III 14; abnu kabanu 22 III 13".

İ.DÜG.GA "parfüm"	: KUB IV 12 Öy. 13 - XV 34 I 15
GIŠŞERDU "zeytin yağı"	: KUB XLV 12 III 18'
LĀL "bal"	: KBo II 4 I 35; KUB XV 34 I 16; XVI 16 Ay. 5
UTÜLhurutel- "bir yemek çeşiti"	: KBo IV 13 III 11 KUB II 8 II 3, 6, 9, 15, 19; X 18 II 32', 36', 39'; IBoT II 4 Öy. 16
UTÜLgangati- "bir yemek çeşiti"	: KBo II 4 I 2, 7, 13 - III 29; XIV 142 I 46, 60 - II 9; XX- III 95 Öy. 12' KUB XLIII 58 I 13
UTÜLduppaşhainzi- "bir yemek çeşiti"	: KBo II 4 III 32
UTÜL LÜMUHALDIM "bir yemek çeşiti"	: KBo II 4 III 33
UTÜL LÜ.GİSBANŞUR "bir yemek çeşiti"	: KBo II 4 III 34
UTÜLBA.BA.ZA "bir yemek çeşiti"	: KBo II 4 III 31; XIV 142 I 46, 60 - II 9 KUB XLIII 58 I 14
NINDA.İ.E.DÉ.A "yağlı ekmek" ¹⁴⁴	: KBo II 4 III 30; XX- III 95 Öy.
ŞİGkişri- "bir yünlü kumaş çeşiti"	: KUB XXXIX 71 II 39 - IV 35 - 73, 4'
GIŠlueššar- ¹⁴⁵	: KUB XXXIX 71 II 38 - IV 33 - 73, 3'
IZI "ateş"	: KUB XLIV 1 I 8
KÜ.BABBAR tarnaş	: KUB XLIII 58 I 15

V- *Kabın kullanılış özellikleri:*

Hititce karşılığı kappi- gibi, DUGPURSİTUM da şipant- "kurban sunmak fiiliyle beraber geçmemektedir.

144 Karş. Landsberger, MSL VII s. 91 st. 279 "dug.bur.zi.níg. [dé.a] = [pursi-it bi-ib-li]".

145 Bk. aḫrušhi- IV bölüm s. 21 an. 75

Aşağıdaki pasajda bu kabın lueššar- bitkisi ile kišri- yünü arasındaki ilişki anlatılmaktadır:

KUB XXXIX 71 II

38 GIŠlu-u-e-eš-ni še-ir da-a-i DUGPUR-SĪ-TUM ša-ra-a

39 da-a-i kat-ta-an-ma siGki-iš-ri-in e-ep-zi

40 na-an A-NA EN.SISKUR pa-ra-a e-ep-zi

38 lueššar- bitkisini üzerine koyar, PURSĪTUM kabını yukarıya

39 kaldırır ve kišri- yünü(nün) altına tutar

40 ve onu Kurban Sahibi'ne doğru uzatır.

DUGPURSĪTUM'un içine konan yemek çeşitlerinin çokluğu ve kappi-'nin içine konanlarla aynılığı, bu kabın genellikle hem içecek (fakat yalnız süt ve süt bileşimleri), hem de çeşitli yemekleri içerisinde bulundurmaya yaradığı anlaşılmaktadır.

ANTAḤŠUMŠAR Bayramı'na ait¹⁴⁶ bir metinde (KUB II 8 II 3 vd. ve benzeri KUB X 18 II 32' vd.) ḥurute/il- "bir kurban yemeği çeşiti" ile dolu PURSĪTUM kapları, 1/2 UPNI "yarım avuçluk" ekmek çeşitlerinin¹⁴⁷ yanında geçmektedir.

Bu kap metinlerimizde şu tanrılar ya da onların tapınaklarıyla ilişkili olarak geçmektedir:

É DTazzuḡaši-	: KBo II 4 I 5
É ḤUR-SAGḤaḡarḡa-	: KBo II 4 I 11
É DAšḡaluga-	: KBo II 4 I 17
É DU URUNerik-	: KBo II 4 III 9
DLUGAL URUḤalap-	: KBo XIV 142 I 35
DU	: KUB XXV 133 I 11'
DU TIR	: KUB II 8 II 5
GIŠDAG DINGIRMEŠ Šalaḡaniḡa-	: KUB II 8 II 11
iD Kulija- DLAMA iD	: KUB II 8 II 8
DḤépát-	: KUB X 92 II 4

¹⁴⁶ Güterbock, Some aspects of Hittite festivals s. 178, karş. s. 32 an. 114

¹⁴⁷ NINDA AL "tath ekmek" ve NINDA punnikki- "bir ekmek çeşiti", karş. Hoffner, Alimenta s. 199 ve s. 177 vd.

DḤépát- URUḤalap-	: KBo XIV 142 I 21
DḤépát- URUKumanni-	: KUB XXXIX 129 Öy. 19
DA(i)a-	: KUB X 92 II 8
DU URUḤalap-	: KUB XXVII 13 I 2
DU URUḤulaššija EZEN ITU	: KUB XLIV 1 I 6'
A-BI DUTUŠI	: KUB XVI 16 Ay. 5
DUTU URUArinna-	: KUB XXXV 133 I 11'
Kalimma-?	: KUB II 8 II 17

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin identifikasyonu konusunda bazı denemeler:

Boğazköy çivi yazılı metinlerinde geçen bu kaba tanrıların kurban yiyecek ve içecekleri (bunlar arasında süt bileşimleri ve yemek çeşitleri önemli yer tutmaktadır, aynen Hititce karşılığı kappi-'de olduğu gibi) konduğundan ve bunların da sembolik ölçüde, miktarda olacağını nazarı dikkate alarak, bu kabın büyük bir kap olmayıp "küçük bir çömlek ya da çanak" diye isimlendiriyoruz. Sumerce, Akadca çivi yazılı belgelerde de geçen ve oradan iktibas edilen bu kap ismine orada da pek çok raslanmakta, büyük, küçük, kapaklı, kalın kenarlı, renkli seramikten, ağaçtan, alabasterden, gümüşten, altından, bazalttan yapıldığı; içlerine konulanların sıvılardan katı maddelere kadar çeşitlilik gösterdikleri bilinmektedir¹⁴⁸. Bu kap kraldan krala hediye olarak gönderildiği ve ayrıca "kralın yemeği(nin konulduğu) taş kap" diye bilindiği için de özel bir önem kazanmaktadır¹⁴⁹.

Sayı olarak Boğazköy metinlerinde 1-14, Boğazköy dışı kaynaklarda ise 1-10 arasında değişmektedir.

¹⁴⁸ Landsberger, AfO XII s. 138 an. 14 "tercihan yağ, bal, konan, fakat katı maddeler için de kullanılan kurban çanağı"; Schroeder-, AfO VI/2-3., s. 112 "Hohlgefaesses für Mehl"; Salonen, HAM II s. 86-91 "tiefe Schale". ŠL, MSL, CAD, AHWb'lerden alınan bilgilere göre kabın küçüğü DUGBUR.ZI.TUR = ŠAḤ-ḤA-RU, büyüğü ise DUGBUR.ZI.GAL = KAL-LUM. BURZIGALLU'dur. Ayrıca bk. Soden, AHWb Lief, 10 s. 881 "pursİtu(m), kezâ pursİ II (Sumerceden müştak) eine Opferschale".

¹⁴⁹ Knudtzon, EA I. Cilt c. 168, 169 "Tušratta'dan, III. Amenofis'e kızını gelin gönderirken çeyiz arasında: 10 šeql değerinde altından bir adet burzitu, değerli bazalttan 10 adet burzitu, 10 šeql değerinde gümüşten bir adet burzitu"; ayrıca Boğazköy Gilgameş Eposu'nda, İŠ-TU A-NA DUGPUR-SĪ-TI iDÜG.G[A : KUB IV 12 Öy. 13'.

(C) Genellikle mitolojik metinlerde geçen ilginç bir kap ismi:

(DUG)palḫi-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N.-A.n.	DUGpal-ḫi	: KBo III 7 I 16, 17 KUB XXV 31 Öy. 14; XXXVI 54 I 5' XXXIX 99 ¹⁵⁰ Öy. 8' (+KBo XIV 100, [16']); XLV 26 II 1, 6 IBoT II 141 IV 11'
	pal-ḫi	: KUB XVII 10 IV 15; XXXIII 3, 6' 1216/v (+) KUB XXXIII 29 (610/c) + 30 (651/c) IV [6'] ¹⁵¹
A.c.	DUGpal-ḫi-in	: KUB XLIV 56 Ay. 8, 11 ¹⁵²
A.n.	DUGpal-ḫa-an	: KBo XXIII 43 II 5' KUB XVII 5 I 11'
Pl. N.-A.n.	DUGpal-ḫa	: KUB XVII 6 I 6'
	pal-ḫa-e-a ^{H1.A}	: KUB XXXI 143 II 22 ¹⁵³
N.c.	DUGpal-ḫi-iš	: KUB XXXIII 8 III 7' ¹⁵⁴
D.-L.	DUGpal-ḫa-aš	: KBo III 7 I 17

150 Bk. CTH 449/4 "Fragments de rituels nommant les dieux inferneaux".

151 Bk. Otten-Rüster, ZA 63 s. 87'de 1216/v'nin yardımıyla tml. yapılmakta ve o kısmın trans.u verilmektedir, karşı. CTH 325.

152 Bk. Friedrich, ZA 39 NF 5 s. 77

153 Bk. Laroche, JCS 1 s. 202, 205, 206 "pal-ḫa-e A.H1.A.GAL" şeklinde görüyor, bir aynı fikirde değiliz. (a) burada "su" anlamına gelen (A) değil, kelimenin bitimindeki (a) dır.

154 Bk. Laroche, age. s. 206'da bu form Sg.N. olarak gösterilmiştir. Halbuki Friedrich, age. ve HW s. 156'da kelime Pl.N. olarak yer almaktadır.

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Friedrich, "Die hethitischen Bruchstücke des Gilgameš-Epos" başlıklı makalesinde¹⁵⁵, s. 35 vd. nda palḫašti- kelimesini incelerken, onu, palḫatar-ı ve DUGpalḫi-¹⁵⁶ "geniş" anlamındaki Hititçe sıfat palḫi-¹⁵⁷ ile akraba görmektedir. Bu nedenle DUGpalḫi-¹⁵⁸ "geniş kap, kazan" olarak isimlendirmektedir. DUGpalḫa-¹⁵⁹ yı ise, aynen dankuiš-dankuḫa ve karuiš-karuila örneklerinde olduğu gibi, DUGpalḫi-¹⁶⁰ nin Pl.N.-A.n'-u olarak değerlendirmektedir.

Laroche, "Hattic Deities and Their Epithets" başlıklı makalesinde bu kelimeyi "a-" ve "i-" ile biten gruplar (dolayısıyla çekimler) arasında; aynı zamanda n. ve c. generis'ler arasında değişmekte olduğunu ifade etmektedir¹⁵⁸. Biz burada daha çok, Friedrich'in yaptığı gibi, kelimeyi "i-" ile biten sözler grubuna soktuk ve DUGpalḫa- halini çoğul olarak gördük. Kelimenin diğer çoğul hali olan palḫaea'nın sonundaki "a", Laroche'a göre "su" anlamındaki ideogram "A" dır. Onun yaptığı trans'a göre¹⁵⁹, terc. "su dolu büyük palḫi- kapları" şeklindedir. Fakat bu kelimenin geçtiği diğer metin yerlerinde bu kaba su konduğu görülmemektedir. Burada I. Böl.de ve Fr. HW s. 156 da yazılan şekle göre terc. şöyle olacaktır: "büyük palḫi- kapları". Eğer, DUGdeterminatifinin olmayışı göz önünde tutulur ve A.H1.A GAL'i "su (dolu) GAL kapları" diye terc. etmek mümkün olur, buradaki palḫaea, sıfat palḫi-¹⁶⁰ nin Pl.N.-A.n.'u olarak ele alınır ise terc. de "geniş (ve) su (dolu) GAL kapları" şeklinde olabilir. Cümlelerin fiili şüşkişi'nin mastarı şuşai- "doldurmak"tan Iterativ-Durativ şüşk-'dur ve yukardaki açıklamaya göre cümle teşkiline uygundur.

Otten, Überl. s. 72'de DUGpalḫi-¹⁶¹ yi (IBot III 141 IV 11') Pl.N. olarak kabul etmekte, son eki bulunmadığını bildirmektedir¹⁶¹.

III- Kabin hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

ZABAR "bronz" : KUB XVII 10 IV 15; XXXIII 3, 6'; XXXIX 99 Öy. 8'¹⁶²

155 Bk. ZA 39 NF 5 s. 1-82

156 HW s. 156 "n./c. breites Gefaess (?) = Kessel"

157 HW s. 156 "breit", karşı. Kronasser, EHS 1 s. 210

158 JCS 1 (1947) s. 206

159 Karşı. I. Böl. an. 153

160 Bk. Friedrich, HE I² s. 50 "šalli-nin Pl.N. -A.n.'u šalla-"

161 "endunglos Pl.N."

162 KBo XIV 100, 16'ya göre, karşı. I. Böl. an. 150

1216/ v (+) KUB XXXIII 29 + 30 IV 6¹⁶³
 AN.BAR “demir” : KUB XXXIII 8 III 7’;
 IBoT III 141 IV 11’
 NA₄ “taş” : KBo XXIV 59 I 7’

IV- İçlerine neler konuluyordu :

GEŠTIN “şarap” : KBo III 7 I 16
 KAŠ GEŠTIN “bira (ve) şarap : KBo XXVI 83,12’
 marnuqant- “bir içki türü” : KBo III 7 I 16
 ıalḫi- “bir içki türü” : KBo III 7 I 17
 iṣpanduzi karú(i)li “yıllanmış kutsal içki” : KUB XXV 31 Öy. 14
 iṣpanduzi nemuš “taze(lenmiş) kutsal içki” : KUB XXV 31 Öy. 15

V- Kullanılış özellikleri :

Genellikle “Kaybolan Tanrı Telipinu” metinlerinde bu kap ismine raslanmakta, bronz ya da demirden yapılmış olduğu bildirilmektedir. Ayrıca bu metin yerlerinde dikkati çeken nokta, bu kabın, A.BÁR kurşun¹⁶³’dan yapılmış ištappulli- “kapak¹⁶⁴” ile kapatılmış bulunduğu ifadesidir¹⁶⁵. Örneğin,

KUB XXXIII 8 III
 7’ da-an-ku-ıa-a-i ták-ni-i AN.BAR-aš DUGpal-ḫi-iš ki-an-da- [ri]¹⁶⁶
 8’ iṣ-tap-pu-ul-li-iš-mi-it A.BÁR-aš ku-it-kán an-da
 7’ karanlık yer(altında) demir palḫi- kapları bulunur.
 8’ kurşun kapakları ile

Bu kabı rahip ve içki sunucularından LÚGUDÚ, LÚZABAR.DIB kullanmaktadır:

KUB XXV 31 Öy.¹⁶⁷

14 [nu D]UGpal-ḫi iṣ-pa-an-du-zi ka-ru-ú-li LÚGUDÚ da-a-i
 15 [iṣ]-pa-an-du-zi ne-mu-uš LÚZABAR.DIB pa-a-i

163 Karş. I. Böl. an. 151.

164 Bk. Friedrich, HW s. 264 “Blei” ve 2. Erg. s. 29 “Blei (gewicht)”

165 Bk. Friedrich, HW s. 92 “Deckel”.

166 Aynı ifadenin geçtiği diğer yerler, III. Böl’de kabın hangi madenden yapıldığı açık olarak belirtilen metinlerdir.

167 Tamamladığımız bu hece olmasa da farketmez. Çünkü ki-fiilinden Prs. Pl. 3, bk. Neu, StBoT 5 s. 86 “kianda” yeterlidir, karş. Otten, Überl. s. 25 an. o).

168 CTH 662/4 “Offrandes de villes pour des cultes locaux”.

14 Eskimiş kutsal içki (dolu) palḫi- kabını “Merhemli Rahip” alır ve tekrar

15 taze kutsal içkiyi “İçki Sunucu”ya verir.

“İlluyanka Efsanesi”ne ait aşağıdaki metin paragrafında üç tür içki için özel palḫi- kaplarının hazır bulundurulup, sonradan bunların doldurulduğu bildirilmektedir:

KBo II 7 I¹⁶⁹

15 nu ḫu-ma-an me-ik-ki ḫa-an-da-it
 16 GEŠTIN-aš DUGpal-ḫi mar-nu-ıa-an-da-aš DUGpal-ḫi
 17 [ıa-a]l-ḫi-ıa-aš DUGpal-ḫi [nu DU]Gpal-ḫa-aš
 18 an [-da]-an i-ıa-a-da¹⁷⁰ i [-e-et]¹⁷¹

15 Hepsini çokca hazır etti: (her şeyi büyük ölçüde hazırladı¹⁷², o her şeyi zengin şekilde hazırladı¹⁷³):

16 Şarabın palḫi-’sini, marnuqant-’in palḫi-’sini,
 17 ıalḫi-’nin palḫi-’sini ve (bu) palḫi- kaplarına
 18 içlerini doldurma (işlemine) yaptı.

Aynı efsanenin bir başka nüshasına göre bu kap eku- “içmek” ve nink- “susuzluğunu gidermek, doyuncaya kadar içmek¹⁷⁴” fiilleriyle ilişkilidir:

KUB XVII 5 I¹⁷⁵

9’ na-aš-ta MUŠil-lu-ıa-an-ka-aš QA-DU [DUMUMEŠ.ŠU]
 10’ ša-ra-a ú-e-ir nu-za e-te-ir e-ku-i[r]
 11’ na-aš-ta DUGpal-ḫa-an¹⁷⁶ ḫu-u-ma-an-da-an e-k[u-ir]
 12’ ne-za ni-in-ki-e-ir

169 CTH 321/A “Combat contre le Dragon, ou (Illuyanka)”.

170 Metnin kopyasında belirli bir “-šu-” işareti görülüyor, fakat karş. Laroche, RHA XXIII/77 s. 66’da bu metnin trans’u verilirken yukarıdaki gibi “-da-” işareti bulunmaktadır. Bk. Friedrich, HW s. 81 “İjada, İjatar (Fülle, Überfluss) dan Sg.N.-A.”.

171 Tml. st. 14’e göre.

172 Götze, ANET 1955 s. 125.

173 Götze, Kleinasien² s. 139.

174 Bk. Ehelolf, Kf 1 s. 137 vd. “den Durst löschen”, Friedrich, HW s. 151 “sich satt trinken, sich betrinken”.

175 Bk. Ehelolf, aynı ciltin önsözüne; CTH 321 / B; bu kısmın trans. ve tml.ları için karş. Laroche, age. s. 67 ve terc. için de Kretschmer, Kf 1 s. 310.

176 Metnin dupl.’ı KUB XVII 6, 16’da “-an” hecesi eksiktir.

- 9' Illujanka- Yılamı (Ejderhası) ile [çocukları]
 10' yukarıya geldiler¹⁷⁷ (kendi katlarına yükseldiler) ve yediler, içtiler;
 11' palha- kabını(n) hepsini (içindeki tamamını) içti [ler;]
 12' (susuzlukları gidene, doyuncaya kadar) içtiler¹⁷⁸.

Daha çok mitolojik metinlerde geçen; demir, bronz, taş gibi dayanıklı ve sağlam madenlerden yapıldığı metinlerimizde özellikle belirtilen bu kap ismi, Friedrich ve Laroche'a göre "büyük ve geniş kap, kazan", Otten'a göre "madenden yapılmış bir kap türü¹⁷⁹", Götze'ye göre¹⁸⁰ ise, arunima TUŠ-aš palhaeš kianda "denizde duran (yatan) palhi- kapları" (KUB XXXIII 66 II 9') cümlesi nedeniyle "fıçı, varil¹⁸¹" diye değerlendirilmektedir.

Diğer kap isimlerinde görülen, sayılarını yanlarında belirtmek durumuna bu kapla ilgili metin yerlerinde raslanmamaktadır. Sıfatından türeyen ve onun anlamıyla eşdeğerli biçimde oluşan böyle bir kelime, filologlarca yukardaki gibi belirlenen kaplara isim olarak uygun gelmektedir.

177 Karş. Götze, Kleinasien² s. 139 "Bunun üzerine ejderha Illuyanka [çocuklarıyla] birlikte yukarı geldi".

178 Götze, age. "Susuzluklarını giderdiler".

179 Otten, Überl. s. 72 "Gefaessart (z. T. aus Metall)".

180 ANET 1955 s. 125 "amphorae"; Kleinasien² s. 139 "Faß".

181 Karş. Laroche, JCS 1 s. 206

(D) Kurban sunmayla ilgili, üzerlerinde ayrıca durulması gerekli kap isimleri:

DUGḫa ne/i š š a-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg.N.c. ve Sg. N.-A.n.

- DUGḫa-a-ni-eš-ša-a-aš : KBo II 7 Öy. 4'
 IBoT III 26, 1 [1']
 DUGḫa-a-ni-iš-ša-a [-š] : KBo XV 69 I 5'
 DUGḫa-a-ni-iš-ša-aš : VBoT 24 III 20
 DUGḫa-ni-eš-ša-aš : KBo II 7 Öy. 15'- Ay. 14, 16, 17; XIV
 27,5'
 KUB XII 2 III 9; XXXVIII 25 I(?) 4'
 DUGḫa-ni-eš-ša-a-aš : KUB XX 74 I 23'; XXXVIII 27 Öy. 15'
 DUGḫa-ni-iš-ša-a-aš : KBo X 28 V 4; XV 49 I 6'; XX 4 IV 13'
 KUB II 8 I 13'; XXV 26 II 10'- III 3',
 7', 17'; XXXII 133 I 15
 DUGḫa-ni-iš-ša-aš : KBo X 34 I 29; XV 10 I 11 - II [73'] - 37
 III 65; XXIII 60, 11'; XXVI 163
 Öy. 2'- 227 II 19'
 KUB VII 53 I 23; X 78 I 12'; XVII 37 I
 5'; XX 25 I 2'; XXV 23 I 37 - IV 7 -
 24 II 3 - 25 I(?) 12'; XXXII 129 Öy.
 20; XXXVIII 14 (+ KUB XXV 23
 I) Öy. 6 - 26 Öy. 11', 15', 16', 25', 28',
 32', 34'- Ay. 2, 13, 17, 20, 27; XLIV
 52, 3', 9'; XLVI 17 I 6', 12'
 IBoT I 6 I 10', 12'
 VBoT 26, 8', 10'
 19/o Öy. 4'; 1248/u 2'

DUGḥa-ni-ša-aš	: KBo II 13 Öy. 8, 16; IV 13 II 2'; XIII 139, 6'; XXVI 182 I 4'
	KUB VII 24 Öy. 8; XVII 35 I 14'- II 11', 15', 32'- IV 10, 16
DUGḥa-ni-iš-ša	: KUB XXIX 4 IV 19
DUGḥa-ni-ša	: KBo II 8 IV 18', 25'- 13 Öy. 6
ḥa-ni-ša-a-aš	: KUB XXXVIII 32 Ay. 14'
Sg. A.c.	
DUGḥa-ni-eš-ša-an	: KBo X 45 I 28; XII 96 IV 23; XXVI 184 I 6'
	KUB XXXII 68 Ay. 2
DUGḥa-ni-iš-ša-an	: KBo XIII 136 Öy. 10'; XIV 89 IV 5'; XVII 8, 8', 11'- 13 Ay.? 5'; XX 28 Öy.? 6'; XXIII 74 III 19'
	KUB VII 41 Öy. 28; XXIX 4 III 13
DUGḥa-ni-iš-ša-a-an	: KBo XV 37 IV 45 - 52 I 2, 59'- 57, 11'- 58 V 14', 19'- 69 I 9'; XX 114 I 2'- V 3, 4
	KUB XX 49 I 3, 4; XXXII 128 I 16 - II 18; XXXIV 89 Öy. 3 - 125, 7'
DUGḥa-a-ni-iš-ša-a-an	: KBo XX 114 VI 11, 13, 15
DUGḥa-]ni-ša-an	: KBo XXVI 182 I 6 - 192, 8 - 227 III 7'
	KUB XXXIX 88 I 7'
DUG]ḥa-ni-iš-na-aš	: KUB XLIV 20, 4'
Abl.	
DUGḥa-a-ni-eš-ša-az	: KUB XVI 2, 6'
DUGḥa-a-ni-eš-ša-a-za	: KUB XL 97 III 19'
DUGḥa-a-ni-iš-ša-za	: KBo XV 69 I 13'
DUGḥa-a-ni-iš-ša-az	: KBo XV 69 I 20'
Diğer formlar:	
]ḥa-ni-iš-ša-an-ta	: KBo XVII 65 Öy. 10 (//ABoT 25 III(?))
	7' : -]ta)
ḥa-a-ni-eš-še-eš [	: KUB XXXV 147 Ay.? 9'
Kırık ya da verimsiz metin yerleri:	
	KBo II 7 Öy. 9'; XIV 27 (Ay.) 5'; XX 2, 10'- 68 IV 13'- 86, 4'; XXIV 70 I 24'
	KUB XXXI 57 IV 17; XL 97 III 14'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

KUB X 11 V 5 vd.nın trans.-terc.sini yapan Götze st. 11 de şarapla ilgili ḥani-'yi "çekip alır" diye tercüme eder ve bu kelimenin ait olduğu fiil mastarından türeyen DUGḥane/išša-'ya işaret edip geçtiği metin yerlerinden bazılarını verir¹⁸².

Uzun "-a" formlu kelimelere örnekler veren Sommer, bunlardan ḥane/išša-'yı da incelemiş, N. ve A. hallerinin gövde türüne uygun şekilde bitişine ait örnekler göstermiştir¹⁸³.

VBoT 24 No.lu metni inceleyen Sturtevant, III 20 de geçen bira dolu bu kabın ḥan- "daldırmak, batırmak" fiilini hatırlattığını, büyük boyutlu bir kap olması gerektiğini, çünkü içinde bulunan biranın, metnin aşağı kısmında üç kez kurban sunulması için (IV 8) kullanıldığını ve ertesi sabaha da biraz içmek için bırakıldığını ifade etmektedir¹⁸⁴.

Götze'nin yukarda sözü edilen teklifini olumlu karşılayan Rosenkranz, kelimenin açık olmayan türeyiş biçimine dikkatimizi çekiyor¹⁸⁵.

Bo 554 ile KUB XXIX 4 II nin paralelliğine dayanan Carruba, DUGḥane/išša-'yı DUGḥAB.ḥAB'ın karşılığı olarak görmektedir¹⁸⁶.

Ḥane/išša- ḤAB.ḥAB ilişkisi ana metin KUB XXIX 4 "A"¹⁸⁷ II 65 ile IV 19 karşılaştırılınca da görülmektedir:

II 65 : I UDU I DUGḥuppar KAŠ I DUGḥAB.ḥAB GEŠTIN ZAG-aḥli ŠU.GÁNŠAR

IV 19 : ZAG-aḥli ŠU.GÁNŠAR I DUGḥuppar KAŠ I DUGḥanišša GEŠTIN

III- Kabın yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran ifadeler :

Aynen ḥarši-, ḥaršijalli-, ḥaršijallanni-, ḥaršuša- ve ḥuprušḥi- kap isimlerinde olduğu gibi bu kabın da hangi maddeden yapıldığına ait bir kayda metinlerimizde raslanmıyor.

182 KIF 1 s. 201 an.1 "schöpf". Burada işlemi GAL DUMUMEŠÉ.GAL yapmaktadır; karş. Alp, Belleten 124 s. 522; Coşkun, Dergi XXVII / 3-4 s. 8

183 AS s. 83 "N. -ša-a-aš, A. -ša-a-an".

184 Chrest. s. 124; karş. Friedrich, HW s. 50 "ḥan-, schöpfen".

185 Or NS 33 s. 250 vd.

186 StBoT 2 s. 11; karş. ḤAB.ḥAB II. Bölüm s. 59 vd.

187 Karş. Kronasser, USG s. 4

IV- Kabin içerisine neler konuluyordu :

KAŠ “bira”¹⁸⁸

: KBo II 7 Öy. 4', 9', 15'-
Ay. 14, 1 [6], 1 [7]- 8
IV 18'¹⁸⁹, 25'- 13 Öy.
6, 8, 16; IV 13 II 2';
X 34 I 30; XIII 139, 6';
XXVI 182 I 4', 6'
KUB II 8 I 13'; VII 24
Öy. 8 - 41 Öy. 28; X
78 I 12'; XII 2 III 9;
XVI 2, 6', 7'; XVII
35 I 14'- II 11', 15',
32'- 37 I 5'; XXV 23 I
37 - IV 7 - 25(?) 12'- 26
II 10'- III 3', 7', 17';
XXIX 4 III 13; XXX-
II 68 Ay.? 2 - 133 I
15; XXXVIII 114 Öy.
6 - 26 Öy. 11', 15', 16',
25', 26', 32', 34'- Ay.
2, 13, 17, 20, 27 - 27
Öy. 15'- 32 Ay. 14';
XLIV 20, 4'; XLVI 17
I 6', 12'
VBoT 24 III 20 - 26, 8', 10'
: KBo X 34 I 30; XIII 136
Öy. 1 [0']; XV 10 I
11 - II [7] 3'¹⁹⁰ - 49 I 6'¹⁹¹
- 52'¹⁹² I 2 - 57, 11'- 58
V 14'- 69 I 5'¹⁹³, 9', 13';

GEŠTIN “şarap”

188 Götze, Kleinasien² s. 118, 119 an. 1; Oppenheim, JAOS Supp. 10 (1950) “On Beer and Brewing Techniques in Ancient Mesopotamia”; Landsberger, MSL III s. 101 st. 67 “ka-aš = ši-ka-r[u] (= Bier); Steiner, RLA III/4 s. 306 vd.; Stol, BiOr XXVIII 3/4 s. 167-171.

189 DUGha<-ni>-ša

190 Bu tml. için bk. Szabó, TH 1 s. 32

191 I NAMMANTUM i.GİŠ I DUGha-ni-iš-ša-a[-an GEŠTIN, tml. KUB XXXII 128 II 18'e göre yapılmıştır. Her iki metin de “İşuva Bayramı”na aittir, CTH 628.

192 Dupl. KBo XV 61 : Ay. = A I 39 vd. (+) Merzifon 2 (Sayce, JRAS 1907 s. 919: I Ay. 8). Bk. Laroche, CTH 628 II c./8 s. 111, 267

193 Kelimenin başında A-NA mevcut, karş. A-NA DUGha-ni-eš-ša-a-aš an-da: KUB XX 74 I 23'.

XVII 13 Ay.? 5'; XX
28 Öy.? 6'- 114 V 3, 4 -
VI 11, 13, 15; XXVI
163 Öy. 2'

KUB VII 53 I 23; XXIX
4 IV 19; XXXII 128
I 16 - II 18; XXXIV
125, 7'; XXXVIII 25
I(?) 4'; XXXIX 88, 7';
XLIV 52, 3', 9'; 19/o
Öy. 4'

GEŠTIN EM-ŠA “ekşi şarap”

: KBo XV 37 III 65

GEŠTIN tákšan (úitenit) “sulandırılmış
şarap”

: KBo XV 37 IV 45 vd.

KAŠ GEŠTIN “bira (ve) şarap”

: KBo XII 96 IV 23

marnuqant- “kutsal bir içki türü”¹⁹⁴

: KUB XXXIV 89 Öy. 3

qalḫi- “kutsal bir içki türü”

: KBo XV 28 V 4'¹⁹⁵ - 34 I

[30]¹⁹⁶

KUB XXXII 129 Öy. 20

V- Kabin kullanılış özellikleri :

Metinlerimizde kapların kullanılışlarıyla ilişkili ve onları ayrı bir özelliğe, öneme sahip kılan iki fiilden birisi olan şipant- “kurban sunmak” grubuna DUGhane/išša- da dahildir¹⁹⁷. Örneğin,

KUB VII 53¹⁹⁸ (+KUB XII 58) I

23 NINDA.i.E.DÉ.A. memal I DUGhaniššaš GEŠTIN şipanduqanzi

İkinci ve sonuncu örnek, st 3']-iš-ša-a-aš KAŠ, st. 14']ši-ip-pa-an-ti- AN.TAH.ŠUM.ŠAR Bayramının 32. gününe ait (KUB II 8 I) bir metindir¹⁹⁹.

Bunun dışında, ḫanešša- ismi şu fiillerin yer aldığı cümlelerde geçmektedir: peda-, (para) uda-, (GAM=katta) peššija-, pai- “vermek”, dai-, da-, (anda) laḫuqai-, ḫandai-, takš-, aššanu-, malla-, ḫarra-.

194 Schuler, AOAT 1 s. 317 vd.

195 qalḫi

196 St. 29 IV DUGhaniššaš, st. 30 I-EN ŠA KAŠ I-EN ŠA GEŠTIN, bu nedenle kırık kısma qalḫi-, marnu- ya da KAŠ GEŠTIN içkilerinden ikisi yerleşebilir.

197 Karş. Coşkun Bildiri I s. 94

198 Kirliliğe karşı, Tunnawi Ritü Jeli, CTH 409/A

199 St. 20' A-NA DLAMA URUTauriš, karş. CTH 617/1

Bu kap şu tanrıların adlarının geçtiği metinlerde yer almaktadır:

Teşup ve Hépát	: KBo X 34
işhānaš DUTU ve IŠKUR	: KBo XV 10
LAMA KUŠKuršaš	: KBo XII 96 VBoT 24
Uijananta ve Mamananta Şehirleri	
Tanrıları	: KBo II 7-13
Huḡašanna ²⁰⁰	: KBo XIV 89
Ziparua	: KBo XVII 8
Takkupša ve Haḡarkina	: KUB VII 24
Ištar ve Pirinkir	: KUB XXXIX 88
I-NA É DAllani	: KBo XX 114
I-NA É DIšhara ve I-NA É DIŠKUR	: KBo XX 114 KUB XX 49
Tituti ve DINGIRMEŠ pulaš	: KUB XXXVIII 14-26-27
GE ₆	: KUB XXIX 4 ve XXXII 68
GE ₆ URUŠamuḡa	: KUB XXXII 133
GE ₆ URUParnašša	: KBo II 8
U URUNerik	: KUB XXXVIII 25
U URUParminašša	: KUB XXVIII 27
HUR.SAG [Šum]mijara	: KUB XXXVIII 27
HUR.SAG Ziguana	: KUB XXXVIII 32
HUR.SAG Haggalana	: KUB XXXVIII 32

Bu kap şu bayramların kutlandığı töenlerde hazır bulunduruluyordu:

İşuḡa-	: KBo XV 37-49-52-57-58-69 KUB XX 74; XXXII 128; XXXIV 125; XL 97
Teši-	: KUB XII 2
Şahḡan- ²⁰¹	: KBo XIV 89
Kizzuḡatna Şehri Bayramları	: KBo XIV 27
AN.TAH.ŠUMŠAR	: KBo IV 13 (+ KUB X 82)

200 Bk. Güterbock, Oriens XV s. 346

201 Güterbock, Oriens XV s. 346 vd. "Fest der Lehenpflicht".

KILAM ²⁰²	: KBo X 28 (+33)
ITU "ay"	: KUB XXXVIII 14

Bu kap şu şehirlerin rahipleri ile ilişkili olarak metinlerimizde yer almaktadır:

LÚSANGA URUArinna-	: KBo X 28 V 3-5
LÚSANGA URUZippalanda	: KBo X 28 V 3-5

Saray ya da tapınak görevlilerinden LÚSİLA.ŠU.DU₈.A²⁰³ ve LÚ GIŠPA²⁰⁴ bu kabı bizzat kullanıyorlar.

Nerik Şehri Kültüne ait, büyük kısmı kırık aşağıdaki metin yerinde bu kabın sarayda veya saray sofrasında bulundurulduğundan bahsedilmektedir:

KUB XXV 25 I(?)
12']-za I DUGḡa-ni-iš-ša-aš ŠA É.LUGAL ZAG.GAR.RA-ni 1/2 [

Yan kısımları kırık aşağıdaki ritüel, şarap dolu bu kabın Tanrıya ait olduğunu gösteriyor²⁰⁵.

KUB XXXIX 88 I 7' DUGḡa-]ni-ša-an GEŠTIN-ma-kán ŠA DIN-GIR^{LIM}

GAL kadehini incelerken trans.-terc.'ni verdiğimiz bir metin bölümünde²⁰⁶, üçlü kap grubunun (GAL, GİR, KÁN, ḡanešša-) fonksiyonlarını tesbit edip birbirleriyle ilişkisini değerlendirmeye çalışmıştık. Burada görülüyor ki önce ḡanešša- kabına şarap dökülmekte, üzerine su dökülüp sulandırılmakta, GİR.KÁN kabı ile de bu sulandırılmış şarap çekip alındıktan sonra GAL kadehi ile bir çeşit servis yapılmaktadır. Böylece bu kap, burada, içerisinde içki türlerinin bazı işlemlerinin uygulandığı bir çeşit "karıştırma kabı" hüviyetiyle görülmektedir.

Yukarda sözü edilen üçlü gruba değgin en güzel örneklerden biri de "İşuva Bayramı"na ait bir metindir²⁰⁷. Burada LÚSİLA.ŠU.DU₈.A

202 Landsberger, MSL V (Hh II) s. 61 st. 129 "KILAM = ma-ḡi-[ru] (equivalent iwen; rate of exchange"; Hoffner, RHA 80 s. 40; Güterbock, Actes de la XVIIe Rencontre Assyriologique Internationale s. 178; Friedrich, HW 2. Erg. s. 30 "EZEN KILAM, Torbau-Fest(?)"; Furlani, RIA III/1 s. 44; Götze, AM s. 204.

203 KBo XV 69 I 13', 20'; XX 68 IV 13'; KUB XL 97 III 18', 19'

204 KUB XX 25 I 2', 3'

205 Karş. Coşkun, Dergi XXVII/3-4 s. 41 an. 4

206 Karş. KUB XXXII 128 I 16 vd'ında önceden içeriye alınan şarap dolu büyücek bir ḡanešša-'dan, değerli madenlerden oluşan GAL'lere, değişik tanrılara sunulmak üzere şarap doldurulmaktadır. Fakat sonradan şarap kurbanı laḡanni- kabı ile yapılmaktadır.

207 KBo XV 52 I 4 vd., aynı işlemler için karş. 69 I 13' vd.ında GAL kadehi görünmüyor, belki de st. sonlarındaki kırık kısımlarda bulunuyor.

“İçki Sunucu” hanešša- kabındaki şarabı GAL kadehine boşaltıp krala vermekte, sonra kral gümüş GİR.KÁN kabına şarabı sunmaktadır. Fakat kral özellikle şarabı içmemektedir²⁰⁸.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin identifikasyonu konusunda bazı denemeler :

Değerli madenlerden yapılmayışı, sadece sıvıları içerisinde bulundurmaya yaraması, genellikle huppar²⁰⁹, harši²¹⁰ gibi büyük toplama kaplarıyla beraber geçişi ve kelime yapısının değerlendirilmesiyle DUGḥane/išša-, içerisinde içkilerin çekilip alınmasına yarayan, bu nedenle ağız genişliği en az bir maşrapanın sığabileceği büyüklükte, kültürte ikinci derecede önemi olan, fakat gereği sebebiyle çok kullanılan bir çeşit “toplama kabı” hüviyetindedir²¹¹.

DUGḥ a n i š š a n n i-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. Instr.	DUGḥa-ni-iš-ni-it	: Bo 3084, 7' ²¹²
	-]iš-ša-a-ni-it	: KBo XVII 39, 3' ²¹³
Sg. / Pl.N.-A.n. ²¹⁴	DUGḥa-ni-iš-ša-an-ni	: KBo XI 11 III 6'
	DUGḥa-ni-iš-ša-a-an-ni [	: KBo XX 3 Öy. 15'- 4 IV [3?] ²¹⁵

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve identifikasyon bakımından denemeler :

DUGḥaniššanni-, DUGḥane / išša- kelimesinden “-ni- / -anni-” elemanı ile türetilmiştir. “a-” ile biten kelimelerden bu şekilde türetilen pek çok substantivler vardır²¹⁶.

III- Kabın yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran ifadeler :

RIQUTU(M) “boş” : KBo XI 11 III 6'²¹⁷

IV- İçerisine neler konuluyordu :

Metinlerimizde bu kelimenin şimdiye kadar geçtiği yerlerden bu sorunun cevabı tesbit edilememiştir.

V- Kabın kullanılış özellikleri :

Bu kap isminin şipant- fiiliyle direkt ilişkisi şöyledir: I UDU DUGḥa-ni-iš-ni-it : Bo 3084, 7'

208 52 I 7 ve 69 I 15', purinmaššan ŪL zi [ikkizzi “dudağını (bile) değd [irmez”.

209 Beraber geçtiği metin yerleri: KBo XV 37 III 64, 65; KUB VII 24 Öy. 8; XVII 35 IV 10, 16; XXIX 4 IV 19; XXXVIII 26 Ay. 13, 27; IBoT I 6 I 10', karş. DUGḥAB.ḥAB s. 60 an. 221

210 Beraber geçtiği metin yerleri: KBo II 13 Öy. 8; KUB XVII 35 II 9' vd., 15'- 37 I 5'; XXV 23 I 37; VBoT 26, 8', 10'.

211 Bk. Seidl, Boğazköy V s. 86 vd. Desen: 15-54 Res. 15, 16, 19, 21, 28, 43

212 Bk. Haas, KN s. 306; Coşkun Bildiri I s. 94

213 Bk. Laroche, CTH 470 “ritüel”.

214 Bk. Friedrich, HW 3. Erg. s. 13; Götze, JCS 22, 1968, s. 18

215 Tml. 3 Öy. 15']ŠA I huppar Ū DUGḥaniššanni ['ye göre.

216 Alp, Belleten 72 s. 449 vd.; Kronasser, EHS I s. 221 vd.

217 RI-İK-KU-DU

Hanişşanni kabı bu şehirlerin halk ve yöneticileriyle ilişkili olarak metinlerimizde yer almaktadır:

Şalampa-, Katapa-, Kartapaşa- Şehirleri halkları: KBo XX 3,
LÜAGRIG URUAnkuşa- : KBo XX 4

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

Kabın formu ve hangi tür arkeolojik buluntuları isimlendirdiği konusunda fazla bir şey söyleyemiyoruz, fakat kelime yapısı (kelimenin türeyiş biçimi, karşı. I. bölüm) ve elimizdeki bilgilere göre hane/ işsa- büyüklük ve biçiminde bir kap olduğu anlaşıyor.

DUGĦ A B.Ħ A B

I- Kelimenin yazılışları :

- Sg. DUGĦAB.ĦAB : KBo V 1 II 47; X 45 II 21; XIII 114 II 16'; XV 24 II 46'; XVII 1 III 44'; XVIII 160 IV(?) 5'; XX 34 Öy. 12; XXIII 15 IV 9', 12', 15' - 27 II 39' KUB II 9 V 5', 8', 9', 10', 11', 13'; VII 54 I 8; IX 28 III 22 - 32 Öy. 16; X 13 IV 13; XI 23 V 4, 14 - 30 V 16, 19, 22, 25; XVI 16 Öy. 4; XVII 28 II 35, 48; XX 50, 2', 6', 13'; XXV 19 VI 3', 7', 11', 15'; XXVIII 91 I 12 - 102 IV 11', 15'; XXIX 4 II 54, 65 - III 61; XXX 16 I 13; XXXIV 55, 6'; XXXVI 111 Öy.? 12; XLII 19 Öy? 6'; XLIII 33 Öy. 11
VBoT 58 IV 14', 27'
Bo 1580 Ay. 12'
Bo 1780 Öy. 10
- DUGĦAB.ĦAB-aš : KUB IX 28 I 12; XXXVI 44 IV 7', 12'
- DUGĦAB.ĦAB^{UB} : KBo XXI 1 II 4; KUB VII 20 I 9
- Pl. DUGĦAB.ĦABĦI-A : KUB XXV 19 VI(?) 19'; XXXIX 8 III 21''

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

DUGĦAB.ĦAB'ın Akadca karşılığının yine Boğazköy metinlerinde geçen DUGKUKUBU olduğu sanılıyordu²¹⁸. Fakat her iki keli-

²¹⁸ Landsberger, MSL VII (ĦĦ X) s. 82, 83 st. 111-124'da st. 111 "[dug] Ħab.Ħab = [ŠU-pu] an. 111 "DUGĦAB.ĦAB'ın karşılığı Güterbock'a atfen kukkupp" ve ayrıca yukarıda DUGĦAB.ĦAB^{UB} ve ortak özellikleri GÜ GİD.DA "uzun boyumlu" deyimi nedeniyle; karşı. Coşkun, Dergi XXVII/ 3-4 s. 11 ve s. 12 an. 2 ve s. 16; Kümmel, WdO VII/ 2 s. 294

menin de bir tabletin aynı satırında yanyana geçmesi bu tesbiti desteklemiyor²¹⁹.

Kelimeye Hititce karşılık olarak DUGḫanešša- aday gösterilmek-
te²²⁰, bunu teyit edecek bir özelliğin de DUGḫuppar-, DUGḫanešša- be-
raberliği yanında DUGḫuppar-, DUGḫAB.ḫAB beraberliğine metin-
rimizde pek çok raslanmasıdır²²¹. Yine bu görüşü destekleyecek diğer bir
husus da KUB XXIX 4 II 54 ile IV 19 arasındaki karşılaştırmanın
sonucudur²²².

III- Kabın yapımında kullanılan maddeler ile kabı vasıflandıran
ifadeler :

GUŠKIN “altın” : KUB X 13 IV 13; XLII 19 Vs? 6’
ZABAR “bronz” : VBoT 58 IV 14, 27
GÚ GıD.DA “uzun boyunlu” : KBo XI 43 VI 2’, 5’, 7’, 9’, 11’
KUB II 9 V 5’, 8’, 9’, 10’, 11’, 13’;
XI 30 V 16’, 19’, 22’, 25’; XX 50
Ay.? 2’, 6’, 13’; XXV 19 VI(?)
3’, 7’, 11’, 15’; XXVIII 91 I 12’
TUR “küçük” : KBo XXI 1 II 4

IV- Kabın içerisine neler konuluyordu :

GEŠTIN “şarap” : KBo V 1 II 47; IX 93, 3’; X 45 II
21; XI 43 VI 2’, 5’, 7’, 9’, 11’;
XIII 114 II 16’; XV 24 II 46’;
XVII 105 III 12, 23; XVIII 160
IV(?) 5’; XXIII 15 IV 9’, 12’,
15’- 27 II 39’
KUB II 5 V 8’, 10’; VII 54 I 8; X
13 IV 14; XI 23 V 4, 14 - 30 V
16’, 19’, 22’, 25’; XVI 16 Ay. 4;
XVII 28 II 35; XX 50 Ay.? 2’,
6’, 13’; XXV 19 VI(?) 3’, 7’, 11’,
15’; XXVIII 91 I 12’; XXIX 4
II 54, 65 - III 61; XXX 16 I 13;
XXIV 55, 6’; XXXIX 8 III 21’

219 Bk. Carruba, StBoT 2 s. 10 vd. “KBo XIII 144 II 16 vd. ve KBo XV 24 II 46’.”

220 Bk. Carruba, StBoT 2 s.10 vd. “KUB XXIX 4 II 52 vd. // Bo 554 st. 3 ve 9 nedeniyle”.

221 Bu metin yerleri için bk. Carruba, age. s. 11 b) bölümü.

222 Karş. ḫanešša- VI. bölüm s. 56 an. 209

Bo 1580 Ay. 12’

Bo 1780 Öy. 10²²³

KAŠ “hira²²⁴”

: KUB IX 28 III 22; XLIII 33 Öy. 11
(šeššar)

ME-E laḫnis GIŠalanzanan GIŠḫatalkišnaš galaktar “su, laḫni-²²⁵,
alanza(n)- bitkisi (ve) ḫatalkišna- bitkisi(nin) galaktar’ı”:
KUB XXVIII 102 IV 11’ uatar- “su²²⁶” : KUB IX 28 I 12’

V- Kabın kullanılış özellikleri :

Kral “el koyma” işlemini²²⁷ yaptıktan sonra LÚḫaminaš, burada
uzun boyunlu olduğu belirtilen bu kabın içindeki şarabı sunak önünde
“Zippalanda Şehrinin Fırtına Tanrısı”na üç kez sunmaktadır²²⁸;

KUB XXVIII 91 I

12’ LÚḫa-mi-na-aš II DUGḫAB.ḫAB GÚ GıD.DA GEŠT [IN para-a]
13’ e-ep-zi LUGAL-uš QA-TAM [da-a-i]

14’ LÚḫa-mi-na-aš iš-ta-na-ni pí-ra-a [n x-x-x]

15’ A-NA DU URUZi-ip-la-an-da III-ŠU [ši-pa-an-ti]

12’ “Kült Görevlisi” iki tane uzun boyunlu şarap ḫAB.ḫAB’ını
13’ uzatır. Kral elini [koyar.]

14’ “Kült Görevlisi” sunağa doğru [gider?]

15’ Zip(pa)landa- Şehrinin Fırtına Tanrısı’na üç kez [kurban sunar]²²⁹.

Hangi bayramlarda kullanılıyor:

EZEN Nuntariyašhaš : KUB II 9 V 5’, 8’ 9’, 10’, 11’, 13’

Bu kap içerisi şarap dolu olarak NINDA KUR₄.RA “kurbanlık
kalın ekmek” ve NINDA SIG “kurbanlık ince ekmek” çeşitleriyle be-
raberce çokca geçtiği dikkati çekmektedir²³⁰.

223 Karş. StBoT 2 s. 14

224 Landsberger, MSL VII s. 82 st. 113 “[dug.ḫab.ḫab.kaš] = [ša ši-ka-ri]

225 Sayın Prof. Otten’dan aldığımız bilgiye göre “anlamı bilinmeyen bu kelime KBo I 11
Öy. 15 de de geçmektedir ve Güterbock, ZA NF 10 s. 122, 130 da açıklama vardır”.

226 Karş. Landsberger, MSL VII s. 82 st. 112 “[dug.ḫab.ḫab.a] = [ša me-e]

227 Bk. Alp. HHM s. 56 an. 1

228 Benzer işlemlerin yapıldığı metinler: KBo XI 49 I 3 vd., KUB X 75 II 6 vd.

229 Şipant- fiiliyle dolaylı ilgisi bulunan diğer metin yerleri: KUB XXVII 28 II 35, 48 vd.;
XXIX 8 III 21’ vd.; XXX 16 I 13 vd.

230 NINDA KUR₄.RA ile: KBo XV 45 II 21; KUB IX 32 Öy. 16; XVII 28 II 35, 48; Bo
1580 Ay. 12’ (Haas, KN, s. 304.) NINDA SIG ile: KBo XIII 114 II 16’; XV 24 II 46’

Bu kabı kullanan görevliler şunlardır:

LÚḫaminaš, DUMU É.GAL, LÚMEŠDINGIR^{LIM}, EN SISKUR. SISKUR,
LÚAZU

GAL kabıyla beraberliğine KBo XXIII 15 IV 8' vd. da rashyyoruz. Burada Kurban Sahibi tarafından şarap bu kaptan GAL'e biraz boşaltılmaktadır.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler:

Metinlerimizde DUGḪAB.ḪAB'ın GÚ GıD.DA "uzun boyunlu" olduğunun belirtilmesi; kabın şarap dolu olarak pek çok yerde geçmesi ve en çok şipant- "kurban sunmak" fiiliyle (Örneğin KBo XXIII 27 II 40'da şipant]zakánzi, yine KBo XXIII 15 IV'de ḫar- ve bazan da katta ep- fiiliyle) dolaylı dolaysız beraber yer alması, onun normal büyüklükte, boyunlu, bu nedenle de büyük bir olasılıkla kulplu "şarap destisi, sürahisi" biçimli kapları isimlendirdiği anlaşılmaktadır²³¹.

Bu Sumerce kelimenin²³² isimlendirdiği kaba Mezopotamya kaynaklarında su, bira, süt, yağ, parfüm, şarap, bal konmakta ve çeşitli formlarda olduğu bildirilmektedir²³³.

(GİŞ)ŠU.NAG.NAG.

I- Kelimenin yazılışları:

GİŞŠU.NAG.NAG	: KBo IV 13 VI 21, 28 -V 11, 17(?) KUB VII 29 Öy. 16 ²³⁴ ; XXVII 69 VI 9
GİŞŠU.NAG.NAG-ša-an	: KUB XXVII 69 VI 7
ŠU.NAG.NAG	: KUB XXXII 123 II 24
GİŞŠU.KÚ.NAG	: KBo V 2 I 24
GİŞŠU.NAG.KÚ]	: KUB XLVII 91 II 11'
GİŞNAG.NAG ²³⁵	: KUB XXXVIII 3 II 14, 17

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler:

GİŞ "ağaç" determinatifiyle gösterilen bu kap isminin birinci elemanı ŠU "el" anlamına gelmekte²³⁷ ve tekrar edilen ikinci eleman NAG ise "içmek" anlamında²³⁸ kullanılmaktadır. NAG elemanının tekrarında özel bir durum aramak gerekir ise, belki de bu kap sadece içki konulmaya yaramakta ya da içerisindeki içkinin az miktarda (veya gereği kadar), fakat sık sık içilebileceğini göstermektedir. Bütün bunlar birleştirildiğinde kelime "el (biçimli) ağaçtan içki kabı" diye tanımlanabilir.

234 GİŞŠU'dan sonra gelen işaretin KÚ ya da NAG olduğu belirsiz.

235 Burada belki de ŠU elemanı unutulmuştur, karşı. Rost, MIO VIII s. 184 "Trinkgefäß".

237 Deimel, ŠL III/1 s. 198 "ŠU:QĀTU, (rechte) Hand", II/3 s. 653 No. 354/51 "ŠU. NAG.NAG:ein Kultgefäß"; Salonen, HAM II s. 113 "eine hand-förmige Trinkschale als Kultgefäß".

238 Deimel, ŠL II/1 s. 81 No: 35 "NAG:trinken, tränken, Getränk", III/1 s. 168 "NAG = ŠATŪ, trinken - ŠAQŪ, tränken".

231 Karş. Fischer, HKB s. 125-127 Katalog No. 408, 409, 431, 432, 447 Taf. 38, 40, 43, 44

232 Önceleri KIL diye okunan bu ideogramın (ḪAB) anlamı için bk. Deimel, ŠL II/4 s. 398 No. 483/80 "Hohlmas für Flüssigkeiten".

233 Landsberger, MSL III s. 26 st. 172-175 ve MSL VI (Ḫḫ VI) s. 54 st. 46 DUGḪAB. ḪAB=DUGLAGAB.LAGAB

Şimdiye kadar bir yerde raslanan GIŠ ŠU.KÚ.NAG için çok az şey söylenebilir. Tabletlin kopyasında görüldüğü kadarıyla KÚ ve NAG işaretleri kesinlikle açıktır. İçerisine hem yiyecek ve hem de içecek maddelerinin koyulabileceğini belirten bu kap ismi ilginçtir ve böyle bir kabın niteliği, fonksiyonu konusunda daha açık bilgi edinebilmek için bu kelimenin birkaç metin yerinde daha geçmesini beklemek yerinde olacaktır²³⁹.

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

Bu kap isminin genellikle GIŠ “ağaç” determinatifiyle belirtilmesi kabın büyük kısmının ağaçtan, madenlerle beraber geçtiğinde, geri kalan kısmının o madenle kaplanmış olabileceğini gösterir.²⁴⁰ GIŠ ile determine edilen âletler her zaman ağaçtan yapılmış değildir.

GUŠKIN “altın” : KBo IV 13 V 11 -VI 21, 26, 28

KÙ.BABBAR “gümüş” : KUB XXXII 129 Öy. 16

IV- İçlerine neler konuluyordu :

GEŠTIN “şarap” : KBo IV 13 V 11

V- Kullanış özellikleri :

Hititce eku- “içmek” fiiliyle de birlikte geçen GIŠŠU.NAG.NAG. kralın, kraliçenin ve bazan da her ikisinin beraberce tanrıyı içtikleri kaptır.

KBo IV 13 VI²⁴¹

21 GAL DUMUME.EŠ É.GAL-kán GIŠŠU.NAG.NAG GUŠKIN

22 iš-ta-na-na-za da-a-i ta-an-kán iš-ta-na-ni

23 pí-ra-an ar-ḫa la-a-ḫu-u-ḫa-i

24 ta-an A-NA LÚSiLA.ŠU.DU₈.A pa-a-i

25 LUGAL SAL.LUGAL GUB-aš DU É^{TIM}GAL DTe-li-pí-nu

26 DḪal-ki DGiR an-dur-za IŠ-TU GIŠŠU.NAG.NAG GUŠKIN

27 a-ku-ḫa-an-zi GIŠINANNA.GAL SiR-RU I NINDA KUR₄.RA
pár-ši-ia

²³⁹ Karş. (GIŠ) ŠU.KÚ.KÚ

²⁴⁰ Örneğin, 1 GIŠ ŠU.NAG.NAG. KÙ.BABBAR ŠA I GIN.GIN: KUB XXXII 129 Öy. 16 kap ne kadar küçük olursa olsun 7-8 gr.lık gümüş, kabın tamamını değil, ancak belirli bir kısmını kaplar.

²⁴¹ “AN.TAH.ŠUM.SAR Bayramı”na ait bir metin (CTH 625), karş. Coşkun, Bildiri I s. 96 “Burada aynı metnin st. 28 vd.nın trans-terc. verilen kısımda, kral oturarak onbeş tanrıyı bu kap ile ayrı ayrı içmektedir ve bu kap eku- fiiliyle ilişkili gruba dahil edilmektedir”.

21 Saray Oğlanlarının Başı altın ŠU.NAG.NAG’ı

22 kurban masasından alır ve onu kurban masasının

23 önüne boşaltır.

24 ve içki Sunucu’ya verir.

25 Kral (ve) kraliçe ayakta durarak “Büyük Ev’in Fırtına Tanrısı’nı, Tanrı Telipinu’yu,

26 Tanrı Halki’yi, Tanrı GiR’i altın ŠU.NAG.NAG ile

27 içerler. Tanrıça İştâr’ın müzik aleti (eşliğinde) şarkı söyler, bir (tane) kurbanlık kabin ekmeği parçalar.

Yukardaki metinde görüldüğü gibi bu kap kral ailesi tarafından kullanılmadan önce önemli saray memurları arasında el değiştirmekte, sunağa koyulup tekrar alınmakta ve ona dökülmektedir. Bu da kabın önemini gösterir. Ayrıca LÜMUḪALDIM DUMU É.GAL “Sarayı Oğlanı (nın?) Aşçısı²⁴²”, kraliçeye, tanrıya sunulmak üzere, kurban yemeği getirmektedir:

KUB XXVII 69 VI

5 na-aš-ta LÜMUḪALDIM DUMU.É.GAL

6 UTÜLḫa-pal-zi-il an-da

7 ú-da-i GIŠŠU.NAG.NAG-ša-an

8 an-da-an ki-it-ta-ri

9 SAL.LUGAL GIŠŠU.NAG.NAG

10 e-ep-zi na-an-kán

11 UTÜLḫa-pal-zi-li an-da

12 ḫa-aḫ-nu-uz-zi

5 Sarayı Oğlanı(nın?) Aşçısı

6 ḫapalzil- yemeğini içeri

7 getirir. GIŠŠU.NAG.NAG (da)

8 içeride bulunur.

9 Kraliçe ŠU.NAG.NAG kabını

10 tutar ve

²⁴² Bk. Alp. HMM s. 53 “Sarayı ilgili bir memur”; başka türlü terc. olanağının olmayışı nedeniyle! Bu görevlileri ayrı ayrı düşünmek gerekiyor ise de cümle sonundaki Sg. 3. şahıs buna şahıs tanımlıyor.

11 Һapalzil- yemeğini
12 devirir.

Görevlilerden LÜHAL²⁴³ de bu kaba şarap doldurmakta, Һuppar-
kabına kurban etmekte (šippant-) ve kabı tekrar sunağa koymaktadır:
KBo IV 13 V

11 EGIR-ŠU LÜHAL²⁴⁴ GIŠŠU.NA [G.NAG] GUŠKIN IŠ-TU GEŠTIN
12 šu-un-na-i ták-kán Һ [u-up-pa-]ri²⁴⁵ še-ir ši-ip-pa-an-ten-zi
13 ta-an-kán GIŠZAG.GAR.R [A-n]i EGIR-pa da-a-i

11 Onun arkasından Büyücü altın ŠU.NAG.NAG kabını şarap ile
12 doldurur ve Һuppar- kabına kurban sunarlar
13 ve tekrar kurban masasına koyar.

İçerisine içilecek maddelerin konulmasma yarayan²⁴⁶, kral, kraliçe,
bazan her ikisi ile çeşitli saray ve tapınak görevlilerinin kullandığı, de-
ğerli mâdenlerden yapılp birinci derecede tanrıların içilmesini, ikinci
derecede onlara içki kurbanını sağlayan bu kap ismindeki ilk elemanın
ŠU “el” oluşu, onun biçimini tesbitte önemli etkenlerden biridir. Hattâ
bu nedenle isimlendirdiği kaba arkeolojik paraleller aranabilir.

Sayın Hocam Ord. Prof. Dr. Alp²⁴⁷, GIŠŠU.NAG.NAG’da, Boğaz-
köy, Alacahöyük, Alişar, Kıbrıs ve Kuzey Suriye’de çıkan²⁴⁸, avuç kıs-
mındaki deliğin kol kısmındaki boşluğa kadar uzanmasıyla ilginç ve
özel bir biçime sahip olan “kol biçimli âlet”in kısa şeklinin aranabile-
ceğini ifade etmiştir. Âletin yalnız kısa biçimli değil, tamamı da bu isim-
le ifade edilmiş olabilir. Çünkü “el” denilince belki de kolun dirseğe ka-
dar olan kısmı düşünülebilir²⁴⁹. Kol biçimli kabın metinlerde isimlendiril-
memiş olması mümkün değildir. Mevcut sumerogramlar arasında “kol
biçimli âlet” için ŠU.NAG.NAG’dan başka uygun bir karşılığa raslan-
mamaktadır. Ayrıca, F. Fischer, bu kapların Kıbrıs ve Kuzey Suriye’-

243 Bk. HW s. 276 “Seher”.

244 Daha çok “İA” işaretine benziyor, fakat LÜ olsa gerek.

245 Tml. herhalde doğru, karşı. st. 18 “I DUG Һuppar”.

246 Bk. Friedrich, HW s. 295’de GIŠ...ŠU.KÜ.KÜ ile birlikte ele alınıp “yiyecek ve içe-
cek için kullanılan, pek iyi bilinip yakından tanınan bir kap değil” denmektedir.

247 Bk. Belleten 124 (Ekim 1967) s. 530

248 Son olarak Korucutepe’de, Doç. Dr. Ertem’den aldığımız bilgi göre ve Maşat’ta
(Prof. Dr. T. Özgüç’ün VIII. T.T.K. Kongresi Bild.)

249 Karş. Girit’te bulunmuş olan bir kült âleti (K. Gallig, WdO V/1, 1969 s. 100 vd.)

deki örneklerini 15 ve 14. yy. sonlarına; Boğazköy’dekileri ise 14 ve 13.
yy.a tarihlenmektedir²⁵⁰. Bu da GIŠŠU.NAG.NAG’ın kral ve ailesi ta-
rafından tanrıların içilmesinde kullanıldığını anlatan metinlerin tarihiy-
le uyarlılık göstermektedir. Diğer bir uyarlılık ise, kabın önemi nedeniy-
le GIŠŠU.NAG.NAG’ın metinlerde az geçmesi, “kol biçimli âlet”in
kazılarda nâdir bulunabilmiş olmasıdır.

Hocam Prof. Alp, yine aynı yerde, bu kap ideogramının hititce
karşılığının kattakurant- olabileceğini söylemenin henüz erken olduğu-
nu ifade etmektedir. Henüz erken olmakla beraber, mevcut kap isim-
leri arasında keššar(a)- “el” kelimesinden türetilmiş bir kap ismi hatırla-
mıyoruz. Bu itibarla eldeki veriler kattakurant-’ın GIŠŠU.NAG.
NAG karşılığı olmadığını kesinlikle ispatlamaya yeterli değildir.

250 Bk. Fischer, HKB s. 73

DUG /URUDUNAG

I- Kelimenin Yazılışları :

DUGNAG.DÜ	: KBo XIV 21 I 74
URUDUNAG	: KUB XXVII 67 II 58
NAGURUDU	: KUB XXXIV 88, 3'
Kırk metin yerleri	:
]NAG I ku-ug-gul-la-aş [	: KUB XXXIX 56 Öy. 13'
]NAG ku-in PA-NI DUTU.GAL	: KUB VII 46 Ay. 4'

II Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

NAG ideogramının karşılığı olan "içmek, içki" anlamları nedeniyle bu kelimenin bir içki kabını isimlendirdiği anlaşılmaktadır. Yukarıda DUG determinatifli kelimenin ise DUGKA.DÜ NAG'ın değişik ve eksik yazılmış bir şekli olması mümkündür.

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

Kelime iki yerde URUDU "bakır" ideogramıyla determine edildiğinden bu kap genellikle bakır mâdeninden yapılmaktadır²⁵¹.

IV- İçerisine neler konuluyordu :

Çok az metin yerinde geçen bu kaba genel bir deyim olan NAG "içki" türlerinden hangisinin konulduğu belli değildir.

V- Kullanış özellikleri :

URUDUNAG'ın geçtiği metin yerleri, arzulanan bir raslantıyla kırktır. Örneğin aşağıdaki "Tanrı Tarpattaşsi'-ye ait ritual"²⁵²,

²⁵¹ Bk. Friedrich, HW s. 287 "metallenes Trinkgefäß".

²⁵² CTH 391 "Rituel d'Ambazzi, pour Tarpattaşsi".

sanki bu kap ile yiyecek maddelerin (et, yemek vs.) pişirildiği ifade edilmektedir:

KUB XXVII 6 II

58 -]x IŞ-TU URUDNAG za-nu-ua-an-zi

59 a-da-an-]zi a-ku-ua-an-zi nam-ma KÜ.BABBAR GUŞKIN

58] bakır NAG kabı ile pişirirler

59 yer] ler, içerler ve sonra gümüş, altın

Acaba içkinin içilmeden önce bazı hazırlık safhalarından geçerken (içilmeye hazır duruma getirebilmek amacıyla) kaynatılması ya da soğuk ise ısıtılması bahis konusu olabilir mi?

Bu kapla ilgili, yine sonuç alınamayan kırk metin yerlerinden birinde, bir tane kuggulla- kabı ile beraber geçmekte; diğerinde de Büyüğü Güneş Tanrıçası'nın huzurunda bulundurulmaktadır²⁵³.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin identifikasyonu konusunda bazı denemeler :

URUDNAG'ın sayı olarak en fazla 12 tanesine aşağıdaki kırk metin yerinde raslanmıştır:

KUB XXXIV 88²⁵⁴

3']-si XII NAG.URUDU XVIII PA zi? [-

Mezopotamya kaynaklarında bu kap DUKA-NAG = ANAKKU ile bir tutulmakta ve "kadeh" olarak isimlendirilmektedir²⁵⁵.

²⁵³ Bk. I. Böl. kırk metin yerleri.

²⁵⁴ CTH 677 "Fragments de listes de (rations) tarnattaş".

²⁵⁵ Bk. Salonen, HAM II s. 123 "Becher".

(GIŠ)ŠU.KÚ.KÚ.

I- Kelimenin yazılışları :

GIŠŠU.KÚ.KÚ : KBo XIV 116 IV 6'; XX 107 III 16'
KUB XII 63 Ay. 18

ŠU.KÚ.KÚ : KBo VII 36 IV 3, 5

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve identifikasyon bakımından denemeler :

Kelime GIŠ “ağaç”, ŠU “el” ve KÚ “yiyecek” elemanlarından oluşmuştur ve sonuncu işaret, GIŠ ŠU.NAG.NAG'da olduğu gibi tekrarlanmaktadır. Böylece bu kap “el (biçimli) ağaç(tan) yiyecek kabı” diye tanımlanabilir. Bu kelimeyi akadca *KAPPU* ile karşılaştırmayı öğütlerler²⁵⁶. Bunun nedeni, her iki kabın da “el biçimli” olarak nitelen-dirilmesindendir. Kelimenin determinatifsiz haliyle görüldüğü yerde yanında NINDA “ekmek” ideogramı bulunduğundan (hiç olmazsa burada) içerisine ekmek konulmaya yarayan bir kap olduğu anlaşılmaktadır. Fakat Deimel'de bu kelime için “ŠU.NAG.NAG'ın yanlış yazılmış şekli” denmekte²⁵⁷ ise de bu görüş Boğazköy metinlerince doğrulanmamaktadır. Herhalde, ayrı ayrı fonksiyonları olan bu iki kap ismini birbirinden ayrı olarak ele almak gerekecektir²⁵⁸.

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

Bu kabın neden yapıldığına dair metinlerimizde herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Fakat bu konuda en açıklayıcı belge, kelimenin başındaki GIŠ “ağaç” determinatifidir.

IV- İçerisine neler konuluyordu :

NINDA “ekmek” : KBo VII 36 IV 5

256 Bk. Salonen, HAM II s. 113 “eine handförmige Schale zum Kultmahl.- Vgl. *KAPPU*”.

257 Deimel, ŠL II/3 s. 653 No. 354/52 “ŠU.KÚ.KÚ (verschrieben aus 51)?”

258 Karş. (GIŠ) ŠU.NAG.NAG ile.

NINDA.ı.E.DÉ.A “yağlı ekmek” : KBo VII 36 IV 3; XIV 116 IV 5', 6'; XX 107 III 14', 16'

GIŠte / ipa-²⁵⁹ : KUB XII 63 Ay. 18

V- Kullanılış özellikleri :

Bu kabın ekmek türleriyle ilişkisini gösteren, LÚAZU “kâhin” tarafından kullanıldığını anlatan ve tanrı huzuruna üç kez konulduğundan bahseden, kralın da rol oynadığı metinde şöyle denmektedir:

KBo XIV 116²⁶⁰ IV

5']ú-da-an-zi nu LÚAZU NINDA.ı.E.DÉ.A

6' IŠ-T]U²⁶¹ GIŠŠU.KÚ.KÚ PA-NI DINGIR^{LIM} III-ŠU da-a-i

5']getirirler ve kâhin yağlı ekmeği

6'] GIŠŠU.KÚ.KÚ kabı ile Tanrı huzurunda (Tanrı için) üç kez koyar.

Bayram ritüallerine ait çeşitli fragmanlardan biri olan KBo VII 36'da²⁶² NINDA “ekmek” ideogramı kelimenin sonunda bulunmaktadır:

IV 3: ŠU.KÚ.KÚ(.) NINDA NINDA.ı.E.DÉ.A

Aynı şekilde st. 5'de yedi tane ŠU.KÚ.KÚ isimli ekmek kabından bahsedilmekte ve içlerinden birinin özelliğine işaret eden kısmı tabletin kırık yerine raslamaktadır:

IV 5 : nu VII ŠU.KÚ.KÚ(.) NINDA I^{EN} I Š[U.KÚ.KÚ

Terc.: “yedi tane el (biçimli) yiyecek kabı, bir tanesi..... ekmeği ile”

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idan-tifikasyonu bakımından bazı denemeler :

Boğazköy'de ve diğer yerlerde el ve kol kısımları içki doldurulmaya yarayan kurban sunma kapları bulunmuştur. Buna karşılık içki doldurmakla ilgisi bulunmayan “el biçimli kap”lar ele geçmiştir. Boğazköy dışında, Güneydoğu'da bulunan bu kaplardan bazı örneklerdeki kısa sap kısımlarında boşluk dardır ve içki doldurmaya uygun durumda bulunmamaktadır. Bu dar ve kısa delikten, ancak ağaç vs.'den yapılmış bir sap geçmiş olabilir²⁶³. Görüşümüze göre, Boğazköy metinlerinde ge-

259 Bk. Fr. HW s. 224 “yemek araç ve gereçleriyle birlikte geçen bir alet”

260 CTH 743/11 “Chants choraux”; Güterbock, KBo XIV Inhaltsübersicht “Wechselgesang”.

261 Bu tml. için karşı. IŠ-TU GIŠŠU.KÚ.KÚ : KBo XX 107 III 16'

262 CTH 670 “Fragments divers”.

263 Bk. Parrot, Syria XLI/3-4 (1964) s. 227 vd. Fig. 10-20 ve Pla. XIV 1-4

çen çok az sayıdaki GIŠU.KÚ.KÚ ideogramının arkeolojik karşılığını bu kaplarda aramak gerekir.

Bu tip kapların Anadolu'da şimdiye kadar ele geçmeyişi, bundan sonra da bulunmayacağını gerektirmez.

Bütün bunlar birleştirildiğinde, içerisine ekmek ya da ekmek türünden yiyecek maddelerinin konulmasına yarayan bir kap olduğu gibi, GIŠ "ağaç" determinatifiyle sınıflandırılmanması nedeniyle ağaçtan veya örme kamıştan yapılmış bir "ekmek sepeti" de düşünülebilir. Belki de GIŠ kelimesi, yukarıda sözü edilen Güneydoğu'da bulunan kapların kısa ve dar deliklerinden geçip onun el ile tutulmasını sağlayan sap kısmını ifadelendirmektedir.

ZA.LUM

I- Kelimenin yazılışları :

ZA.LUM : KBo VII 27, 5'-29 II 16', 20'-44 Ay. 8; XVII 97 III 4'-
XIX 131, 7'; XXIII 114 Öy.? 27; XXVI 154, 3'
KUB XI 35 I 30; XV 5 III 8; XXII 70 Ay. 33; XXVII 13
I 4, 12, 14, 24, 27, 35- 15 I 4', 9'; XXXII 1 III(?) 6,
13-IV(?) 5'- 3 Vs. 2', 9'; XXXIV 87 Öy. 5', 9'; XXX-
VIII 1 I 32- 2 I 5 - II 23- III 10, 19 -20 Öy. 8'-21 Öy.
11'; XXXIX 70 I 17'VI 2, 9 - 71 II 8, 10, 16, 42, 43,
53', 59'-III 6 11, 28, 30, 33, 39, 41, 48, 52, 58- IV 5,
44 -72, 13'- 73, [11]' - 75 Öy. 4', 11'-IV 2, 9 - 77 Ay. 3-
78 Ay. 8 - 79, 5'-83, 4'-85, 3',8'- 91, 7'; XL 102 VI 15'
IBoT II 108, 3', 12'
VBoT 108 I 16, 17
HT 5, 12', 14', 17'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

İki işaretten oluşan bu kelimenin ikinci işareti HUM, SIG₄, LUM şeklinde değerlendirilip okunmuştur²⁶⁴. Boğazköy metinlerinde bu işareti LUM olarak okumak daha doğru olacaktır²⁶⁵.

Kelimenin Akadca okunuşu konusunda ilk kez Güterbock paralel iki metne dayanarak ZA.LUM = BIBRU eşitliğini ileriye sürmekte-

264 Bk. Deimel, ŠL II / 4 s. 1082 No. 586 / 122; Ehelolf, KUB XXVII Önsöz (1934) s. V; Friedrich, HKL II s. 46 No. 246, 247

265 Bk. Rüster, StBoT 20 No. 246'daki işaret genellikle metinlerde geçtiği şekildedir.

dir²⁶⁶. Gerçekten, bir sıra kurbanlık kap ve ekmek isimleri arasında yukardaki iki isme ayrı ayrı her iki metinde de raslanmakta ve bira dolu her iki kap ile aynı tanrılara²⁶⁷ içki kurban edilmektedir. Fakat bu benzer hususların varlığı iki kabın birbirinin aynı olduğunu gerektirmez. Zira, bu iki paralel metin karşılaştırıldığında birbirinin tamamen benzeri olmadığı görülmektedir. Öncelikle ve genellikle tanrı isimleri değişiktir ve bu tanrılara sunulan adaklar her zaman birbirinin aynı değildir. Ayrıca, örneğin KUB XXXIV 87 Öy.; XXVIII 1 I - 2 I'de iki isim yanyana olmasa bile altı üstlü satırlarda geçmektedir. Bu iki kelimenin birbirinin karşılığı olmadığını belirten bir diğer husus da bu kapların kullanılışlarının ve formlarının farklılığıdır²⁶⁸. Hayvan biçimli kapları isimlendiren *BIBRU*'da, çoğu zaman hangi hayvanın şeklini belirttiği konusunda açıklamalar (örneğin, *BIBRU GUD* "sığır biçimli içki kabı") olmasına karşın, *ZA.LUM*'da böyle bir durumla karşılaşmıyoruz. Bu nedenlerle, bu eşitliği kabul edemiyoruz.

Kelimenin Hititce karşılığını tesbit konusunda iki teklif vardır: aššuzeri -, ḫaḷḡani-.

ZA.LUM = aššuzeri- teklifini Ehelolf KUB XXVII Önsöz s. V'de aynı cildin 13 I 13 ve 27'nci satırlarını karşılaştırmak suretiyle ileriye sürmüştür. Burada her iki kap da bira doludur ve aynı tanrıya (Dḫé-pát) sunulan birbiriyle aynı adaklar (I NINDA KUR₄.RA UP-NI I NINDA SIG I DUGPUR.SÍ GA.KALAG.GA I ŠU.GÁN.ŠAR) arasındadır. Fakat aşağıda trans.'u verilen st. 14'de, birbirinin karşılığı olduğu ileriye sürülen iki kelime beraber görülmektedir ve bunun yorumu olanaksızdır:

I NINDA SIG I aššuzeri KAŠ Dḫé-pát ḫalziḡauḡaš I NINDA KUR₄.RA tarnaš I NINDA SIG I *ZA.LUM* KAŠ

Ayrıca *ZA.LUM*'un hiçbir zaman eku-fiiliyle geçmemesine karşın, aššuzeri- kabı ile "Tanrı Mezulla'nın ve Güneş Tanrıçası'nın içilmesi"²⁶⁹ açıklanamaz. Bu kıstas (ölçü) diğerlerine göre daha doğru sonuçlar vermekte, *ZA.LUM*'un Hititce okunuşunun aššuzeri- olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Friedrich, sonradan aššuzeri-'ye "iyi (güzel, süs-

lü) kadeh, ibrik değil²⁷⁰" diyerek *ZA.LUM* "Kanne" ile anlam ayrılığını belirtmekte ve Ehelolf'un teklifinin kabulüne imkân olmadığını bu şekilde ifade etmektedir. Eğer *ZA.LUM*'un karşılığı aššuzeri- olsaydı, bu Hititce kelime gramer analizi yoluyla aššu + zeri ayırımı yapıldığında "iyisinden (bir) GAL" yerine "iyisinden (bir) *ZA.LUM*" gibi bir anlam kazanacak, bu da GAL = *ZA.LUM* eşitliğini getirecektir ki böyle bir şey imkân dahilinde değildir.

Laroche, konuyu kısaca ele almakta ve aynı Sumerce kelimeye ait iki Hititce karşılıktan hangisinin kabul edileceğine karar verememektedir²⁷¹.

Götze ise teklif edilen karşılıklardan birinin Hititce, diğerinin de Hurrice olabileceği görüşünü savunmaktadır²⁷².

Kanımıza göre, *ZA.LUM* = ḫaḷḡani- eşitliğine daha fazla yer vermek gerekir. Bu husus dupl. metinler KUB XX 35 ile KBo VII 44 karşılaştırılınca ortaya çıkmaktadır:

KBo VII 44 Rs.

- 4 [ma-aḡ-ḡa-]an-ma-aš PA-NI DINGIR^{LIM} a-ri
- 5 [nu P]A-NI DINGIR^{LIM} SISKUR ḡa-an-da-a-an
- 6 [NINDA SIG^M]EŠ GIŠERIN LĀL i.UDU MUN
- 7 [GIŠI]N-BU GIŠMA GEŠTIN HĀD.DU.A
- 8 [GIŠSE]-IR-TUM I *ZA.LUM* KÙ.BABBAR IŠ-TU ME-E

Tamamlama KUB XX 35 III 18'-23'e göre yapılmıştır ve bu iki duplikat metnin karşılaştırma yapılan bu paragrafları, iki değişiklik dışında tamamen birbirinin aynıdır. İlki st. 5'deki SISKUR yerine diğerinde SISKUR.SISKUR; ikincisi st. 8'deki *ZA.LUM* yerine diğerinde ḡal-ḡa-ni-iš'dir.

Eşitliği doğrulayan diğer ortak özellikler, *ZA.LUM*'a konan içki türlerinin ḡaḷḡani-'ye de konması ve onun gibi daha çok gümüşten yapılmış olmasıdır. Hem de her iki kap da Tanrı Tiḡapanti- ile ilgilidir²⁷³. Ayrıca iki kabı da LÚSANGA kullanmakta, bira ve bira bileşimleri kur-

266 KUB XXVII 13 I // KBo XVI 142 I, bk. Güterbock, RHA XXII 74 s. 110 vd.; karş. Coşkun, Dergi XXVII/3-4 s. 39

267 Tenu-, Ḥépát, LUGAL

268 Karş. Coşkun, age. s. 41 vd.

269 KUB I 17 I 5, karş. aššuzeri- V. Böl. s. 86

270 Bk. Friedrich HW s. 38 "wechselt mit Idgr. *ZA.LUM*" ve sonra 3. Erg. s. 11 "guter Becher (nicht Kanne)".

271 OLZ 5/6 (1955) s. 226 "KBo VII'nin bir tanıtımı".

272 JCS IX (1955) s. 23

273 Karş. ḡaḷḡani- V. Böl. s. 81, 82

ban edilmekte²⁷⁴ ya da içinde bulunan sıvı maddeler serpilmiştir²⁷⁵. İkisi de sayıca az olarak bulundurulmaktadır²⁷⁶.

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

KÜ.BABBAR “gümüş” : KBo VII 29 II 1 6' - 44 Ay. 8; XXVI 154, 3'
KUB XI 35 I 30; XXII 70 Ay. 33; XXXII 1 III (?) 6, 13- IV (?) 5'- 3 Öy. 2', 9'; XXXVIII 1 I 32 - 2 II 23' -III 10, 19; XXXIX 70 I 17'-VI 2, 9- 71 II 8, 16, 42, 43, 59'-III 6, 11, 33, 41, 48, 52, 58 -IV 5 - 73, 11'- 75, 4', 11'- 77 Ay. 3 - 78 Ay. 8 - 79, 5'- 83, 4'- 85, 8'- 91, 7'; XI 102 VI 15'
IBoT II 108 I 16, 17
HT 5, 12', 14', 17'

GUŠKIN “altın” : KUB XV 5 III 8; XXXIV 87 Öy. 5', 9'

ZABAR “bronz” : KUB XXXVIII 2 I 5'

NA₄ NUNUZ “bir tür süs taşı” : KUB XXXVIII 21 Öy. 11'

SL.GUD “sığır boynuzu” : KBo XIX 131, 7'

IV- İçerisine neler konuluyordu :

GEŠTIN “şarap” : KUB XXVII 13 I 35
KAŠ “bira” : KBo VII 27, 5'
KUB XXVII 13 I 4, 12, 14, 24, 27 - 15 I 4', 9'; XXXII 1 III(?) 7, 13 - IV (?) 5'- 3 Öy. 3', 9'; XXXIX 71 II 16, 42, 60'- III 33 - 73, 11'- 75, 11'
HT 5, 17'

ME-E “su” : KBo VII 29 II 17', 20'- 44 Ay. 8; XVII 97 III 4'
KUB XXXIX 70 I 17'- 75, 4'

274 KAŠ (KAŠ GEŠTIN) PANI DINGIR^{LIM} şipanti.

275 papparš- “serpmek, dökmek”, karş. KBo XVII 97 III 4', 5' ve KUB XX 35 III 8', 9', 11' ve HT 5, 13'.

276 balıani- : 1-2; ZA.LUM : 1-10

A “su” : KUB XXXIX 71 II 61'- III 34 - 73, II'

ŠUMEŠ-aš uatar “el suyu” : KBo VII 29 II 22'

KUB XXXIX 70 I 19'- 71 I 8, 10 - 77 Ay. 3

HT 5, 11', 14'

V- Kullanış özellikleri :

ZA.LUM kabının şipant- “kurban sunmak” fiiliyle ilişkisine daha önce değinmiştik²⁷⁷. Bu kapla yapılan işlemleri ayrıntıları ile veren ve içerisinde Babil'li Rahibin Akadca dualarının da bulunduğu “b / papilili- ritüel”lerdir²⁷⁸. ZA.LUM'u merasime dahil eden ya da içeriye getiren LÚSANGA “Rahip”dir²⁷⁹. İçerisinde bira (bazan şarap) ya da el suyu (bazan su) bulunan kap, Tanrıya doğru “Kurban²⁸⁰ Sahibi”ne verilmektedir²⁸¹. Kurban edilecek eğer koyun ise LÚMUHALDIM “Aşçı” tarafından güdülüp (yerinden alınıp) getirilmekte ve (başına) vurulmaktadır²⁸². Sonra, içerisindeki bira Kurban Sahibi tarafından GıR “bıçak” ile kesilen²⁸³ UDU “koyun”, UZUšuppa- “et” veya UZUNıG.GIG “kara ciğer” üzerine kurban edilmektedir²⁸⁴.

ZA.LUM, içinde “el suyu” bulunduğu zaman Rahip tarafından Tanrı'ya uzatılmakta, önceden getirilen koyunun üzerine fışkırtılmakta ve Kurban Sahibi eliyle adı belirtilmeyen bir yere dökülmektedir²⁸⁵.

277 Bk. Coşkun, Bildiri I s. 93 “Burada verilen belge ayrıca göstermektedir. Çünkü ZA. LUM’la direkt bira sunulmaktadır. Başka örneğinin olmayışı bu kabı tapınakta ikinci derecede önemli kaplar grubuna sokuyor.

278 Bk. Otten KUB XXXIX Hethitische Rituale, Inhaltsübersicht s. V.

279 LÚSANGA-iš... údai: KBo VII 29 II 16', 17'; KUB XXXIX 73, 11'.

280 A-NA DINGIR^{LIM} (menahhanda) parā ēpzi: KBo VII 29 I 20, 21; KUB XXXII 1 III(?) 8; XXXIX 70 VI 1, 4 - 71 III 52, 53, 60, 61

281 kiššari (ŠU-i) dai : KUB XXXII 1 IV(?) 6 - V(?) 8'; XXXIX 71 II 17 - III 11, 12 - 75, 12'- 78 Ay.9 ; HT 5, 18'.

282 para penna-, unna-, hattai- : KUB XXXIX 71 III 31,32 ; HT 5, 9'

283 nu za EN SISKUR GıR dai nāt arha kuirzi: KUB I XXX I III(?) 5, 6; XXXIX 71 III 58.

284 (pıran, šer) şipant- ile : KBo XVII 97 III 4', 5'; KUB XXVII 13 I 4, 12, 26; XXXII 1 III(?) 7, 14 - IV(?) 10'; XXXIX 71 II 53', 54'- III 58, 59.

285 Burada iki dativ formu beraber görülmektedir. Tanrı'ya uzatıldıktan sonra kap el değiştirip Kurban Sahibine mi geçmektedir? Yukarıda sözü edilen ŠU-i dai'yi burada hatırlamak gerekli! Belki de para epzi hem Tanrı, hem de Kurban Sahibi için geçerli. Fakat sunulan “el suyu” olduğuna göre., bu metinlerde söylememekle beraber Rahip tarafından Kurban Sahibine (eline) dökülmesi ve onun da suyu Kral adına takdisi şeklinde düşünülemez mi?

Bk. Friedrich, HW s. 157 “papparš-, sprengen”, para lahuuğai- hinausgießen” : KBo VII 29 II 20, 22; KUB XXXIX 71 II 8, 10-III 39, 42 - 83, 4'; HT 5, 11', 14'.

Bazan da bu kaplarla bira ya da su hupruşi- kabına akıtılmaktadır²⁸⁶.

Kelime, şunna- “doldurmak” ve handai- “hazır bulundurmak” fiilleriyle de ilgilidir²⁸⁷. Onu doldurmaya yarayan, başka bir deyimle maşrapa-kapak görevini yapan²⁸⁸ DUGtupanzakki-’dir²⁸⁹.

ZA.LUM kabı şu tanrılar adına yapılan törenlerde kullanılmakta ya da hazır bulundurulmaktadır²⁹⁰:

Tiāpanti-	: KBo VII 44 Ay. KUB XXVII 13 I 24
Ellatra-	: KBo XVII 97 III
Pirinkir-	: KUB XXXII 1 III (?) 15
U	: KUB XV 5 III 8; XXXVIII 1 I 29; VBoT 108 I 16, 17
IB, Tenu-, LUGAL, Allanza-, Hépát-	: KUB XXVII 13 I 4, 12, 13, 15, 27
É.A	: KUB XXXIV 87 Öy. 5', 9'
NIR.GÁL	: KUB XXXVIII 20 Vs. 7'

İncelediğimiz bu kap ismine, “Kunkuniā Şehrinin Kudretli Fırına Tanrısı”nın tanrısalığı adına gerekli tapınak eşyalarının envanterinde *BIBRU* ve işpantuşa- (BAL-uşaş)²⁹¹ kapları arasında raslanmaktadır. Pek çok sayıda ve değişik kaynaklı tanrı isimlerinin sayıldığı bir rituelde de DUGPURSİTUM²⁹² ve kurban ekmekleri (ince, kalın) ile beraber görülmektedir²⁹³.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler:

Telloh, Koyuncuk (K 165) ve Ras Şamra belgelerinde bu kabın bronzdan, gümüşten, bakırdan ve ağaçtan yapıldığına dair kayıtlar

286 işpantuşa- için bk. Friedrich, HW s. 87 “schütten”, KUB XXXIX 71 III 33, 35.

287 Bk. Friedrich, HW s. 197 “füllen” ve s. 51 “vorbereiten” Bu kaba bira ya da su doldurulup hazırlandığını (daha çok, iki ZA.LUM’dan birine su diğerine bira) anlatan diğer metin yerleri: KBo XVII 97 III 4', 6'; KUB XXXIX 71 II 59', 61' - III 33, 34.

288 şer iştap (p)- için bk. Friedrich, HW s. 91 “Oben verschliessen”, KUB XL 102 VI 14', 17'

289 Bk. Friedrich, HW s. 228 “ein Behälter”.

290 Tanrı ismi o st. da geçmiyorsa st. No. su verilmemiştir.

291 KUB XXXVIII I I 29-35 st.ları arasındaki paragraf; karş. KUB XXXIV 87 Öy.; XL 102 VI; IBoT II 108 Ay.?.; VBoT 108 I.

292 Bk. Wiseman, Alalakh No. 446 V 14; karş. Salonen, HAM II s. 88 “dugbur-zi-za-hum = sihu (Wasserkanne)”.

293 KUB XXVII 13 I'de.

vardır ve sayıları 1-30 arasında değişmektedir. Madenden yapıldıklarında, ağırlıkları 250 gramla 1000 gram arasında değişmektedir. Bir belgede ise TUR “küçük” sıfatıyla nitelendirilmiştir²⁹⁴.

Boğazköy çivi yazılı belgeleri de yukarda anlatılanlara uygunluk göstermektedir. Ağırlık olarak en fazla miktarı, altından yapılmış bir ZA.LUM kabının 2 MA.NA (1000 grama yakın) değerinde olduğu görülmektedir²⁹⁵. Bir metinde ise gümüşten ZA.LUM kabı 10 GÍN (± 835 gr) ağırlığındadır²⁹⁶. Bunların yanında 1/2 MA.NA'lık (± 250 gr.) gümüş ZA.LUM da vardır²⁹⁷. Metinlerimizde ZA.LUM kaplarının sayıları 1, 2, 4, 10 arasında değişmektedir²⁹⁸.

Bu kap hakkında söylenenler göz önüne alındığında, özellikle “ele koyma, serpmeye, fışkırtma, akıtma” işlemlerine uygun, küçük boyutlu, boyunlu, ağız dar, karnı şişkin, emzikli, belki de süzgeçli (serpmeye nedeniyle) ibrik biçimli küçük bir kap olabileceği kanısı kuvvet bulmaktadır. İçerisine sadece sıvıların konması ve genellikle değerli madenlerden yapıp diğer kaplara oranla sayıca az oluşu bu görüşü doğrulamaktadır.

294 Deimel, ŠL II / 4 s. 1082 No. 586 / 122 “eine Kanne (Meist aus Metall); ŠL III / 1 (Şum.-Akk. gl.) s. 115 “eine Kanne”; Friedrich, HW s. 300 “Kanne”; Salonen, HAM I s. 94 “Wasserkanne” ve HAM II s. 61, 88.

295 ZA.LUM GUŠKIN II MA.NA 4- [NA D_x? : KUB XXXIV 87 Öy. 5'

296 [x] ZA.LUM KÜ.BABBAR ŠA X GÍN I U [DU? : IBoT II 108 Ay.?. 3' Ayrıca karş. I ZA.LUM KÜ.BABBAR ŠA IV GÍN SI X ŠÁ-at: KUB XXII 70 Ay. 33

297 II ZA.LUM KÜ.BABBAR 1/2 MA [NA : IBoT II 108 Ay.?. 12'; JEZENMEŠ Ū-UL i-ja-an-te-eš ZA.LUM IEN GÍN 1/2 GÍN-ja [: KBO XXIII 114 Öy.?. 27

298 [šar-]ra-aš X ZA.LUM KÜ.BABBAR ŠA DU? [?: VBoT 108 I 17; IV ZA.LUM NA, NUNUZ : KUB XXXVIII 21 Öy. 11';

ḫalḫani-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N. DUG!ḫal-ua-ni-iš : KBo XXIII 44 I 2

ḫal-ua-ni-iš : KUB XX 35 III 22'

A. ḫal-ua-ni-in : KBo VII 44 Öy. 9'; XXIII 67 II 20';
XXIV 10 I 9'-68 Öy. 10'
KUB XX 35 III 9'

DUGḫal-ua-ni-in : KBo XXIV 41 (IV)2',12'

ḫa!-al-ua-ni : KBo XI 50 V 7'

Instr. ḫal]-ua-ni-it : KBo XXIV 68 Öy. 7'

Pl. N. ḫal-ua-ni-eš : KUB XXIX 4 I 19

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

ZA.LUM ideogramının Hititçe karşılığı olduğu açıklanan bu kelimenin²⁹⁹ gövdesini bulabilmek konusunda en yakın bilinenler, ḫallu- "derin" ve ḫalluḫanu- "derinleştirmek" kelimeleridir. KBo VII 46 I 9' daki EGIR-pa-ma ŠA GUŠKIN ḫa-lu-ḫ[a-ni, tamamlaması doğru ise bu görüş değer kazanır.

Kelime teşkilinin, "-a-" formlu (a- ile biten) substantivlerden gövde anlamına yakın yeni kelimeler türetmeye yarayan "-ni-" ile yapıldığı kabul edilebilir. Bu takdirde, anlamı bilinmeyen yeni bir ḫalḫa-gövdesi aramak gerekecektir³⁰⁰.

299 Karş. ZA.LUM II. Böl. s. 83 vd.

300 Bk. Krönasser, EHS I s. 221; karş. CAD. "H" s. 54 "ḫalu A, (1) to become liquid, dissolve, (2) to exude (a liquid)".

III- Kabin hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

KÜ.BABBAR "gümüş" : KUB XX 35 III 22'; XXIX 4 I 19

GUŠKIN "altın" : KBo XXIII 67 II 20'; XXIV 68 Öy. 7'

IV- İçerisine neler konuluyordu :

KAŠ GEŠTIN "bira (ve) şarap" : KBo VII 44 Öy. 9'; XXIV 68 Öy. 7'

KUB XX 35 III 9'³⁰¹

ME.E "su" : KUB XX 35 III 22', 23'

V- Kullanılış özellikleri :

Ḫalḫani-, LÚSANGA "rahip" tarafından kullanılmakta, önce tanrı huzuruna konulduktan sonra (dai-) içeriisindeki içki kurban edilmektedir:

KBo VII 44 Öy.³⁰²

8' nu LÚSANGA I NINDA SIG I DUGtal-la-a-i i.DÜG.GA

9' I ḫal-ua-ni-in KAŠ GEŠTIN PA-NI DTe-ja-pa-an-ti

10' da-a-i

11' nu LÚSANGA i.DÜG.GA A-NA DTi-ja-pa-an-ti

12' me-na-aḫ-ḫa-an-da pa-ap-pár-aš-zi

13' nu I NINDA SIG pár-ši-ja na-at PA-NI DTe-ja-pa-<an>ti

14' da-a-i KAŠ GEŠTIN ši-pa-an-ti

8' Rahip bir tane kurbanlık ince ekmeği, parfüm (ince yağ dolu) bir adet tallai- kabını.

9' bira (ve) şarap (dolu) ḫalḫani-'yi Tanrı Tiḫapanti-'nin huzuruna
10' koyar

11' Rahip, parfümü Tanrı Tiḫapanti-'ye,

12' karşısına serper

13' ve bir tane kurbanlık ince ekmeği parçalar, onu Tanrı Tiḫapanti-'nin huzuruna

301 KUB XX 35 = KBo VII 44; bk. CTH 706: Tanrı Teşup'la ilgili ritual.

302 Metnin arka yüzünün bir bölümünün trans. - terc. için bk. ZA.LUM II. Böl. s. 84 ve karş. dupl. : KUB XX 35 III 8'-17'

14' koyar, bira (ve) şarabı kurban eder.

Rahip bu işlemleri É hili- "avlu"ya geldikten sonra Tanrı Tiġa-panti- ve Tanrı Tenu- için yapmaktadır³⁰³.

DEN.ZU için altın ħalıġani-'ye içki doldurulmaktadır (şunna-) KBo XXIII 67 II 20' vd.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

ZA.LUM'un Hititce karşılığı olduğunu açıklanan bu kap ismini ZA.LUM altında incelemeyip ayrı bir bölümde ele almaktaki amaç, ZA.LUM kabının karşılığı olarak ileriye sürülen diğer kap isimleriyle ve özellikle ideogramı ile her yönden karşılaştırmayı sağlamaktır³⁰⁴.

Sturtevant tarafından, içerisinde içki bulundurmaya yaradığı söylenen bu kap ismine³⁰⁵ metinlerimizde çok az yerde rastlanmakta olup, sayı bakımından en fazla iki tanesinden bahsedilmektedir³⁰⁶.

303 Bu Tanrı isimlerini ZA.LUM ile ilgili metin bölümlerinde de görüyoruz, karşı. ZA.LUM V. Böl. s. 88

304 Bk. Güterbock, RHA XXII 74 s. 111 an. 6; karşı. Coşkun, Dergi XXVII / 3-4 s. 39; Friedrich, HW 3. Erg. s. 13 "ħalıġani-, Rhyton (akk.bibru) Laroche, brieflich, vgl. Güterbock, age"; Laroche, Ugaritica V s. 776

305 Gl². s. 40 "a vessel for liquids".

306 KUB XXIX 4 I 19 "II ħalıġanieš KÙ.BABBAR", karşı. Kronasser, USG s. 8, 9

(DUG)kattakurant-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. A. DUGkat-ta-ku-ra-an-da-an : KUB X 15 - IV 15 - 90 Ay. 3; XI 19 IV 8 - 35 II 26; XXX 41 IV 6

kat-ta-ku-ra-an-ta-an : KBo XXIV 89, 7'

: KUB II 6 IV 19; X 10 I 2 - 28 II 7

D. - L. kat-ta-ku-ra-an-ti : KBo XXIV 89, 9'

Abl. kat-t]a-ku-ra-an-ta-az : KBo XXIV 89,12'

Pl. A. kat-ta-ku-ra-an <-du->uš

: KBo XXIV 89,4'

KUB X 90 Ay. 2

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Bir "bileşik kelime" olduğu anlaşılan kattakurant- temel elemanlarına ayrıldığında, katta- "alt, aşağı, dip" ve kuer- / kur- "kesmek, ayırmak, bölmek" anlamları ortaya çıkmaktadır³⁰⁷. Sonuncu "-(a)nt-" ise bir Hititce türetken elemandır. Fakat bu ayrılan elemanlar birleştirildiğinde ortaya çıkan kelimenin anlamı ne olacaktır ya da başka bir deyimle ayrılan elemanların tek tek anlamlarını bilmek, kelimenin tümünün anlamını bilmeye yeterli midir? Bu konuda kesin bir sonuca varılamıyor³⁰⁸.

Kelimenin Akadçasının DUGKUKUBU³⁰⁹ olduğu yolundaki öneri çok yönlü nedenlerle çürütülmüştür³¹⁰.

307 Güterbock, Cor. Ling. s. 63 vd.; Kronasser, EHS 1 s. 159

308 H.A. Hoffner, Or NS 35/4 s. 393

309 Bk. Holt, BiOr XV s. 151 vd.

310 Carruba, StBoT 2 s. 10; Alp, Belleten 124 s. 529 an. 41; Coşkun, Dergi XXVII 3/4 s. 12; Kümmel, WdO VII/2 s. 294

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

GUŠKIN “altın” : KUB II 6 IV 19

KÙ.BABBAR “gümüş” : KBo XXIV 89, 4', 7'

IV- İçerisine neler konuluyordu :

GEŠTIN “şarap” : KUB X 15 IV 16 -28 II 8; XI 35 II 26

taḫal- : KUB X 10 I 3 - 90 Ay. 2; XI 19 IV 8

V- Kullanılış özellikleri :

Bu kabır³¹¹ kral, yalnız bir metin yerinde kullanmakta³¹², diğerlerinde “el koyma” işlemini yapmaktadır³¹³.

Metinlerimizde, DUTU “Güneş Tanrıçası³¹⁴”, DMezzulla- ve DHul-la'ya³¹⁵ yapılan kurban törenlerinde bu kap da hazır bulundurulmakta ve kullanılmaktadır³¹⁶.

Kattakurant-’ın işgaruḫ- ile beraber kullanıldığını anlatan metinde³¹⁷ “Sofracılar Başı” kattakurant-’dan işgaruḫ-’a şarap boşaltmaktadır.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

Kabın biçimi konusunda kelime yapısından başka bilgi kazandıracak verilere raslanamamaktadır. Bu kapla içki en az bir, en çok üç kez de boşaltılmaktadır. Kattakurant- isimli kabın arkeolojik buluntularla karşılaştırmasını yapan iki bilgin³¹⁸, konuyu iki ayrı yönde ele almışlardır. Fakat her ikisinin de başlangıç noktası kelimenin yapısı olmuştur. I. bölümde de görüldüğü gibi, kelimenin metinlerde geçtiği yer azdır ve ancak bir yerde altın’dan yapıldığı bildirilmektedir. Bu bakımdan, kap, kendisiyle kurban sunulan kapların en önemlilerinden biri sayılmayabilir. Kazılarda elde edilen kol biçimli âletin fonksiyonu da daha açık şekilde belirtildikten sonra kelime ile âlet arasında bir karşılaştırma yapmak mümkündür³¹⁹.

311 Karş. Coşkun, Bildiri I s. 89 vd. “şipant- grubundan”.

312 Bk. Alp. age s. 527 de trans. - terc.ni verdiği KUB X 90 Ay. 1 vd.nda st. 5’in kırk kısmını [pıran şipanti?] olarak tamamlıyor.

313 QATAM dai : KUB II 6 IV 21; X 10 I 4; XI 19 IV 10 - 35 II 27; XXX 41 IV 8; karş. ḤAB.ḤAB ve işgaruḫ. s. 61 an. 228 ve s. 93 an. 345

314 KUB X 90 Ay. 1

315 KUB X 28 II 1 vd.

316 Kullanılan görevliler: GAL DUMU MEŠ É.GAL, UGULA LÜ MEŠ MUḤALDİM, UGULA LÜ MEŠ GIŠ BANŠUR.

317 KUB X 15 IV 14 vd.

318 Bk. Alp. Belleten 124 s. 529 ve Güterbock, Cor. ling. s. 63 vd.

319 Karş. GIŠŠU.NAG.NAG s. 72,73

aššuzeri-

I- Kelimenin yazılışları :

Sg. N.-A. a-aš-šu-zé-ri : KUB XXVII 13 I 13, 14

a-aš-šu zé-e-ri : KUB I 17 I 5

Instr. a-aš-šu-zé-ri-it : KBo XX 67 I 18'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Bu kap ismi iki ayrı kelimedenden oluşan bir Kompositum “birleşik kelime”dir³²⁰: aššu- ve zeri-

Nitekim KUB I 17 I 5'deki yazılıшта kelimeler arasına konulmuş aralık, bu özelliği doğrulamaktadır. Hititcede çok kullanılan aššu- “iyi, güzel, mükemmel” sıfatı analogi yoluyla substantiv hale geldiğinde, nötr kelimeler grubuna girmekte, “eşya, şey, mülk, sembol, mal” anlamlarını kazanmaktadır³²¹.

GAL kelimesinin karşılığı olduğu daha önce bilinen³²² zeri- kutsal sıvıları içmekte kullanılan bir kadehtir. Bu özellik aşağıda da görüleceği gibi, zeri-'de olduğu üzere, aššuzeri-'nin de eku- “içmek” fiiliyle beraber geçmesi nedeniyle doğrulanmaktadır. Başka bir deyimle, aššu+ zeri ayrımı bu yönüyle de uygun görülmektedir.

Uzun bir süre aššuzeri-'ye ZALUM'un karşılığı olarak bakılmıştır. Fakat bunun doğru olmadığı çok yönlü nedenlerle çürütülebilir. Örneğin, ZALUM hiçbir zaman eku- fiiliyle geçmemektedir³²³.

320 Bk. Friedrich, HW 3. Erg. s. 11 “Kompositum aus aššu- und zēri-”.

321 Bk. Friedrich, HW s. 37 ve HE I² s. 51

322 Güterbock, RHA 74 s. 97; Otten, OLZ (1962) s. 441 an. 1; Friedrich, HW 3. Erg. s. 38 “zeri- n. / c. Becher”; Otten-Souček, StBoT s. 13, 100; Coşkun, Dergi XXVII/ 3-4 s. 25

323 Karş. ZA.LUM II. Böl. s. 73 vd.

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

GUŠKIN “altın” : KUB I 17 I 5

IV- İçerisine neler konuluyordu :

KAŠ “bira” : KUB XXVII 13 I 13, 14

GEŠTIN “şarap” : KUB I 17 I 5, 9

V- Kullanış özellikleri :

Kralın kendisinin aššuzeri- kabından tanrıyı içtiğini anlatan “Bayram Ritueli”ne ait aşağıdaki bölüm bu kap hakkında önemli bilgiler vermektedir:

KUB I 17 I

4 LUGAL-uš GUB-aš DUTU DMe-ez-zu-ul-la

5 a-aš-šu zé-e-ri GUŠKIN e-ku-zi

6 LUGAL-uš ıu-u-up-pa-ri ši-pa-an-ti

7 iš-ga-ru-ıi-it še-ir e-ep-zi

8 GEŠTIN-an-kán-la-a-ıu-ıa-a-an

4 Kral ayakta durarak Güneş Tanrçası’nı (ve) Tanrı Mezulla’yı

5 altın aššuzeri- kabı(ndan) içer.

6 Kral ıuppar- kabına kurban eder (kalanını döker?),

7 išgaruı- kabıyla üzerine tutar (üzerinde gezdirir?).

8 Şarap dökülmüştür.

Kralın önce aššuzeri-’den içip sonra ıuppar- kabına içki kurban etmesi³²⁴, bu kabı eku- ve şipant- fiilleriyle birlikte geçen kaplar sınıfına sokmaktadır. Bunlar da bilindiği gibi GAL ve BİBRU kaplarıdır. Zeri-’nin GAL karşılığı olduğunu bilmekle, aššuzeri-’ye GAL kaplarının değerli ve önemli bir türü gözüyle bakılabilir.

Bu kapla şu tanrılara içki sunulmaktadır (kurban edilmekte) ya da şu tanrılar içilmektedir:

DUTU ve DMezulla- : KUB I 17 I 4, 5

Dıepat ve Dıepat ıalzııauıaş³²⁵ : KUB XXVII 13 I 13, 14

Dİstanu: ve DPalaumnu-³²⁶ : KBo XX 67 I 18’, 19’

324 Bk. Coşkun, Bildiri I s. 96 “GAL için verilen metin örneğinde kral önce ıuppar-’a içki sunup sonra tanrıyı içmektedir.

325 Bu tanrılara bira kurban edilmektedir (şipant-).

326 Kral (ve) kraliçe çifti ayakta durarak bu tanrıları içmektedir (eku-).

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

Kompoze bir kelime olan bu kap isminin ikinci parçasının GAL kelimesinin Hititçe karşılığı olduğu (bu konuda diğer bir gerekçe de, metinlerimizde her iki kelimeyle ilgili içki kurbanı sahnelerin de hem eku- ve hem de şipant- fiillerinin rol oynamasıdır) biliniyordu. Birinci kelimeyi de ikincisinin ışığı altında değerlendirmek ve anlam kazandırmak yerinde olacaktır. Aššu + zeri’yi “iyisinden, mükemmelen bir kadeh” olarak anlamlandırmak³²⁷ ve onun ele sığabilecek büyüklükte olduğunu söylemek, yanlış olmasa gerektir. Aynen GAL’de olduğu gibi, bu kabın bizzat kral tarafından kullanılmış olması onun, GAL kaplarının önemli bir türü olduğuna gerektir.

327 Alp, Belleten 124 s. 514 an.10

zalhai-

I- Kelimenin yazılışı :

- Sg. N.-A. za-al-ḥa-i : KUB XXXVIII 11 Öy.? [10']
IBoT II 14 Öy. 4'
za-al-ḥa-a-i : KBo XXIII 59 III 6', 8'
Abl. za-al-ḥa-ja-az : KBo XX 97 IV(?) 9', 23'
KUB X 40 IV 11'; XXVII 69 III 8'
Instr. za-al-ḥa-it : KUB X 40 III 4; XXXVI 124 IV 4
IBoT II 14 Öy. 10'
VBoT 3 VI(?) 4', 17'
za-al-ḥa-a-it : KUB II 6 II 10; XX 11 II 20'
Pl. A. za-al-ḥa-a-ja [: KUB XXVII 69 III 12'
Kırık: DUGza-al [?:- : IBoT II 1 I 4'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Kelime bir kabı isimlendirdiği halde hiç bir zaman DUG determinatifine raslanmıyor³²⁸. Özellikle ritüelle ilgili yakın anlamlı, "ai-" formu hakkunai-, ḥuppuḡai-, tallai-, zapzagai- kelimelerini hatırlatmaktadır.

III- Kabin hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

- KÜ.BABBAR "gümüş" : KUB XXXVIII 11 Öy.? [10']
IBoT II 14 Öy. 4'
GUŠKIN "altın" : KUB XXVII 69 III 9'
IBoT II 14 Öy. 10'

³²⁸ Bk. Götze, JCS II s. 231; Karş. Kronasser, EHS 1 s. 207

IV- İçerisine neler konuluyordu :

- GEŠTIN "şarap" : KBo XXIII 59 III 6'
KUB II 6 II 10; XXVII 69 III 9'
IBoT II 14 Öy. 11'

V- Kullanılış özellikleri :

Aşağıdaki metinde zalhai- kabından ocağa şarap kurban edilmektedir³²⁹:

- KUB XXVII 69 III
8' [L]ÚMUḪALDIM DUMU.É.GAL³³⁰ za-al-ḥa-ja-az
9' GUŠKIN GEŠTIN ḥa-aš-ši-i
10' ta-pu-uš-za ši-pa-an-ti
8' "Saray Görevlisi Aşçı" zalhai- kabından
9' altın(dan yapılmış), şarabı ocağa (ocağın)
10' yanında kurban eder.

Işgaruh-'da raslanan şer epzi "üzerin(d)e tutar" deyimini bu kapla da ilgili olarak geçmektedir³³¹. Bu işlem genellikle tanrı içildikten sonra yapılmaktadır.³³²

Sayın Hocam Prof. Alp, IBoT II 14 Öy. 10', 11''de geçen "şarabı altın zalhai- ile çekip alır" cümlesindeki ha-i- fiili nedeniyle bunun desti gibi bir kap olduğu sonucunu çıkarmakta ve zalhai-'de KUKUBU'nun Hititcesinin aranabileceğini söylemektedir³³³.

İlgiyi çeken başka bir nokta da bu kap ile genellikle ocağa içki sunulmasıdır³³⁴.

³²⁹ Bk. Coşkun, Bildiri I s. 93 "şipant- grubundan, burada verilen metin bölümü, kralın "el koyma" işleminden sonra aşçıbaşının şarabı kurban ettiğini anlatır". Benzer metin : IBoT II 14 Öy. 12' vd.

³³⁰ Bu görevli için bk. Alp. HMM s. 53; karş. GIŠŠU.NAG.NAG s. 65 an. 242

³³¹ KUB X 40 III 5-IV 12'; XX 11 II 20'; XXXVI 124 IV 4'; VBoT 3 VI 4', 17'.

³³² Şu tanrılara: Telipunu-, GAL.ZU, Tapallamazkuru-.

³³³ Bk. Belleten 124 s. 530 da bu metnin trans.unu vermektedir. Acaba "desti" yerine, şarabı çekip almaya yarayan kap olarak bir "maşrapa" türü uygun değil mi? KUKUBU ile karş. Coşkun, Dergi XXVII 3/4 s. 10-17.

³³⁴ ḥašša-, (GUNNI) "ocak" : KUB II 6 II 13; XXVII 69 III 9'.

Bu kabı kullanan görevliler şunlardır:

LÚSILA.ŠU.DU₈.A, UGULA LÚMUḪALDIM, (GAL) DUMU(MEŠ)
É.GAL, LÚḫaminaš

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin idantifikasyonu konusunda bazı denemeler :

İçerisine kurban içkisi olarak sadece şarap konan ve altın, gümüş gibi değerli madenlerden yapılan bu kabın, bazan "maşrapa" bazan da "tütsü kabı" olarak kullanıldığı düşünülebilir. Kattakurant- gibi bu kap da metinlerimizde sık geçmemektedir.

išgaruḫ-

I- Kelimenin Yazılışları :

- Sg. N.-A. iš-ga-ru-uḫ : KBo XXVI 187, 4'
KUB II 10 V 42; X 24 VI 14; XXX 41 VI
18, 22, 41
- iš-ka-ru-uḫ : KBo XX 61 III 40'-81 III 11'
- iš-qa-ru-uḫ : KBo VIII 117 I 5'- II 4'; XI 30 I 6', 11'
KUB II 3 I 29 - 6 II 14; X 15 IV 10, 14
- V 6; XI 18 IV 30 - 22 V 5; XX 25 I 8;
XLIV 22, 9'; XLVI 13 I 11'
IBoT II 137 IV 6; III 17 Öy. 5', 12'
Bo 2708 V 10, 13³³⁵
- iš-qa-a-ru-uḫ : KUB XXXIX 40 II 12'; XLVI 3 IV 1'
- iš-qa-ri-iḫ : KBo XI 29 Öy. 8
- iš-ka-a-ri-iḫ : KBo XVII 74 I 15, 16
KUB XXVIII 104 IV 11' -V 15'
- iš-qa-ri-iḫ : 39/n 5³³⁶
- D.-L. iš-ga-ru-ḫi : KUB XXV 1 III 27 -V 20; XXX 41 V 32,
37 - VI 7, 12; XLIV 37 IV 5
IBoT III 23 III(?) 9'³³⁷
- iš-qa-ru-ḫi : KBo XI 28 II 9', 20', 35'- III 17', 26', 35'
45'- IV 5', 16', 27', 38', 48'- 30 I 8'
KUB X 15 IV 17; XI V 17 - 34 IV 23- V
56; XX 26 I 4 - 42 V 16 - 78 IV 5; XXV
9 III 14'- V 4, 11
- Instr. iš-ga-ru-ḫi-it : KBo X 25 I 20; XI 35 Ay. [7']
KUB I 17 I 7 - II 34; XI 16 IV 24-34 II 1;
XXX 41 V 4, 15, 24 - VI 30; XLIV 23
IV 17', 19'

335 unv. bk. Neu, StBoT 12 s. 38

336 unv. bk. Neu, StBoT 12 s. 37

337 iš-ga-ru-ḫi-da

iš-ka-ru-ḫi-it : KBo XVII 75 III 2 - IV 22', 28'; XX 67 III 6

iš-qa-ru-ḫi-it : KBo II 29 Ay. 11
KUB X 99 I 17; XI 18 IV 8 - 35 IV 9, 18,
23; XX 28 III 3, 14; XXV 6 III 14'
IBoT II 65, 9'- 139 Öy. 9'

II- Filolojik, lengüistik ayrıntılar ve idantifikasyon bakımından denemeler :

Kelimenin gövdesi işgar-, işkar-, işkara- "tesbit etmek, sabitleştirmek, sokulu durmak"dır³³⁸ ve bir "-i/uḫ-" formuyla türetilmiştir³³⁹ Bu değişiklik aynen (GİŞ)zuppari/u- kelimesinde de görülmektedir³⁴⁰.

III- Kabın hangi maddeden yapıldığı ve onu vasıflandıran ifadeler :

KÜ.BABBAR "gümüş" : KBo XI 29 Vs. 8 - 35 Ay. [7]
KUB XX 25 I 8'; XXV I III 28!
IBoT III 17 Öy. 5', 12';
Bo 2708 V 10; 39/n 5
GUŠKIN "altın" : KBo X 25 I 20; XVII 75 IV 22', 38'; XX
61 I 24'-III 47'- 81 II 11'
AN.BAR "demir" : KBo XVII 74 I [15]
RIQU(TUM) "boş" : KBo X 24 VI 14 - 25 I 21
KUB II 3 I 29 - 10 I [28] - V [18], 42;
XXX 41 VI 18, 22, 41
šannapili- "bir kez(de)"³⁴¹ : KUB XI 16 IV 23 - 34 II 1(?); XXV I
III 28; XXX 41 V 4, 15, 25

IV- İçerisine neler konuluyordu :

GEŠTIN "şarap" : KUB X 15 IV 10; XI 35 IV 9, 18, 23; XX 78 IV
5; XXV I V 21; XXX 41 VI 30
Bo 2708 V 10
marnu(ḡant-)-³⁴² : KBo XI 30 I 6', 11'
taḡal- : IBoT III 17 Öy. 13'
ḡuḡalli-³⁴³ : Bo 2708 V 12, 13, 14

338 Karş. HW s. 88; Güterbock, ZA NF X s. 61; Sturtevant, CGR² s. 82, 100

339 Kronasser, EHS I s. 329; Neu, StBoT 12 s. 37

340 Bk. Otten, StBoT 15 s. 6

341 Bk. Götze, ArOr XVII 1 (Symb. Hrozny 1949) s. 292 vd.

342 Bu ve taḡal- türünden içkiler için bk. von Schuler, AOAT s. 317-322; Ehelolf KIF I s. 138 an. 6; Otten, StBoT 13 s. 38; Coşkun, Dergi ilgili s. ve an. lar

343 Bk. Neu, StBoT 12 s. 38 "Tannenzapfen?".

V- Kullanılış özellikleri :

Kral bu kapla sadece bir metinde kurban sunmakta³⁴⁴, diğerinde de "el koyma" işlemini³⁴⁵ yapmaktadır:

KBo XI 30 I

11' na-aš-ta iš-qa-ru-uḫ mar-nu-ḡa-an-da-an
12' ḡa-aš-ši-i še-ir ar-ḡa ḡa-aḫ-nu-uz-zi
13' na-at LUGAL-i pa-ra-a e-ep-zi

14' LUGAL-uš-ša-an tu-u-ḡa-az QA-TAM da-a-i

11' ve o (rahip) onu, işqaruḫ- kabı(ndaki) marnu- içkisini
12' ocağın üzerine devirir.
13' ve onu krala uzatır
14' ve kral(da ona) uzaktan elini koyar.

Bu kapla kurban sunulduğunu bildiren belgelerden³⁴⁶ birinde şöyle denmektedir:

KBo XVII 75 IV

37' LUGAL-uš DZA.BA₄.BA₄ TUŠ-aš a-aš-ka-az IŠ-TU [BI-IB-RI]
UR.MAḤ GU[ŠKIN]
38' e-ku-zi LÚSILA.ŠU.DU₈-aš iš-ka-ru-ḫi-it GUŠK[IN]
39' PA-NI GİŠBANŠUR DINGIR^{LIM} ši-pa-an-ti
37' Kral, Tanrı ZA.BA₄.BA₄'yı oturarak, dışardan (getirilen) al[tın]
aslan [BIBRU]'SU ile
38' içer. "İçki Sunucu" altın işkaruḫ- ile
39' Tanrı(nın) Sofrası huzurunda içki sunar.

Genellikle bir "toplama kabı" olarak da kullanıldığı anlaşılan işkaruḫ-'a şu tanrılar içildikten sonra içki dökülmektedir³⁴⁷:

344 KBo XVII 74 I 15 vd., trans.-t.erc. için bk. Neu, age. s. 12; Coşkun, Bildiri s. 91 "šipant- grubundan".

345 Alp, HMM. s. 56 an. 1, karşı. DUGḤAB.ḤAB V. Böl. s. 61 an. 227

346 Diğerleri : KBo XVII 75 III 2 - IV 22', 29'; XX 61 I 24' - III 47'; KUB XV 15 IV 9 vd.; IBoT II 65, 8' vd. (bk. V. Haas, KN s. 225); III 23-III(?) 6' vd. Fakat buralarda kap "Tappınak Görevlileri" eliyle kullanılmaktadır.

347 Kral (ve) kraliçe çifti, işqaruḫikán laḡuḡan : KBo XI 28 II - III - IV. DĠAL.ZU dışında diğerleri oturarak içilmektedir. ZA.BA₄.BA₄, İŠKUR, Uašarzili- Tanrıları kral tarafından içildikten sonra altın işkaruḫ- kabıyla (işkaruḫit GUŠKIN) pencere önünde (ya da pencereden) ve tanrı(nın) sofrası huzurunda görevliler kurban sunmaktadır : KBo XVII 75 III ve XX 61 III.

DZA.BA₄.BA₄, Ninatta, Kulitta, Hepat, DU URUNerik, Kumarbi, É.A, LAMA, Uaḫiši, GAL.ZU, Zilipuri, Tuḫašil, Zizzusu, INANNA URUŠamuḫa

Görevlilerden bu kabı kullananlar şöyle sıralanıyor: LÚḫaminaš, (GAL) LÚ(MEŠ) SıLA.ŠU.DU₈(A), LÚGUDÚ, (GAL) DUMU(MEŠ) É.GAL.

Metinlerimizde bu kapla ilgili işlemler şu fiillerle ifade edilmektedir:

anda ep-, šer ep-, laḫuḫai-, ḫark-, šer arḫa uḫnu-, (QA.TAM) dai-, šipant-, šer šuppiḫaḫḫ-, duḫarniḫa-, anda peššiḫa-.

VI- Sonuç ve arkeolojik materyal ile filolojik malzemenin identifikasyonu konusunda bazı denemeler:

Bu kap için şimdiye kadar söylenenler³⁴⁸ ve kelime yapısı, kabın biçimini kesin olarak saptamaya yeterli değildir. Fakat altın, gümüş gibi değerli madenlerden oluşu ve kurban törenlerinde çoğunlukla yer alışı, bir metin yerinde de olsa kral eliyle tanrıya kurban içkisinin sunulduğu, işgaruḫ-un bir "kurban kabı" olarak görülmesine sebep olmaktadır. Kabın kullanılışındaki çeşitliliğini, yukarda sayılan ve kapla ilgili işlemleri ifadelendiren fiillerin çokluğu göstermektedir(dökmek, içine dökülmek, akıtmak, el koymak gibi).

348 Friedrich, HE I² s. 57 "Spitzgefäß"; Friedrich, HW s. 88" n. spitzen und in den Boden gestecktes?) Opfergefäß"; karşı. II. Böl. s. 104 vd.

ORTAYA ÇIKAN SONUÇLAR VE GETİRİLEN YENİLİKLER

Üzerinde yaşadığımız topraklarda M.Ö. ikinci binin başlarından, ikinci yarısının ortalarına kadar uzanan zaman dilimi içerisinde Anadolu'nun etnik bütünlüğünü sağlayan bu büyük bir imparatorluk kuran Hititler, komşularıyla yakın ilişkiler kurmuşlardır³⁴⁹.

Bu ilişkiler, ortak anlaşma vasıtası "çivi yazısı" ile daha da inkişaf etmiş ve bunun doğal sonucu olarak meydana gelen "kültür mübadelesi" sayesinde Eski Önasya'da bir "çivi yazısı kültürü sahası" ortaya çıkmıştır³⁵⁰.

Çalışmamızda incelediğimiz konu bu inkişafı daha da çok açığa çıkaran ve devamlılığını sağlayan zincirin halkalarından biridir. Mezopotamya kaynaklı çivi yazılı belgelerde geçen kappi-, PURSİTUM, ZA.LUM, ḪAB.ḪAB gibi kap isimleri Boğazköy tabletlerinde de yer almıştır. Bunlardan özellikle, bir çeşit ölçü kabını isimlendiren kap(p)i- kelimesine daha sonraki devirlerde Doğu Anadolu'da büyük bir kuvvet halinde ortaya çıkan Urartu'lardan bize kadar ulaşan kitâbelerde yeniden raslanmaktadır. Bu görüşü arkeolojik bulgular da teyit eder. Örneğin Hitit İmparatorluk Çağının Başşehri Boğazköy'de bulunan büyük erzak küplerinin boyun kısmında bulunan ve içerisindeki gıda maddesinin ölçüsünü gösterdiğinde şüphe bırakmayan, tek kulplu, boynu dar ölçek-kap resmi ile eğik, yatay, düşey çizgilerden oluşan işaretler (bk. s. 9), daha sonra Adilcevaz Kef Kalesi kazılarında bulunan Urartu'lara ait büyük erzak küpleri üzerinde aynı maksata hizmet eden çivi yazılı işaretlere dönüşmüştür³⁵¹.

349 Karş. Alp (Cumhuriyetin 50. Yıldönümünü) Anma Kitabı (D.T.C.F. Yay. No. 239) s. 425-436

350 Bk. Götze, Kleinasien² s. 171 vd.; karşı. Otten, Kulturgesch. s. 409 "Babil'deki kâtip okulunda çok sık kullanılan öğretmen-öğrenci kavramları yerine baba-oğul (daha üst sınıflardaki öğrenciler için büyük kardeş) tâbirleri Boğazköy Çivi Yazılı Belgeleri'nde de bulunmaktadır.

351 Bk. Bilgiç-Üğün, Anatolia VIII s. 69 an. 9-12 Lev. IV^b, V^a ve Anadolu IX s. 4, 5 Lev. XIII, XIV.

Bu son derece geniş kapsamlı konuyu böyle kısaca özetledikten sonra bu çalışmamızla Hititoloji alanına yenilik olarak neler getirebildiğimizi sunuyoruz:

1- Aynı gövdeye sahip kap isimlerinden *ḫarši*’nin yukarıda sözünü ettiğimiz büyük erzak küplerini isimlendirdiği anlaşılmıştır. Boyut bakımından daha küçük küplere sırasıyla *ḫaršijalli*- ve *ḫaršijallanni*- kap isimleri karşılıktır. Bunlardan *ḫarši*- ve *ḫaršijalli*- kelimeleri yanında metinlerimizde, diğerlerinde raslanmayan bir özellik olarak, içlerinde bulunan gıda maddelerinin ölçüleri verilmiştir.

2- Birbirlerine karşılık olarak gösterilen *kappi*- ve *PURSĪTUM* kelimelerinin hem ölçek ve hem de normal boyutlara sahip “çömlek, tencere” biçimli kapları isimlendirdiği ortaya çıkmıştır.

3- *Aḫrušhi*- ve *ḫuprušhi*- kaplarının gerek kelime yapıları, gerekse bu kapların içlerine konanlar ve kullanılış özellikleri sebebiyle çok yakın ilişkilere sahip oldukları anlaşılmıştır. Metinlerimizde bu kaplarla ilgili sahnelerde GAL kadehi de bulunmaktadır.

4- *Ḫane/išša*- ve *ḫaniššanni*- kaplarına Boğazköyden arkeolojik paraleller verilmeye çalışılmış, bunlardan *ḫanešša*’nın bulunduğu kurban sahnelerinde genellikle GİR.KÁN ve GAL kaplarının da önemli roller oynadığı tesbit edilmiştir. Ayrıca *ḫanešša*’nın DUGḪAB.-ḪAB’ın karşılığı olabileceği görüşü kuvvet kazanmıştır.

5- Kurban sunmayla ilgili *išgaruḫ*’un hem normal içki kabı ve hem de toplama kabı olarak kullanıldığı açıklanmıştır.

6- Yine kurban sunmayla ilgili, ZA.LUM ve *ḫalḫani*- kap isimlerinin birbirinin karşılığı olabileceği görüşüne daha fazla yaklaşılmıştır.

7- GİŠŠU.NAG.NAG ve GİŠŠU.KÚ.KÚ’ya arkeolojik karşılıklar bulmaya çalışılmış, bu konuda bazı denemelerde bulunulmuştur.

ALFABETİK DİZİN

	Sayfa
<i>aḫrušhi</i> -	18-24
<i>aššuzeri</i> -	85-87
ḪAB.ḪAB	59-62
<i>ḫalḫani</i> -	80-82
<i>ḫane / išša</i> -	49-56
<i>ḫaniššanni</i> -	57-58
<i>ḫarši</i> -	1-8
<i>ḫaršijalli</i> -	9-16
<i>ḫaršijallanni</i> -	16
<i>ḫaršuša</i> -	17
<i>ḫuprušhi</i> -	25-33
<i>išgaruḫ</i> -	91-94
<i>kappi</i> -	34-38
<i>kattakurant</i> -	83-84
NAG	68-69
<i>palḫi</i> -	44-48
<i>PURSĪTUM</i>	39-43
ŠU.KÚ.KÚ	70-72
ŠU.NAG.NAG	63-67
<i>zalḫai</i>	88-90
ZA.LUM	73-79